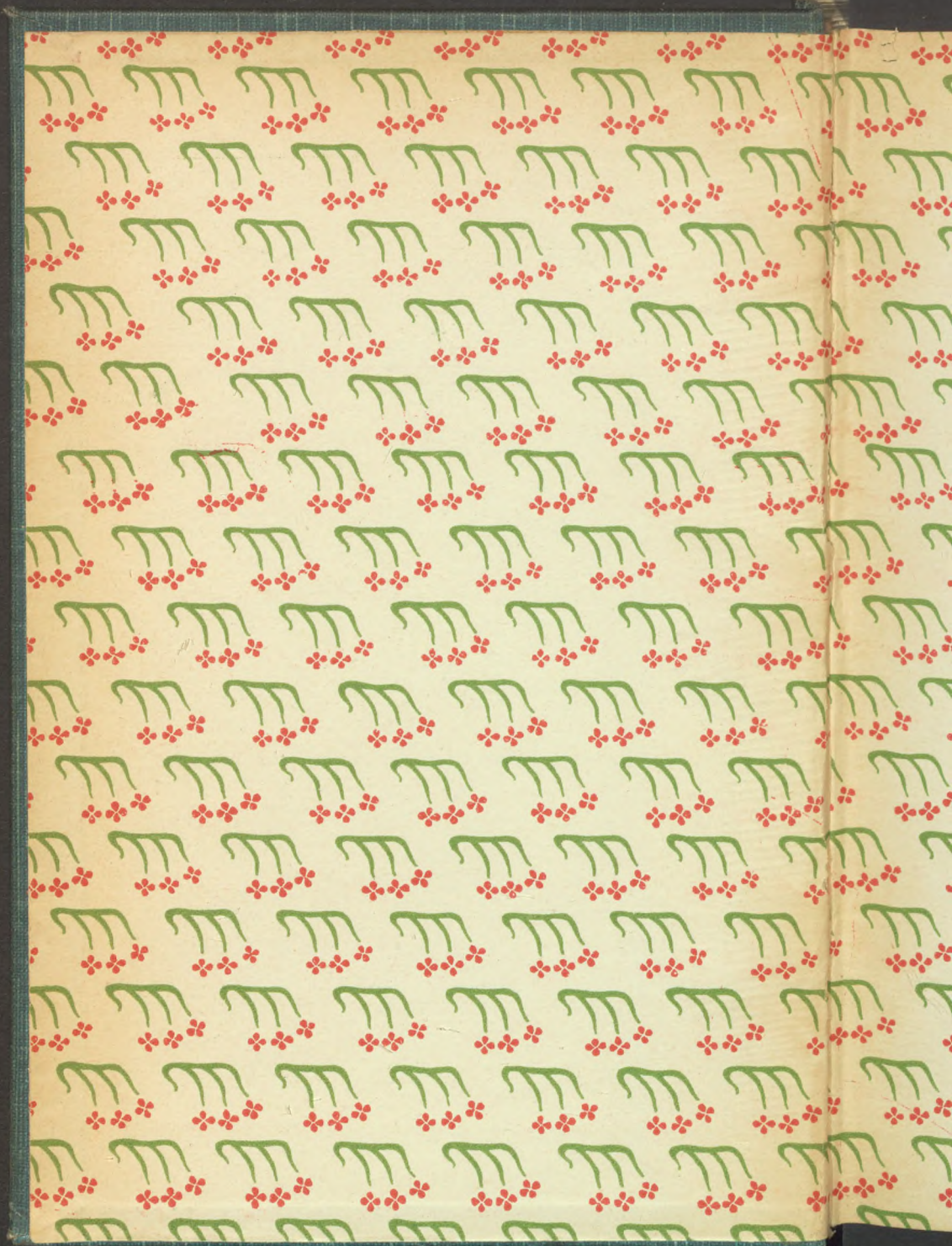
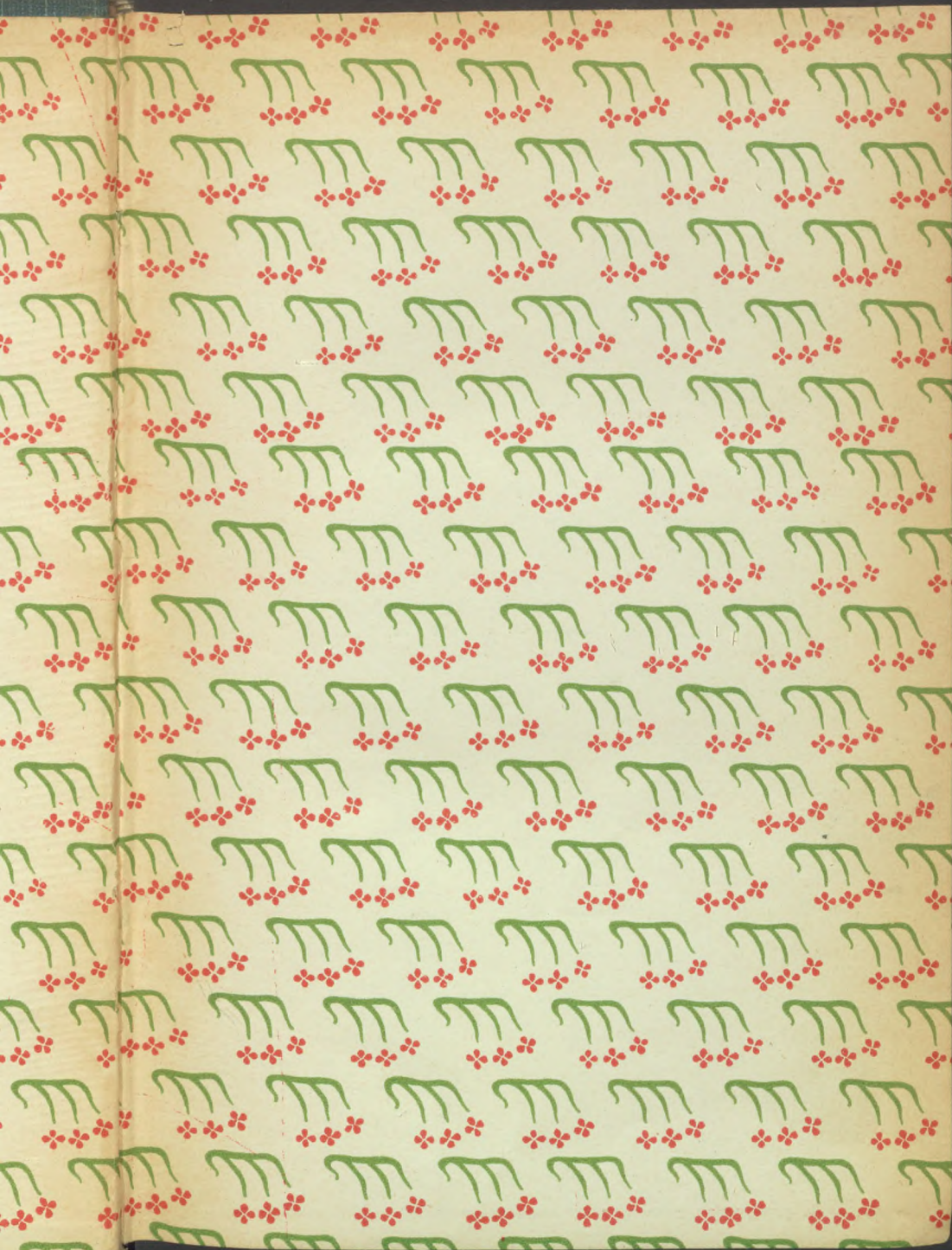

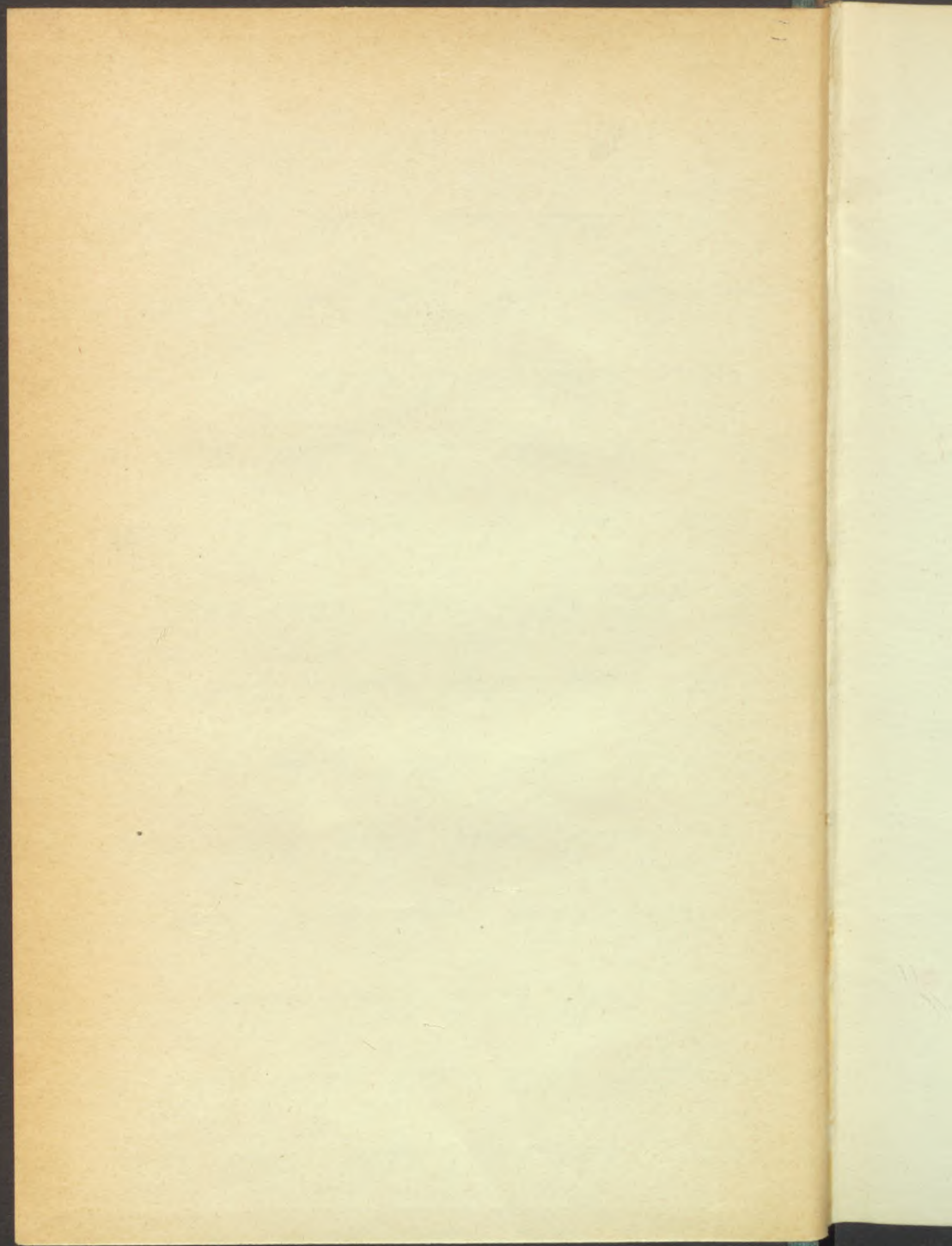
VIDÁM
KÖNYVEK

SZÓLLÓSSY A HIRES BODOLAY

VIDÁM
KÖNYVEK

381

~~P. v. huyf~~
1022

SZÖLLŐSI ZSIGMOND

A HIRES BODOLAY

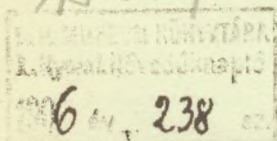

Budapest,
Singer és Wolfner kiadása
1905

Minden jog fentartva.

18.607/12

BUDAPESTI KIRLAP NYOMDÁJA.

A hires Bodolay

Ké
nal
nem
enn
álta

Gá
fél
sziv
az
azt
egé
terr
csa
han

egy
pol
sen

Hallották-e már a hírét a híres Bodolaynak? Kétségtelenül vannak, akik már hallották, de vannak olyanok is, akik még nem hallották. Ha ilyenek nem lettek volna, Gáspár László sohase lett volna ennek a történetnek a hősévé, sőt hihető, hogy egyáltalában nem is lett volna hőssé soha.

Mert hogy lélekből való hősnek született volna Gáspár László, azt bizony nem árulta el soha semmi-féle cselekedetével. Még a hangjával sem. Csöndes, szives, szerény fiú volt mindig, a szeme szelid kék, az arca könnyen piruló. Ami még mind nem jelenti azt, hogy gyáva lett volna a legény, de vakmerő egész bizonyosan nem volt, inkább egy kicsit félős természetű. El mert lenni egyedül sötét szobában is, csak azt tette meg ilyenkor, hogy füttyörészett, olyan hangosan, ahogyan csak tudott.

A história azzal az örömmel kezdődött, hogy egy estén Gáspár László táviratot kapott az ágotai polgármestertől. A polgármester röviden, de szívesen tudatta vele, hogy a pályázata eredményes volt:

öt választották meg városi mérnöknek Ágotán. Ez volt a százharmincharmadik állás, amelyért Gáspár László, mióta a diplomája megvolt, pályázott, már inkább csak úgy megszokásból, mint komoly kilátással, mert soha életében abban a városban nem volt, egy árva lelket ott nem ismert, még egy városi bakter protekciójára se számíthatott. De a szegény fiú három éve egyebet se csinált, mint pályázott, az írásai, a kitűnő bizonyítványai, a nagypecsétes diplomája beszáguldották már az egész országot, mint az árva fűmag, amit ide-oda sodor a szél a levegőben; egyszer valahol talán csak földet ér, ahol kihajthasson. És ime csakugyan, ott esett termőföldre, ahol a gazdája legkevésbé várta. Szerencsére, Istene van annak is, akinek nincsen protekciója.

A táviratra könybe lábadt az örömtől a Gáspár László szeme. A legelső gondolata az volt, hogy ime, — az a kisleány jól imádkozott. Az a kisleány, aki vele együtt évek óta éppen úgy várta ezt a percet, mint ő, akinek a polgármester távirata karikagyűrűt hozott és aki ez este úgy érezte, hogy nemes Ágota városában angyalok laknak még a börtönben is.

Az ilyen nagy örömmel megvan az a természete, hogy ki is kívánczik az emberből. Legyen benne része másnak is. Gáspár László tehát a menyasszonyától, mert most már menyasszonya az egész világ előtt, ment egyenesen a jó hírrel a kávéházba.

Itt esett az első gyöngé villámlás.

Amikor elmondta a csodás esetet, ékesszóló bizonyosságát annak, hogy van még tisztesség ebben az országban, van még egy darab tiszta föld, ahol az érdem beszél és nem a hitvány protekció, megszólalt egy idegen úr az asztalnál:

— Ön tehát Ágotára megy? A híres Bodolay városába!

— Nem ismerem a híres Bodolayt; — felelte Gáspár László.

— No, majd megismeri! — vágott rá az idegen.

Többet nem mondott. De a hangja, a szeme rándulása, a mosoly, amely az ajkán átfutott, olyan volt, hogy a boldog embernek egyszerre valami kellemetlen érzés suhant a szívébe. Mintha fenyegetés lett volna bennük. Határozottan megrontódott a kedve, mint amikor egy felhő téved a tiszta kék égre. Kérdezősködött, de az idegen úr nem volt hajlandó bővebb magyarázatra és hamarosan el is távozott.

— Kellemetlen ember, — gondolta magában Gáspár László, de nem mondta, mert nem volt a természet, hogy gorombaságokat mondjon.

A sors aztán gondoskodott róla, hogy ez a kellemetlen érzés el ne párologjon a boldog ember szívéből. Hazamenet találkozott egy kollégájával, Tükör Gyulával, természetes, hogy annak is elmondta a nevezetes eseményt. Azt is, hogy milyen meglepe-

tés volt az egész, mert egy árva lélek ismerőse sincs abban a városban.

A barátja mosolygott.

— No, én nem találok olyan csodálatosnak a dolgot, — mondotta. — Először is, neked nagyszerű bizonyítványaid vannak, megérdemled azt az állást, másodszor meg az emberek nem igen kíváncsiak a híres Bodolay városába.

Gáspár Lászlót most már mintha mellbe vágták volna. Már megint az a híres Bodolay! A szíve beledobbant a hangjába, amikor kérdezte:

— A híres Bodolay? Hát ki az Isten csodája az a híres Bodolay?

A barátja a fejét csóválta.

— Hát sohase hallottad volna a hírét? Hát hol élsz te, öregem, hogy még a nevét se tudod az ország legfélelmetesebb verekedőjének. Aki több pofont ad egy hétköznapon, mint a hányat a városligeti pofozógép kap egy vasárnapon.

A boldog embernek sápadt lett az arca, mint a viasz. A szíve úgy vert, mint egy gőzkazán. Szólni se tudott többet. A barátja jó szívvel mondta:

— Ajánlom, öregem, hogy csavard vattába a fejedet és boxer nélkül el ne indulj!

Ezzel aztán végképpen elvitte az ördög a boldog ember jókedvét. A kellemetlen érzés párájából, amely a szívébe szállt, sűrű nehéz köd lett és mi tagadás, az

első gondolata az volt, hogy táviratot küld a polgármesternek: ne várják, nem vállalhatja a hivatalát.

De ezt mégse tette. Mi lesz belőle, ha így cselekszik? Lehet-e ezt megtennie? A menyasszonyára gondolt, a várakozás hosszú, keserves esztendőire, a boldogságra, a mit neki ez az állás jelent. Nem, ezt nem szabad megtennie.

Hanem a vasúthoz már nem olyan érzéssel ment ki, ahogyan csak pár órával előbb is gondolta. Mintha csak a vesztőhelyre vinnék.

A pénztárnál éppen előtte egy úr ugyancsak Ágotára váltott jegyet. Jóképű vidéki uriember volt; Gáspár László megszólította.

— Szintén Ágotára méltóztatik utazni?

— Igen; odavaló vagyok.

A mérnök erre bemutatkozott, a vidéki úr, ágottai ügyvéd, udvariasan örvendett a szerencsének, hogy elsőnek ismerheti meg a városa új polgárát. Beszélgettek, de a beszélgetésben Gáspár László mohó türelmetlenséggel csak egy név említését várta, azét, aki a lelkét legjobban zaklatta. Nem is állotta meg sokáig, végre is kiszaladt az ajkán a kérdés:

— Az ügyvéd ur bizonyára ismeri Bodolayt.

— Hogy a mennyköbe ne ismerném, — felelte az ügyvéd. — Ügylátszik, ön is ismeri?

— Csak úgy hallottam felőle egyetmást, — mondta tompa hangon Gáspár László.

— No arról bizony sok minden egyetmást méltóztatott hallhatni. Én is az ő dolgában jártam most idefönt. Azaz, hogy övében, meg az egész városában.

— Hogyan?

— A központnak jelentettem be, hogy most, mert a képviselőnk, mint méltóztatik tudni, meghalt, őt akarjuk megválasztani a helyébe.

A mérnök meglepetten nézett rá:

— Hát annyira szeretik?

— Szereti ám a görcs! — fakadt ki a fiskális.
— De látja kérem, ez nekünk az utolsó védekezésünk, ha már másként sehogy se tudunk megszabadulni valakitől. Szibériába, fájdalom, nem küldhetjük, hát megválasztjuk képviselőnek, így legalább otthon békességben vagyunk tőle egy ideig.

— Hát olyan fene legény az? — kérdezte elfogódott hangon a mérnök.

— Még olyanabb. Beleköt a csengős bárányba is. Azt mondják, idáig kilencvenkilenc embert ütött pofon s most szeretne jubilálni, ha alkalmas embert talál, aki érdemes ilyen ünnepi kitüntetésre. Mondhatom önnek, olyan fáklyásment még nem volt az országban, amilyenel mi ezt a frátert kikísérjük az állomásra, majd ha elviszi tőlünk a közbizalom... Bár a pokol tüzes fenekére vinné!

Gáspár László elsápadt. Az agyában nagy hátaerősséggel villant meg az a gondolat, hogy az

a fer
tudot
gott,
volna
a lel
csaku
neki
boldo
szerr
sose
alázza
pár I
mal
nem

nem
tüzbe
magá

hagy
jából

ban l
nehez
is. A
ülés
serve
Bodo

a fenevad az ő képén fog — jubilálni. Beszélni se tudott tovább és mikor a vasuti kocsi lépcsőjére hágott, megint erős kétkedés fogta el a szívét: nem volna-e jobb itt maradni? Keserű érzés nehezedett a lelkére és elgondolta, hogy szegény embernek csakugyan szegény a szerencséje. Hogy kellene most neki örülnie, mennyire várta azt a pillanatot, mily boldog lehetne most és a kegyetlen sors ime egyszerre eléje állítja azt a haszontalan legényt, akit ő sose látott, sose bántott és aki most rátör, megalázza, talán, sőt valószínűleg meg is öli, Mert Gáspár László egyáltalában nem volt atléta, a cirkalommal kitűnően tudott bánni, de se kard, se pisztoly nem volt tízszer a kezében. És most és éppen most...

A menyasszonyára gondolt és majd hogy sírva nem fakadt a keserűségtől, meg a dühtől. A szeme tűzbe borult és reszkető hangon fogadkozott magamagának:

— Akármint lesz is, de magamon száradni nem hagyom. Visszaütök úgy, hogy a vér kiserked a szájából! Nem bánom, ha aztán agyonüt is!

Lihegett a fölindulástól. Az erősen fűtött kupéban lusta, nagy meleg volt, ez a bágyasztó hőség ránehezedett a tagjaira és elnyomta az izgatottságát is. A feje egy kicsit kábult volt, végigheveredett az ülésen és nemsokára el is aludt. De az alvása még keservesebb volt, mint az ébrenléte, folyton arról a gaz Bodolayról álmodott; akármerre akart menekülni,

a híres verekedő csak előtte termett és folyton ütésre tartotta a kezét. Ez a kéz egyre ott fenyegetőzött az alvó ember előtt, a kisujján hatalmas pecsétgyűrű a nagy zöld kövével — befelé fordítva. Az ember meg egyre ezt hajtogatta:

— Ennek már meg kell lenni! Uraságod a századik!

Amikor fölébredt Gáspár László, egészen meg volt törve. Dideregve szállt ki a vonatból, de a homloka tüzelt, tüzelt a szeme is, az orra cimpáját pedig szinte égette a lehelete forrósága. Érezte, hogy lázas és az öntudata nem egészen tiszta. A polgármesterhez akart menni, de sehogy se akaródzott kilépnie az utcára. Lehevert a hotel-szoba pamlagára és végtelesen elhagyottnak érezte magát. Időnkint az ablakhoz lépett és kinézett a piactérre. Ahányszor egy-egy szálásabb férfit látott, megrázkódott: — Ez az! Bizonyosan ez az!

Azután megint leheveredett a dívánra. Néha valaki elhaladt a folyosón az ajtaja előtt. Ilyenkor fölkapta a fejét, várta, hogy a következő pillanatban fölpattan az ajtó, belép rajta az az ember, ujján a befordított kövü gyűrűvel és így szól hozzá:

— Ennek már meg kell lenni. Uraságod a századik.

Végre is fölcihelődött, úgy érezte, egy csésze meleg tea jó lesz: lement a kávéházba. Mikor belépett, önkéntelenül megborzongott. A tekintete homá-

lyos
széd a

csom
megl
gent,
szom
tenyer
nesen

érezte
meg
a nag
aki fe
talma
vel a

ságos
kézf

mint
zentek
nem i
ő élet
egybe
ban b
kráten

lyos volt, csak idő múlva vette észre, hogy a szomszéd asztalnál egy úr barátságos bólogatással üdvözlí.

A fiskális volt, akivel megismerkedett. Nagy csomó úrral ült együtt a középső asztalnál. Az urak meglehetősen kíváncsi tekintettel mustrálták az idegent, a fiskális félig fölemelkedett a székéről, de a szomszédja, egy szép, szálas, vállas fiatalember a tenyerével visszanyomta a helyére, ő kelt föl és egyenesen a mérnök felé közeledett.

A Gáspár László arca fehér lett, mint a fal, érezte, a lába jéggé fagy, a következő pillanatban meg láng rohan végig egész testén. Érezte, hogy a nagy pillanat elkövetkezett és az egész emberből, aki feléje közeledett, nem látott mást, mint egy hatalmas tenyeret, befordított kövü nagy pecsétgyűrűvel a kisujján.

Az ember pedig megállt az asztala előtt, barátságos mosolylyal hajtotta meg a fejét és a karját kézfogásra emelve rákezdte:

— Bocsásson meg, uram, Bodolay . . .

Ebben a pillanatban olyan csattanás hangzott, mint egy pisztolylövés. Szinte az ablakok is megrezzentek belé. A híres Bodolay hátratántorodott, ami nem is csoda, mert az a kilencvenkilenc pofon, amit ő életében kiosztott, mind belefért volna ebbe az egybe, amivel most képen tisztelték. Ebben a pofonban benne volt a halálos rémület csodatévő ereje, egy kráternyi keserűség minden tüze, ebben volt láz,

kétségbeesés, düh, elszántság, bosszu, szóval ez egy lélekből való elsőrendű nagy pofon volt. Még a vendégek füle is csengett belé, pedig ezeknek csak a hangjából jutott.

Egy szempillantás alatt talpra ugrott mindenki. Gáspár László sápadtan állott, a szeme égett és rekedt hangon kiáltotta:

— Én nem hagyom magamon száradni! Én visszaütök . . .

Szerencsére a nagy izgalomban senkinek se jutott eszébe azon gondolkozni, hogy mit nem hagy magán száradni és mit üt vissza, mikor ő teremtette képen a híres Bodolayt, aki egy ujjal se nyult hozzá.

Mindenki csak a híres Bodolayt nézte. És a híres Bodolay ott áll mozdulatlanul, égő arccal, némán, megigézve, csak a száját tátogatta, de hang nem jött ki az ajka közül. Csak állt, állt, irtózatosan meglepetve, bénán és mintha megnémult volna. Az igaz, hogy igen szép pofon volt, a mit kapott, bátran meg is kukulhatott tőle.

Jó öt percig állt így a híres Bodolay, magánkívül, leeresztett karral a kávéház közepén. Így állt még akkor is, mikor az ellenfele, aki ilyen szörnyű mód csúffá tette a híres verekedőt, már összeszedelőzködött és fölment a szobájába.

Végre visszanyerte a hangját. De csak részletekben. Nem azt tette, amit várni lehetett volna, hogy fölordít, mint az oroszlán és az első dühében

összet
csönd

hívni

hogya

a fej

Hogy

adta-

rosan

sábar

muta

valan

lálni

valós

meg

jegy

értük

azut

Mire

egy

dáns

ban

kedő

dani

Sz

összetör két embert, meg három tükröt, hanem csak csöndesen, rebegve, halkan tördelte:

— Ilyen dolog! . . . Én csak meg akartam hívni az asztalunkhoz . . .

Gáspár László sohase fog beszámolhatni arról, hogyan került a szobájába. Irtózatos zürzavar volt a fejében és reszketett a teste minden porcikája. Hogy pofon volt az, azt tudta világosan, de hogy ő adta-e, vagy ő kapta, arra nem tudott volna hamarosan megfelelni.

A sors azonban segített neki a helyzet tisztázásában. Kopogtak az ajtón és két úr lépett be. Bemutatkoztak és úgy szorongatták a kezét, mintha valami nagy jót művelt volna velük. Az urak gratulálni jöttek és följánlani a szolgálatukat bizonyos valószínű esetre. Gáspár László fakó arccal köszönte meg a szívésségüket. Az urak ott hagyták a névjegyüket is, ha szükség lesz rá, csak méltóztassék értük küldeni.

Pár perc múlva ez a jelent megismétlődött, azután megint, megint, összesen vagy tizenötször. Mire a Bodolay segédei megjelentek, Gáspár László egy kis zászlóaljból válogathatta ki a maga szekundánsait. És az arca se volt már olyan fakó.

Másnap délben már az ágotai huszárkaszárnyában állt szemben a híres Bodolayval. A nagy verekedő, aki rendszeren *fülre ment* és előre be szokta mondani, hol vágja, vagy lövi nyomorékká az ellenfelét

és akinek soha nem hibázott még se a kardja, se a golyója, úgy viselkedett a mérkőzésben, hogy a segédei véresre harapták az ajkukat. Az arca sápadt volt, a tekintete téveteg, a keze úgy reszketett, hogy majd kihullt belőle a pisztoly. Nem tudott rá se nézni az ellenfelére. Ez meg nem is igen célzott, kapóra lőtt és ebben a pillanatban a híres Bodolay fájdalmas sziszszzenéssel ejtette el a fegyvert. Éppen a pisztolyt tartó kezefejét találta a golyó és összeroncsolta tökéletesen. Ezzel már sohase fog jubilálni a híres Bodolay.

Mikor Gáspár László fölért a lakására, egész sokadalmat talált a szobájban. Ott volt az egész ágotai uri kaszinó. A sokadalomból pedig előlépett egy úr, a fiskális, akivel az állomáson megismerkedett és a meglepő kijelentések egész özönét zúdította a mérnökre.

Az első kijelentés az volt, hogy őt a Gondviselés küldte ide ebbe a városba. A második az, hogy ő, a Gondviselés küldöttje, talpig férfi. Férfi, akinek a szíve acél, a karja is acél, mindene acél; a szeme sas, a homloka pedig nemes. Olyan ember, aki megáll a talpán, akinek, ami a kezébe van letéve, jó helyre van letéve, aki, ha valaki méltó, a legméltóbb arra, hogy a nevét a zászlóra írják, a bizalmukkal megtisztelték, az érdekeiket, amelyek egyuttal a hazái is, az ő acélszíve és acélkarja védelmére bizzák.

Gáspár László, akinek még kissé ködös volt az

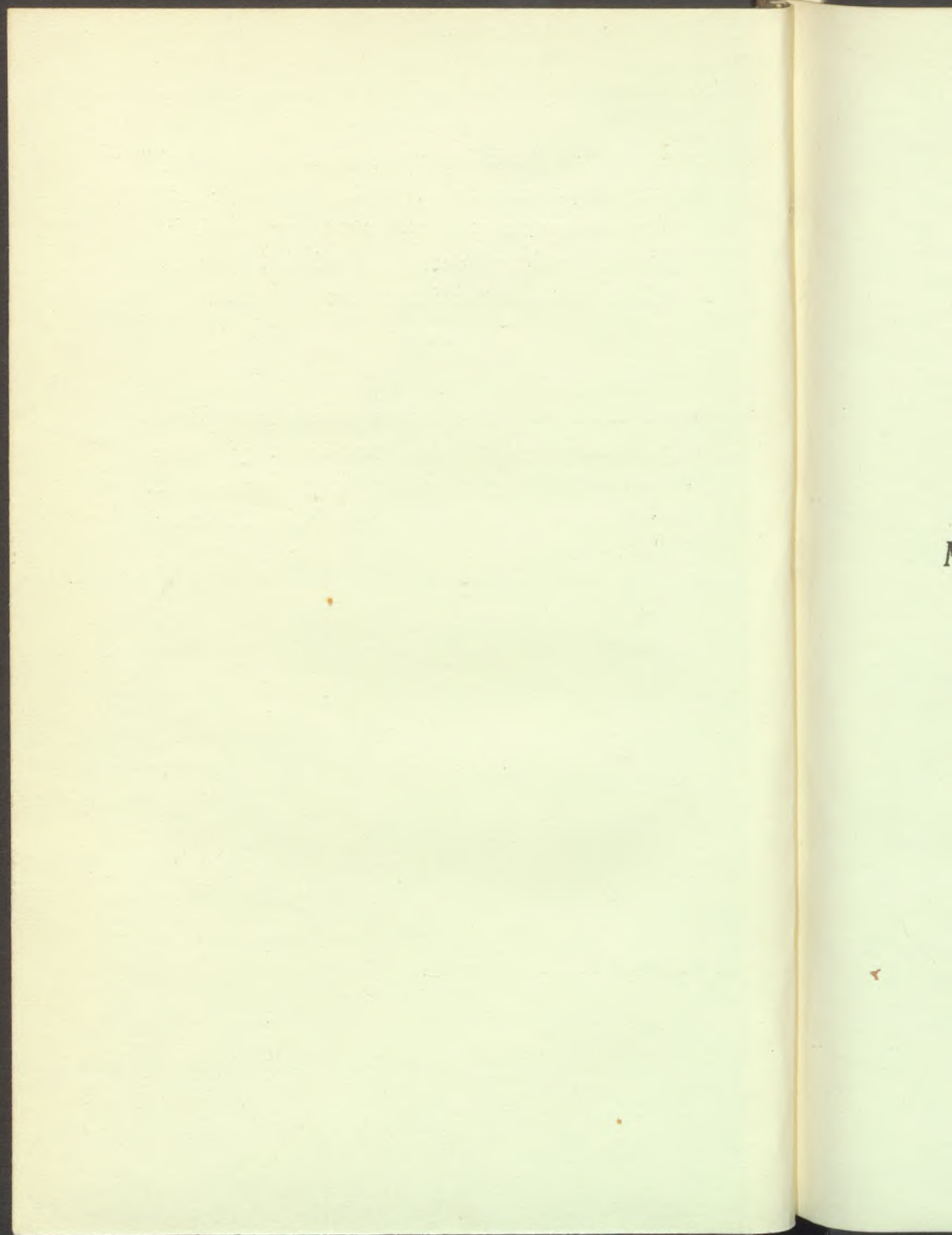
agya,
jel ha
legség
a pár
beszél

E
László
nete.
tudja
után
ágyab

agya, eleintén szinte meghökkenve és lehajtott fejjel hallgatta a szónoklatot. De lassankint édes melegség fakadozott a szívében. Érezte, hogy a fiskális, a pártelnök, szépen beszél, okosan beszél és igazat beszél. És mind magasabbra emelte a fejét . . .

*

Ez a híres Bodolay letörésének és Gáspár László hőssé avatásának hiteles és tanulságos története. A tanulsága különben csak az, hogy sohase tudja az ember, hogy mire ébred még olyan éjszaka után sem, amit álmatlanul, hánykolódva töltött az ágyában.

Mese a tökéletes boldogságról

I
az an
boldo
hog
virág
hog
nőtt
mellet
fakad
azutá
a mag

olyan
korsón
Csak t
szakaj

dotta

Éppen estharmat hullása idején történt, mikor az angyalok megköszönik a jó Istennek a mai nap boldogságát, örömét és imádkoznak oly áhítattal, hogy patakzó könnyük párája ellep minden füvet és virágot; mondom, ebben a harmatos órában történt, hogy találkozott a két fiatal: Pösze Sári, meg Botonnött Miska. A falu végén találkoztak, az itatókút mellett, hogy egymást meglátták, mind a kettő sírva fakadt. Egy kicsinység csak úgy szótlanul sírtak, azután Botonnött Miska, aki hamarább készen lett a maga porciójával, megkérdezte a leányt:

— Miért rísz, Sári?

— Hogyne rínék, felel rá a leány, — amikor olyan rettenetes nagy baj ért. Kicsorbult a vászonkorsóm szája, pedig még majdnem egészen új volt. Csak tavaly vettük egy garasért, öt tojásért, meg egy szakajtó árpáért.

Botonnött Miska búsan lógatta a fejét:

— Biz ez nagy szerencsétlenség, Sári, — mondotta sóhajtván, — de ami engem ért, az se kisebb.

— Hát neked mi bajod esett, Miska?

— Elmondani is sok, — sóhajtott a legény. — Elveszítettem a fél csizmám patkóját, Sári. I eggel óta keresem, de nem tudom megtalálni. Mi lesz most belőlem, Sári?

Erre megint eleredt a könnyük. Mikor aztán sirtak egy verset, megszólalt a leány:

— De hát mostan aztán mit csináljunk, ha már így reánk szakadt a szerencsétlenség?

Botonnőtt Miska szomorúan vonogatta a vállát:

— Hát mit csinálhatnánk most már, Sári? Az szent, hogy itt már nem lehet maradásunk. Nagy a világ, kétheti járó, elbújdosunk, valahol csak mink is elférünk benne. Velem jössz-e?

— Hát mit csináljak? — felelte a leány. — Veled megyek, Miska.

A legény vette a somfabotját, a leánynak tört egy virágos ákácfaágat, azután elindultak. Mentek, mendegéltek, hegyen túl, erdőn túl, Isten tudja mióta mentek, már talán három órájánál is tovább. Már a nap is hazament aludni, csak a hold, meg a csillagok strázsáltak az égen, a két fiatal már alig bírta a lábát.

Egy kőkereszthez értek, itt azt mondja Botonnőtt Miska:

— Megpihennénk talán, Sárika? ..

— Bizony jó lesz, — felel rá Sári, — mert én már alig bírom a lábam.

Elmondták a Miatyánkot, de mielőtt leheveredtek a kereszt tövébe, Botonnőtt Miska megkérdezte:

— Megcsókolhatom-e a szádát, Sáríka?

Pösze Sári csöndesen felelte:

— Megteheted, ha nem útalod.

Erre Botonnőtt Miska megcsókolta a Sári száját.

— Olyan az íze, — mondta, — mint az imádkozásnak.

Egy minutum, két minutum, már aludtak mind a ketten. Ezüst holdfény takarta be őket. Ekkor Szűz Mária, aki a kereszt elején állott, kissé előrehajolt, lenézett rájuk fényes szemmel és amint látta, hogy csöndesen pihegnek, fölemelte kőkarját és intett.

Ebben a szempillantásban csitt-csatt, ostorpattogás hangzott és az országúton vágdatva közeledett egy pompás úri hintó. Kétoldalt fáklyás huszárok száguldoztak mellette, négy fekete ló röpült a hintóval, benne meg egy beretvált képű, aranyos ruhás öreg úr ült, rövid nadrágban, fehér selyenharisnyában, ezüstcsattos cipőben. Mindjárt lehetett rajta látni, hogy ez király, vagy legalább is hopmester. Amint hogy csakugyan az is volt. Hopmester.

A nagy ostorpattogásra egyszerre fölriadt Botonnőtt Miska, meg Pösze Sári. A fáklyafény a szemükbe esett, egészen kábult volt mind a kettő. Még azt hitték volna, hogy csak álmodnak, de már akkor rájuk dörgött az aranyruhás úr:

— Tyühh, ördögadta kölykei, hogyan kerültök ti ide!? Rossz fát tettetek a tűzre, ugy-e, és most azért büjkáltok?

De csak a hangja volt ilyen szigorú az öreg úrnak, a szem olyan mosolygós volt, hogy nem lehetett tőle nagyon megijedni. Botonnőtt Miska hát nem is halt szörnyet rémültében, mindössze csak vacogott a foga egy kicsit, amikor alázatosan felelt:

— Nem tudom, minek tiszteljem a tekintetes urat, olyan fényes a kántusa, hogy lehet gróf, de talán még ispán is, hanem megkövetem, nem cselekedtünk mi semmi gonoszszágot. Csak a szerencsétlenség kergetett bennünket világgá.

— Micsoda szerencsétlenség, te kormos szemű, mondd el?

Erre a biztatásra aztán Botonnőtt Miska elmondta, hogy milyen csúnyán megjárták. Mikor a vászonkorsóhoz ért, Pösze Sári, aki idáig csak szepelve hallgatott, olyan keserves rívásra fakadt, hogy a pihenő madár ijedten rebkent föl a fáról.

A fényes ruhás úr nagyon megenyhült, amikor a históriát megtudta. Most már nemcsak a szeme volt szelid, hanem a hangja is.

— Biz ez nagy baj, nagy szerencsétlenség. Miska fiam, meg Sári leányom; — mondotta. — Most már látom, a jó Isten hozott erre, hogy az útamba akadjatok.

— Bizony, ha a tekintetes úr megfogadna ben-

nünket.
Botonnőtt
megfogadna
pásztorn

Az

—

— felelt
varnál.
felsége
lak fele
járni, k
jöss-e?

Pö

nagy m

—

rebegte,

—

úr, —

Nem is

Er

ben Pö

nőtt M

semmit

—

hopmes

—

ha ő is

—

nünket cselédnek, — mondta most már bátrabban Botonnőtt Miska, — nagy jót tenne velünk. Engem megfogadhatna kocsisnak, ezt a leányt meg libapásztornak.

Az úr elmosolyodott.

— Még ennél is nagyobb szerencse vár rátok, — felelte. — Nemsokára nagy sakkjáték lesz az udvarnál. Ebben a dologban járok én most király őfelsége parancsából. Téged, Pösze Sári, megfogadlak fehér sakk-királynénak. Selyemruhában fogsz járni, koronát teszek a fejedre. Hát egy-kettő: jössz-e?

Pösze Sárinak megállt a köny az orra hegyén a nagy meghatottságtól:

— Hogy menjek én ilyen finom dámának, — rebegette, — ilyen törött száju korsóval.

— Ördög vigye a korsódat, — nevetett a fényes úr, — van itt már másik neked a hintó ládájában. Nem is ilyen vászoncserép, hanem politúros.

Erre már majd hogy föl nem sikoltott örömeben Pösze Sári, de akkor ráesett a tekintete a Botonnőtt Miska elhalványodott arcára és nem szólt semmit.

— Hát jössz-e, vagy nem jössz? — sürgette a hopmester.

— Csak akkor mehetek, — felelte csöndesen, — ha ő is jöhet.

— Nélküle nem jössz?

— Nem hagyhatom el, — felelte még csöndesebben, — mert nem utálta megcsókolni a számat.

A hopmester megcsóválta fehér fejét.

— No jó, — mondta, — üsse kő, hát megfogadom ezt a kormos szeműt is, fekete huszárnak. Jó lesz, te bicskás?

— Jó lenne, instálom, — felelte Botonnőtt Miska, — de hogy mehessek huszárnak, amikor a fél csizmámon nincsen patkó.

— Azon ne koptasd az eszedet, — mondta a hopmester, — neked is van itt a ládafiában egy pár ezüstpatkós csizma. Rámás száru. Hát most már aztán meg vagytok elégedve? Vagy még van valami kívánságotok?

Felelet helyett a két fiatal csak elfakadt sírva, úgy borultak a hopmester lába elébe:

— Nincsen semmi. Nem is lesz többet soha.

— No, — mondta elégedetten a hopmester, — most legalább viszek ő felségének olyasmit, amit ő is ritkán lát: boldog embert, még pedig párjával.

Ezzel aztán beültette Botonnőtt Miskát meg Pösze Sárít a hintóba, nem a bakra, hanem maga mellé a puha ülésre, aztán csitt-csatt, megint pattogott az ostor, repült a hintó, épp akkor kukorékkolt az aranykakas a királyi udvarban, mikor a kapun befordultak.

Ott aztán mindjárt felöltöztették Pösze Sárít fehér selyembe, Botonnőtt Miskát meg fekete bár-

sonyba. Mikor a tükör elé álltak, mind a kettőnek kiszaladt a száján, hogy: — Kezit csókolom, — pedig csak a maguk képét látták. De így, ahogy most ott álltak, selyemben, bársonyban, Botonnőtt Miska az ezüstpatkós csizmával a lábán, Pösze Sári meg a poltúros korsóval a karján, amilyennel csak grófkisasszonyok járnak vizet merni, bizony nem csoda, ha nem ismertek magukra, A legényből ki is tolakodott az érzés:

— Nem tudom én, Sári, hogyan-miképpen van ez: csak azt érzem, hogy nagyon jól van.

Hanem azt meg kell adni, Pösze Sári, az egyszerre beletalálta magát a finom sorba. Mikor a király elé vitték őket, — olyan bús, hét-fájdalom képe volt az öregnek, hogy akár egy búcsús koldús is elhordhatta volna az ábrázatját, — és a felséges úr kegyesen megsímogatván gömbölyü kis állát, megkérdezte, hogy hívják, már így felelt neki:

— Sarolta kisasszony az úri nevem, nagyságos király úrnak szolgálatjára.

A legénynek nem volt ilyen sebes járása az esze, sem ilyen találékony a finom kifejezésben, pironkodva bár, de megvallotta:

— Engem csak Botonnőtt Miskának hívnak.

De az öreg király a nedves szemével csak szelíden nézett ő rá is. Ezt mondta:

— No, csak aztán jól viseljétek magatokat; vi-

gyázzatok a ruhátokra, meg egyébre is. Meg vagytok elégedve, ugy-e?

Erre a kérdésre már igazán nem mondhattak egyebet, mint azt, hogy: — Igen nagyon.

Eljött végre a nagy ünnepi nap, amelyiken a sakkturnát megvívták. A hatalmas ostáblán elhelyezkedtek a küzdők; közlegények az első sorban, — az első sorban csata idején mindig ezek vannak, — a másodikban a sakk-király meg a sakk-királyné, mellette futók, huszárok, bástyavédők, már ki mit játszott. Szólt a muzsika, még a réztrombita is aranyból volt; a király, aki bíbor-bársony sátorban ült, maga adott jelt, a keze fölemelésével, hogy kezdődik a csata.

Tenger nép nézte a küzdelmet, sok finom úr, finom dáma, csak grófi rangu volt vagy harminchárom, de azt elismerte mindenki, hogy a legeslegszebb az úri sokadalomban a fehér királyné, ha csak Pösze Sári is a neve. Látni is lehetett hamarosan, hogy ő körülötte folyik az egész csata. Mind feléje igyekezett, baka, futó, toronytartó, de még maga a fekete király is kacsingatott, hunyorgatott a szemével, biztatta a híveit, mert ő maga bizony nem igen mozoghatott valami fürgén. Ezt nem engedte a méltósága. Meg egy kicsit kövérke is volt ahhoz, hogy nagyon ugrándozzék.

Hanem annál jobban kitett magáért egy ezüstpátkós fekete huszár, aki persze nem volt más, mint

Botonnőtt Miska. Ahányat ugrott, annyi eilenségnek kellett leröppülnie az ostábláról. FÜRGE volt, mint a villám, ravasz és éber. Közlegény, huszár, futó, toronytartó, csak úgy tisztult előle, félórába se tellett, már nem volt, aki a fehér királynét megvédje. Ez, szegényke, így elárvulva, egy ideig csak lebbent jobbra, lebbent balra, de a fekete huszár egyszer csak úgy a szemébe nézett, hogy előre lépett, ahelyett, hogy hátra lépett volna. Ezzel aztán vége is lett a csatának: a fekete huszár elfogta a fehér királynét.

Ez olyan vitézi cselekedet volt, hogy még a harangot is majd hogy meg nem húzták a hős tiszteletére. Úgy éljeneztek, mintha követválasztás lett volna. Csakhogy egy kis baj is esett. A fekete király magának követelte a kíváncsú zsákmányt.

— Derék legény vagy, huszárom, huszárom, fekete huszárom, — mondta, — hogy így elfogtad *nekem* ezt a gyönyörűséges fehér királynét.

De a fekete huszár erre azzal felelt, hogy kirántotta a kardját.

— Amit elfogtam, már csak magamnak fogtam, — mondta nagy indulattal. — Ha el akarod venni, ám próbáld meg!

Még ki tudja, mi veszedelem kerekedett volna a dologból, ha csendet nem int aranybotjával az öreg király.

— A huszárnak igazsága van, — mondotta. — Övé a fehér királyné, mert ő verekedett érte és hogy

semmi különbség ne legyen köztük, ezennel kinevezem őt, született Botonnőt Miskát, sakk-királynak.

Botonnőt Miskának mindjárt a fejére is tették a sakk-király koronáját. A fekete sakk-királynak csak az a haszna lett az okvetetlenkedésből, hogy a fekete királyné rettenetesen megcsípte a karját, még egy hét múlva is meglátszott a helye.

Botonnőt Miskát meg Pösze Sárít pedig vitték nemsokára a templomba, ahol huszonöt pap adta rájuk kétkézzel az áldást. Hanem helyes egy pár is volt, az már bizonyos. Botonnőt Miskának most már aranypatkós csizma csikorgott a lábán. Pösze Sárinak meg aranykorsó lógott a karján.

Lakodalom után megint megkérdezte az öreg király:

— Hát most már boldogok vagytok-e gyermekeim?

Csak a szemükkel tudtak rá felelni, hogy: — igen. — Az öreg király pedig mosolygott.

— De ha mégis valami kívánságotok találna lenni: csak szóljatok.

Amire Botonnőt Miska ezt felelte:

— Nem lehet már nekünk többet soha, semmi-féle kívánságunk.

Igaz érzéssel mondta, de azért ötödnapra már ott állt a király előtt a fiatal pár. Egy darab ideig csak szótlánul álltak, látnivaló volt, hogy nehezen jön a nyelvükre, amit mondani akarnak. Végre is a

hétfájdalom-képü öreg királynak magának kellett biztatnia őket.

— Látom, hogy valami nagy kívánságotok lenne: hát csak ki vele bátran, gyerekek.

Miska háromszor is köhintett, de csak nem tudott szólni. Pedig Sári kétszer is oldalba buzdította a könyökével. Végre is az asszony lépett előre.

— Már látom, — mondotta bátran, — hogy énnekem kell elmondanom az ő akaratját, — és ezzel Miskára mutatott. — Mert ökelme csak énve'em tud lármázni otthon, de itt bezzeg elakad a szava.

Miskának kerekre nyílt a szeme:

— Én lármáztam? — kérdezte elhűlve. — Az én akaratom? . . .

De Sárinak villámlott egyet a szeme. Bátran pattogott tovább:

— Két napja folyton duruzsolja otthon, hogy ez a mostani állapot mégse az igazi állapot. Ha már az ember király, azt mondja ő, legyen igazándi király, azt mondja ő! Mert az ilyen játékkirályság, azt mondja ő, csak arravaló, hogy kinevessék, azt mondja ő!

Szegény Botonnőtt Miska majd hanyattvágódott ijedtében erre a vakmerőségre. Biztosra vette, hogy az öreg király fölpattan dühösen erre a beszédre és úgy kidobja őket az országából, hogy a lábuk se éri a földet. Ha ugyan akasztófára nem húztatja őket. Az öreg király azonban nem pattant föl,

csak bánatosan mosolygott, sokáig szótlanul nézte őket, azután csöndesen így szólt:

— Megértettem a kívánságotokat. Nem is nagyon csodálkozom rajta. Koronám azonban nekem is csak egy van, csak ezt adhatom hát nektek. Nagyon szerettem volna még egy kicsit élni, mert szombaton este hozza haza az udvari csizmadia a gyémántpatkós új csizmámat, vasárnap abban mentem volna a templomba. De hát ha már úgy van a dolog, nem várakoztatlak benneteket. Csak a testámentumomat írom meg, amelyben rátok hagyom a királyságomat, azután azt mondom, hogy — amen!

Szelíden, de olyan szomorúan mondta ezt, hogy Sárinak egyszerre megtelt a szeme könnyel és folyton zokogott, míg az öreg király a testámentumát írta. De azért egy szóval se mondta neki, hogy tessék abbahagyni.

Mikor aztán az öreg király kész lett az írással, megáldotta őket, égnek emelte szelid nézésű, bánatos, öreg szemét és meghalt azon minutumban.

Szombaton már Botonnőtt Miska ő felségének hozta haza a gyémántpatkós csizmát az udvari csizmadia. Vasárnap már ő ment benne a templomba, a karján Pösze Sári ő felségével, akinek meg gyémántkorsó fityegett a kezében. A csizmának olyan volt a csikorgása, mint a muzsikaszó, a gyémántkorsó meg úgy ragyogott, mint a nap.

Megkoronázták őket, azután beleültek az ara-

nyos trónusba. Hercegek, püspökök, grófok, bárók földig bókoltak előttük, ők meg csak a fejükkel bólintottak és csak ezt mondták, hogy:

— Nagyon örvendek! Nagyon örvendek!

Ami hát igaz is volt, mert csakugyan nagyon örvendtek. Álló egy hétig egyebet se csináltak, mint-hogy a trónuson ültek, még enni is ott ettek, — ötször napjában, — aludni meg egyáltalán nem aludtak a nagy boldogságtól.

Pösze Sári már harmadnapra olyan finom királyné lett, mintha az öreganyjának is az lett volna a mestersége. Minden mondatot óh!-val kezdett és úgy pötytyentette szét, hogy talán maga is alig értette meg, mit mond. Szóval igen finom dáma lett belőle.

Így tartott ez, mondom, legalább egy hétig, de talán még nyolc napig is. Hanem a nyolcadik nap estefelé, éppen lámpagyújtás előtt, egyszerre nagyot sóhajtott Pösze Sári ő felsége. Erre a sóhajásra Botonnőt Miska ő felsége egy még nagyobb sóhajjal válaszolt. Mondom, már sötétedett a szobában. Sári ő felsége meghallotta az ura sóhajtását és megkérdezte halkán:

— Óh, hűtvesem, hűtvesem, fölséges hűtvesem, miért sóhajtottál.

Vontatottan felelt Botonnőt Miska ő felsége:

— Csak úgy sóhajtottam. De hiszen te is sóhajtottál.

Megint mondja Pösze Sári ő felsége:

— Óh, fölséges hűtvesem, igaz, hogy én is sóhajtottam, de csak azért, mert eszembe jutott valami. De neked csak nincs valami baljod.

Megint válaszol Botonnőt Miska ő felsége:

— Nekem is csak valami jutott az eszembe. De neked már köny is van a szemedben.

Megint szól Pösze Sári ő felsége:

— Igaz, hogy van, de neked is hull a könyved, fölséges hűtvesem. Nekem megmondhatod, mért, mert én a te fölséges hűtvesnőd vagyok.

Erre aztán Botonnőt Miska ő felsége nem titkolódzott tovább:

— Csak azért bánkódom, — mondta csöndesen, — mert eszembe jutott, hogy akkor délután mégis elveszett a félcsizmám patkója.

Szepegve felelt rá Pösze Sári ő felsége:

— Nekem is szakasztott az jutott az eszembe, hogy akkor délután mégis csak kicsorbult a vászonkorsóm szája

. . . Erre aztán egyszerre elkezdtek sírni, hangosan, keservesen, talán még most is pityeregnek, ha meg nem haltak.

Macskák

sä
sa
E
ö
in
le
r
h
a
h
f
o
j
1
A
-

Négy vagy öt esztendővel ezelőtt, én is az újságban olvastam, egy német városban, úgy emlékszem, hogy Hamburgban, sajátságos dolog történt. Egy híres amerikai állatszeldítő produkálta ott az ő vakmerő művészetét az oroszlánketrechen. Volt egy irtózatosan vad oroszlánja, ennek a nevére már emlékszem, Liának hívták és ezzel végezte a leghajmeresztőbb dolgokat és pedig majdnem mindig úgy, hogy vérével fizetett érte. Egyszer a vállába harapott a bestia, egyszer a lábába, merő seb volt már az ember teste és ő maga is sokszor említette, hogy a Lia fogja egyszer megölni. Majdnem igaza is lett. Az oroszlán egyszer ráugrott, a fogai közé kapta a fejét. Egy garast sem ért már az ember élete, abban a pillanatban a nézőtérről egy lövés dördült el és az oroszlán átlőtt szívvel vágódott a ketrec fenekére. A megmentett embernek pedig, amikor a bestiát ott látta maga előtt megdögölve, köny szökött a szemébe, azután éktelen dühvel fölragadott egy vasrudat és nekirohant annak az úrnak, aki azzal a szerencsés lövéssel az életét mentette meg. Agyon akarta verni.

Pedig hogy nem a portékáját sajnálta, amit az elpusztított, az bizonyos, mert az állatszeliidító sokszoros milliomos volt.

Ez a különös eset, amely nagyon megmaradt az emlékezetemben, a nyáron igen sokszor jutott az eszembe.

I.

Hétfőn délután eleredt az eső és esett kedden, esett szerdán, esett csütörtökön, folyton esett, kétségbeejtő megátalkodottsággal, úgy, hogy pénteken már mindenki csomagolt az egész hotelben. Az emberek verőfényért jöttek ide, ázni otthon is lehet és ez a mulatság otthon kevesebbe kerül. A hoteleseknak azonban megvan a maguk külön gondviselésük. Az általános pakkolódzás egyszerre abba maradt. Az eső nem állt el, de jött a verőfény helyett valami, ami a hotel úri társaságának volt olyan kedves, mint a napsütés. Ez a valami igazában valaki volt: egy szép fiatal asszony. Egy sziszegő nevű lengyel gróf érkezett a feleségével. Egypár úr látta őket, amikor megjöttek és ezek nem győztek eleget csettinteni a nyelvükkel, amikor az asszonyról szólottak.

— Én is láttam őket, — mondta az örmény kisasszony, akinek olyan vastag fekete haja volt, mint a lósörény, gyönyörű pár, de a gróf szebb férfinak, mint az asszony nőnek.

A hangja élessége elárulta, hogy ezzel valami kellemetlent akart mondani az uraknak.

Útitársam, a festő, amikor elolvasta a gróf nevét a vendégekönyvben, hozzám jött.

— Ismerem a gróf nevét, — mondotta, — és ha az az, akit én gondolok, nagyon érdekes ember. Esztendőkön át oda volt Afrikában, oroszánra vadászni és itthon is csupa olyan dolgot művelt, mintha az lenne a legfőbb ambíciója, hogy valahogyan ki-törje a nyakát. Szakadékokon ugrált át, medvével birkózott, kiugrott a robogó gyorsvonatból és más ilyen kellemetes szórakozásokkal frissítette az idegeit. Úgy tudom, a cirkusból házasodott, a nemes grófné kötél-táncosnő volt, vagy műlovasnő, nem tudom, hogy mi, de valami ilyesféle.

Az ebédnél aztán meggyőződhetett róla az egész társaság, hogy a fiatal uraknak is igazuk volt, az örmény kisasszonynak is. Nagyszerű egy pár volt ez a két ember, a lengyel gróf, meg a felesége. A gróf olyan alak, mint egy cirkuszi atléta, akinek azonban az izmai keménységét egy kicsit megtámadta a sok pihenés, a mozgásában volt valami lustaság. Az óriásnak roppant szelíd kifejezésű arca volt, hosszú szőke szakáll, csak a kék szeme tekintete volt hideg és gúnyosan villámló.

Az asszony, az tökéletes macska volt, a legszebb macska, amit képzelni lehet. Minden mozdulatában egy ugrás lappangott. Nyúlánk, acélosan karcsu,

a haja vöröses szőke, a szája egy kicsit széles és piros, mint a vér, a szeme egyenes vágású és félig mindig lehunyva. Hanem ahogy ezzel a félig nyitott szemével egy pillanat alatt végigmustrálta az urakat, az valóságos gyújtogatás volt. Az arcok lángba borultak és olyan ádáz bajúzpödrés támadt egyszerre, hogy a fekete örménykisasszony sárgára fehéredett a keserűségtől.

A szép grófné tekintete, miután gyújtogató körútját megtette, a vizavija égő arcán állapotodott meg. Ez a vizavi is lengyel ember volt, egy fiatal fiskális, valami Kmeszki, egy szomorú nézésű, magas, szőke legény. Az örmény kisasszony elnevezte nihilistának, mert szeretett magányosan elkószálni, mindig sutogva beszélt és — rettenetesen sokat evett.

— Mindig fölrobbantja a tálat, — mondta a csípős nyelvű kisasszony, — és aki utána következik, várnia kell, míg újat hoznak. Kezet meg mindig úgy szorít az emberrel, mintha valami nagy, közös titkuk lenne.

A szép grófné rávetette szemét a szomorú nihilistára és le se vette róla többet. Látnivaló volt, hogy ez a szép asszony nem vesztegeti az idejét. Két perc alatt az észbontó tekintetek egész sortüze röppent a legény lángvörös arcába, olyan nyíltsággal, hogy az urak szíve megtelt — fölháborodással. Haladéktalanul agyon tudták volna verni ezért a szemtelen kacérkodásért a — legényt.

A nihilista, mondom, vörös volt, mint a láng, vizes kék szeme most szikrázott, mint a parázs, beszélni is alig tudott, enni meg egyáltalában elfelejtett. Eleinte roppant zavarban volt, de azután láthatóan megrészegeedett a diadalától, szörnyen jókedvű volt és tekintete válaszolt az asszonyénak.

Az egész társaságban egyetlen ember volt, aki mintha semmit se vett volna észre, akit egészen hidegen hagyott a dolog: a gróf úr. Mindenüvé nézett, csak *oda* nem és mintha csak vigyázott volna rá, hogy valahogy ne zavarja őket. Pedig ugyancsak nagy csöndesség volt az asztal körül, azok ketten csak egymással törődtek, a többi meg mind velük törődött. Nyomott volt körülöttük a kedv.

A festő szeretett volna társalgást kezdeni és ezzel a kérdéssel fordult a grófhhoz: — Ha jól tudom, a gróf úr hosszabb időt töltött Afrikában?

— Igen, ott voltam, — felelte az óriás.

— Oroszlánra vadászott?

— Azt is tettem.

— És hány oroszlánt ejtett el, ha szabad tudnom?

— Kilencet, — felelte a gróf és nem tudott elnyomni egy büszke mosolyt.

A grófné, aki idáig mintha *oda* se figyelt volna, most egyszerre mosolyogva fordult a festő felé.

— Az oroszoknak Afrikában még mindig — puska nélkül járnak.

Ezt a kegyetlen mondást nyomban egy tüzes tekintet követte, de ez már a nihilistának szólt, aki kötelességének érezte, hogy nagyot kacagjon a szűrő elmésségen.

Más nem is nevetett rajta, csak a gróf ajkán futott át egy különös mosoly.

Ebéd után az új vendégek mindjárt pihenni tértek. A társaságnak volt alkalma, hogy egy kis eszmecsere folytasson róluk. Az urak föl voltak háborodva és gyilkos tekinteteket vetettek a fiatal lengyelre, aki hamarosan búcsúzott. Elment sétálni a tengerpartra, mert a feje fájt.

— Nagy fejfájása lehet, — mondta valaki, — ha most elmegy, zuhogó záporban, a sötétben csatangolni.

— Nem kell félni, — kacagott az örmény kisasszony, akinek igen jókedve volt, — ma semmi esetre se fogja fölrobbantani a világot.

— Én, — mondotta halkán a festő, — nem is tudom, hogy miért, de sajnálom ezt a szegény szerencsés legényt.

II.

Hogy másnap a nihilista már szinte hivatalos lovagja volt a grófnénak, mindenki természetesnek találta. Az idő kiderült, a napfény megérkezett, akik már becsomagoltak, megint kicsomagoltak. Délelőtt a tengerparti sétaúton természetesen a nihilista volt

a grófné kísérője. Mindig a társaság előtt haladtak legalább száz lépésnyivel, a gróf pedig megint olyan különösen viselkedett, mint az este. Mintha mindenképpen azon lett volna, hogy azok ott zavartalanul maradjanak. Szóval tartotta az egész társaságot és ha észrevette, hogy valaki amazokhoz próbál csatlakozni, mindig talált rá módot, hogy lefogja.

— Én igazán nem tudom, — fakadt ki végre halk szóval egy úr, egy köszvényes német tiszt, — hogy ez a gróf szájalmas-e inkább, vagy útalatos.

— Férj! — mondta kurtán az örmény kisaszszony, aki minden férjet gyűlölt, mert egy sem volt az övé.

A festő ságva kérdezte tőlem:

— Szeretne ön annak a szerencsés legénynek a helyében lenni?

Nem válaszoltam.

— Mert én nem szeretnék, — folytatta a barátom. — Hanem az bizonyos, hogy pompásan összeillenek. Ez a két ember jól megtalálta egymást.

— Melyik kettő?

— Ez a gróf, meg ez a grófné.

Több magyarázattal nem volt hajlandó szolgálni.

Eznapi este egy, a furcsánál is furcsább dolog történt.

Este a hotel előtt üldögéltünk, a gróf, a festő, a nihilista, meg én. Egyszerre csak a grófné szobá-

jának nyitott ablakából egy kis fehér csomó repül a földre. A lehető legszerencsétlenebb időben történt, a társalgás éppen szünetelt, mindnyájunknak észre kellett vennünk a dolgot. A csend egyszerre oly kínossá és izgalmassá lett, hogy okvetetlenül szólni kellett valamit.

— Valami leesett, — mondta halkán a festő, és önkénytelenül fölemelkedett. Ugyanakkor föl pattant a lengyel is.

A gróf azonban leintette őket:

— Csak hagyják, uraim, — mondotta egészen nyugodt hangon, — a feleségem ledobott valamit. Bizonyosan egy darab papirost! . . . De kissé hüvös van, késő is van, jó lesz, ha megyünk haza.

Mohón kaptunk a szón. Mentünk fölfelé; a gróf legelől, a nihilista leghátul. Észrevettem, hogy lehajol és hirtelen fölveszi azt a valamit, amit a grófné ledobott. A festő is észrevette. Csak a gróf nem pillantott vissza.

Mikor elköszöntünk, a szerencsés lengyel kézszorítása olyan forró volt, mint egy boldog szerelmes ölelése, aki a szívéhez szeretné szorítani az egész világot. A festő nyugodt hangon mondta neki:

— Ön, ugy-e, holnap elutazik?

A lengyel kissé megütődve nézett rá:

— Dehogyan utazom. Miért utaznám?

— Hiszen készült.

A legény kissé zavartan felelte:

- Már nem esik az eső. Megint szép idő van.
 A szobája felé ment, a festő pedig halkan
 mondta nekem:
 — Mégis el fog utazni.

III.

Gyönyörű, szelid, meleg alkonyat volt: az egész társaság együtt volt a terrászon, a tengert nézni és diskurálni. *Ők ketten*, mint akik már senkivel és semmivel sem törődnek, félrehúzódtak, egymással szemben ülve és elmerülve az egymás nézésében. A legény egészen magánkívül volt már, lángolt a tekintete és a hangja merő suttogás. A szép asszony csak nézett rá, de a nézése olyan volt, mint egy szerelmes vers. Egyszer a grófné valahogy elejtette a zsebkendőjét, mind a ketten lehajoltak utána és ebben a pillanatban, gyorsan, mint a villámlás, a lovag mintha egy könnyű csókot lehelt volna az asszony hajára. Inkább csak érezte az ember, mint látta, mert roppant gyorsan történt a dolog, de azért a tekintetem mégis önkénytelenül a gróf felé fordult.

Jól láttam, hogy a gróf odanézett, de azért az arca — mosolygás volt. Így mosolyogva kelt föl a székéről és ujját a szájára téve, mint egy pajkos gyermek, aki valami csinyre készül, lábujjhegyen ment a lengyel felé. A felesége, aki szemben ült, ész-

revette és láttam, hogy az asszony elsápad, fölugrik és szólani akar.

De már késő volt. A gróf hirtelen lehajolt, megragadta a széknél, amelyen a lengyel ült, a két hátulsó lábát és kinyújtott karral fölemelte a levegőbe. Még csak az arca se pirult bele ebbe az erő-produkcióba.

A szegény nihilista egyszerre csak ott volt a levegőben, anélkül, hogy tudta volna, hogyan jutott oda. Az arca sápadt lett, mint a halotté és az ajka mozgott, anélkül, hogy egy tompa kiáltáson kívül más hangot tudott volna adni. A gróf, kinyújtott karral emelve a magasba székestől a leányt, egy pillanatig mosolyogva nézett körül, aztán az alacsony kőfal felé indult, amely a meredek partot szegte. Nekem a csontomat marta ez a jelenet, de köröskörül gúnyos vihogást hallottam. Az örmény kisasszony egész szívéből kacagott: a szép grófné pedig egyenesen állott, fehér arccal, de most is félig lehunyta szemmel, amelynek a tekintete szinte szomjas figyelemmel szegződött a történőkre.

A gróf föllépett a széles falra, és a széket kitarította a tenger fölé. Láttam, hogy az urak arcán megfagy a mosoly. Csak a grófé volt nevető és a hangja is roppant vidám, amikor végre megszólalt:

— Nos, és most megkérem önt, kiáltsa háromszor, hogy: Éljen a haza!

A szegény nihilista egy önkénytelen mozdulatot tett. A gróf egy pillanatra mintha kiesett volna a szerepéből, az arcáról eltűnt a mosoly és szikrázó szemmel mondta:

— Ne mozogjon, mert le talál pottyanni! Kiáltsa hát, amit mondtam!

Az azonban nem kiáltott semmit. Csak fakó ajka mozgott hangtalanul.

A gróf várt egy pillanatig, azután, mint aki megelégtelte a tréfát, megrázta a fejét, lelépett a falról és a széket szépen leeresztette, nem a földre, hanem egy alacsony kőasztalra. A legény arca abban a pillanatban, amikor megint szilárd talajt érzett maga alatt, hirtelen vérvörösre vált. Olyan mozdulatot tett, mint aki álomból ébred, de még mielőtt egy szót szólhatott volna, a gróf hirtelen megragadta mind a két kezét és rázta roppant barátsággal, mialatt kacagva nézett az arcába.

— Csak nem ijedt meg talán ettől a kis tréfától, édes jó barátom! Csak nem félt talán!? . . . Az én kezemben . . . *Ebben* a kézben!

És szíves megnyugtatóul úgy markolta a kezével a legényét, hogy ez a lábát emelgette kínjában.

Ebben a pillanatban ebédhez csöngettek. A szép grófné, aki még mindig mozdulatlanul állt, egy ugrással az ura mellett termett és a karjába fűzte a karját. Szinte elhúzta a szegény lengyel mellől. Rop-

pantul szerettem volna a szemébe nézni, de nem lehetett, úgy odasímult az urához, kissé lehajtott szép fejét az óriás melle felé hajtva, mintha rá akarna borulni. Most láttam őket először így karonfogva: előre siettek, hosszú, egyforma léptekkel, a fejük közel egymáshoz, valami különös, diadalmas harmóniában, rugalmasan, mint két pompás macska.

— Látja, — szólt hozzám sűgva a festő, — ezek most tökéletesen boldogok. Kölcsönösen jól megcibálták egymást, olyan alaposan, ahogy csak az erejükből telt és most — rendben vannak. Mind-egyiknek a lelkén ég egypár harapás nyoma, de erre nekik szükségük van. Mind a kettőnek. Ez köti őket össze olyan erővel, aminek nincsen mása. Valószínű, hogy egyszer mégis csak le fogja harapni az egyik a másik fejét: akkor azután ez az egyik oda fog ülni az áldozata sírjára, mint az a bizonyos hű kutya a gazdája sírhalmára és ott hal meg bánatában. Tö-
mérdek ilyen ember van a világon, csak hogy kevés találja meg ilyen szépen a párját, ahogy ezek egymást megtalálták.

Csak rájuk kellett nézni, ahogy boldog összesímulásban mentek egymás mellett és menten világos volt, hogy a festőnek tökéletesen igaza van. Nekem meg, nem is tudom hogyan, egyszerre annak a hamburgi állatszelistának az esete villant az emlékezetembe és most már nem találtam benne semmi rejtelmet.

A szegény nihilista pedig csakugyan elhagyott bennünket. Az ebédhez nem jött. Azt üzente, hogy a feje fáj. Nem volt valami nagyon találékony szegény, ürügyek kieszelésében. Hajnalban pedig elutazott.

A bolond Szederjey

bizt
nep
Sze
bolo
baju
nok
bőrl
látó,
ságo
egés
a p
taris
mó
tudj
ez a
min

bolo
Akl
derj

Tavaly, hustvétkor-e, pünkösdkor-e, arra már biztosan nem emlékszem, de azt tudom, hogy ünnepek hétfőjén találkoztam a vonaton utoljára az öreg Szederjeyvel, Gábor úrral, az utolsóval a három *bolond* Szederjey közül. Nagyon megöregedett. Ősz bajusza törökösen konyult lefelé, a félszemén monokli, a lábán gombolós csizmaszár, a kezén vastag bőrkezttyü, az oldalán szíjon lógó tokban messze-látó, amiről csak az Isten tudja, miről jó itt a rónaságon, ahol a szabad szemmel is ellát az ember egész odáig, ahol a föld az éggel csókolódzik. Fönt a polcon vagy öt felöltő, mellette az ülésen bőrtarisznnya, aminek az oldalát lent kinyomja egy csomó gömbölyü valami. Aki az öreget ismeri, tudja, hogy — alma. Valamint tudja azt is, hogy ez a tarisznnya az öreg úrnak most már egye-len dominiuma. Ez termi kenyerét, borát, eleségét.

Mondom, hogy a Szederjeyeket mifelénk a *bolond* jelzővel emlegették, amikor még emlegették. Akkoriban még három falu határában volt Szederjey-birtok, — ma már csak egy sírbolt maradt

belőlük, igaz, hogy olyan talán kettő sincs az országban. Ez a Balázs úr érdeme, a nagy építő, aki a rózsamajori kastélyt is építtette. Ő egyáltalában mindig építtetett és mindig kevesebb lett a föld, amire építtessen. A legutolsó munkája az volt, hogy a családi sírbolt szomszédságában valami furcsa tornyos házat emeltetett, kicsit, mert akkor már nagyra nem futotta, ezt azután földött folyosóval köttette össze a kriptá kapujával. Halva se kelljen nagy utat tennie — gyalog. Mert lova már akkor nem volt Balázs úrnak. A furcsa ház is szükséges volt, mert a kastély se volt már az övé. Ebben lakott, ki nem mozdult belőle három esztendeig, akkor áthurcolkodott a szomszédságba, pihenő ősei mellé.

Agglegény volt ő is, mint a másik két testvére. Az Imre úr esete híres. Azt tartották róla, hogy nála szebb legény nincs Magyarországon. Boldizsár Gyuri, a cserhádi földesúr is híres szép levante volt, de semminek se hítták, ha Szederjey Imre mellé állott. És ez a szépsége, a hiúsága lett az átka. A dédelgetett, pompás legény el nem tudta viselni azt a gondolatot, hogy — egyszer majd megvénül. Egyszer aztán furcsa, hóbortos ötlete támadt. Amije volt, pénzzé tette és elment keresni azt a földet, ahol nincs se óra, se tükör, se kalendárium. Beszélték: Afrikába vagy hová bújdosott, lakatlan sivatagba. Negyven esztendejénél több, hogy elment, azóta senki se látta többet.

A harmadik, az utolsó testvérnek, nem volt semmi ilyen furcsa bogara. Csak éppen, hogy igen nagy úr volt. Egyszer azt mondta neki valaki, hogy hétlovas kocsin csak a királynak szabad járni, másnak nem. Ettől fogva mindig hétlovas kocsin járt, csak azért is. — Amíg aztán a hét lovat ki nem fogta a végrehajtó.

. . . Dehát mindez már régen volt. Amióta én az öreg urat ismerem, már nem jár hétlovas hintón. Kétlovason is csak a másén. Szederjey-birtok nincs a határban. Jó tizenöt esztendeje, bizony lengyelsorban él az öreg úr. Vendég. Mindig vendég.

De ha lengyellé lett is szegény: nem közönséges lengyel. Nem olyan ember, aki el tudná ingyen fogadni azt, amit különben ingyen is szívesen adnának. Hogy egyszerűen csak beállítson valamelyik atyafi portájára: itt vagyok, üres kézzel jöttem, tele tálat várok, arra ő képtelen. Pedig szívesen látnák az öreg gavallért úgy is.

Maradt neki valahol, az ország másik részében egy házacskája. Ezt a nagy vihar nem tartotta érdemesnek arra, hogy elsodorja. Ennek a háznak a kertjében van egy almafa. Ezen az almafán olyan bőrs-alma terem, amilyent maga a muszka cár is csak vasárnap eszik. A szaga olyan, mint a muskataly-boré, az íze: nohát ahhoz semmit se lehet hasonlítani.

Mikor a híres fa meghozta termését, Gábor

úr fölcihelődik, a tarisznyáját telirakja a finom gyümölcsöccsel és elindul — megprezentelni az atyafiságot. Hadd egyenek egyszer esztendőben azok is olyan finomat, amilyet nem kaphatnak mástól sehol a világon. Ahány udvarba aztán beállít az öreg, kivisz a tarisznyából — egy almát és odanyújtja a háziasszonynak:

— Itt van, édes húgom: ne mondjátok, hogy megfélelkeztem rólatok.

Egy hétig tart egy stáció és ezt meg nem nyújtja semmiféle marasztalás. Gábor urat várják az almával másutt is. Szörnyen nagy az atyafiság, és bizony zokon vennék, ha egyik-másik nem kapna a finom ajándékból.

Mert nélkül, üres kézzel, nem megy az öreg úr. Megesett egyszer, rossz idő járt a gyümölcsre, nem adott a fa termést. Nem is látták abban az esztendőben Gábor urat. Hogy élt szegény, mit csinált szomorú, árva magányosságában, azt csak ő tudja, meg az Isten. A levélre, amivel hívták, csak azt felelte, nem lehet, sajnálja, nagyon, de — temérdek a dolga, különben, hála az Istennek, semmi baja. Hogy mivel lehet olyan temérdek dolga, azt bajosan tudta volna megírni az öreg.

Ketten ültünk a kocsiban.

— Itt voltam, István öcsémnél, Menyhárt Istvánnál, a Harangoson; — mondotta. — Vitem

neki egy kis kóstolót a terméséből . . . Hát öcsém, Pestre, ugy-e, Pestre?

— Oda megyek.

— No, akkor együtt utazunk Fegyvernekig. Megyek a húgomhoz, onnan meg Tashalomra, azután megint tovább.

Még vagy hét helyet említett: közben a tarysznyában volt a kezé. Az almákon olvasta: hány stáció is van még hátra.

*

A csebéri állomáson közel egy félórát vesztegel a vonat. Az állomás előtt nagy volt a sokadalom. Szabadságra otthon járt katonákat kísért ki a vasútra a fél község. A katona persze mind huszár, mert ahány legényt innen elvisznek, az mind olyan, hogy örömeiben valamennyinek lovat ad a császár. Hogy lejárt a cédulájuk és a kurta vakáció után vissza kell menni megint: kivonul velük a búcsúztatásukra, a szülejükön kívül, ahány legény meg leány csak van a faluban és körülveszi őket. A huszár mind nyugodt méltósággal áll, amint hogy ez már csak a tekintély miatt is illendő. A szájában szivar, az atillája gombja mellett egy szál rózsza, a vállán duzzadó hófehér zsák, tele mindenféle ehető-íható jóval. A szivart az apja adta, aki most csöndes büszkeséggel pipálgat mögötte, a fehér zsák kelemetes terhét az édesanyja rakta a vállára és mellé a maga fejét is odahajtja sírva, a virág onnan ke-

rült valahonnan a lányok csoportjából, amely most szemérmatosan húzódik hátrább, a kéklajbis, rámás csizmás, pántlikás kalapos, kokárdás legényhad mögé. Nem győznek betelni a huszárok mustrálásával. Egy-egy legényből kitör a dicsekedés — a leányok felé adresszálva:

— Ilyet húznak énrám is októberbe!

Egyszerre a vonat másik oldalán föltűnik egy különös menet. A cigányputriból indul, ugyancsak hangosan, hogy észreveszik az állomás előtt is. Ott is vendég volt az ünnepre, még pedig huszár szintén. A Zsiga. Ezt is kikíséri a háza népe. Elül jön a huszár: alacsony, feketeképű, kemény lépésű legény. A félkezében pálinkás üveg, a másikban meg sötétpiros selyem-keszkenő, lehetett az valamikor drága alsószoknya is fiatalkorában. A legény kivetíti a mellét és dalolva vezeti a rajt, amely büszkén vonul utána. Öreg cigány, fiatal cigány, férfi, asszony, gyerekek. Az egyik legényen még frakk is van, olyan előkelő: bálba is mehetne, ha mezítláb nem volna. Ahogy a vonathoz érnek, a raj maradozni kezd. Egypár kavics átröpül feléjük a vonat alatt. Egypár legény lehajol és górálni kezdi a karavánt. A huszár abbahagyja a dalolást, a pálinkás üveget odanyújtja a mögötte haladó vén cigánynak, — bizonyosan ez az apja, — de azért keményen mondja:

— Ne féljétek, na, ameddig engem láttok!

Az állomás előtti tömeg megmozdul, a vonat

vége felé megy, a merre a raj is vonul. A paraszt nagy arisztokrata és nem tanították meg rá, hogy leplezze a gögjét. A sok fiatal legény szemében kigyúl a csintalanság kegyetlen fénye. Mire a raj az állomás felőli oldalra kerül, a Zsiga huszár virtusa is megrokkban. Megáll a vonat végénél és halkán mondja az atyafiságnak:

— No, elég volt a kísérésből, Isten áldjon meg benneteket.

A kardját a hóna alá kapja, a fejét egy kicsit lehorgasztja és sietve indul a huszárok felé. Látszik rajta, hogy — szégyelli egy kicsit a familiáját ennyi ember előtt.

A raj el is marad, de az öreg cigány nem tágit. Utána szalad a legénynek:

— Gyerekem, gyerekem: add ide még egyszer a kezedet, ilyen nagy úr még úgyse parolázott velem.

A huszár talán meg se állana, ha rá nem rivall egy kemény hang, a Gábor úré:

— Hé, kölyök: csak nem röstelled tán az édesapádat!

A legény megáll, először nagyot néz, de azután bátran mondja:

— Nem röstellem én; hát hogy röstelleném.

A vén cigány alázatosan köszön:

— Csókolom a kezét a nagyságos úrnak . . .
Nem olyan fiu ez, hogy röstellené az öreg szülését,

ha fölvitte is az Isten a dolgát . . . Csak minket akar kímélni . . .

— Bántják őket, ha idejönnek . . . — mondja halkán a huszár.

Gábor úr megfordult:

— Ki bántja, hé!?

A legényhad némán állott. Egy barnaképű fiú kiszólt a sorból a huszárhoz:

— Szerbusz, testvér!

A huszárok is odajöttek. Látszott, hogy egyszerre megfordult a hangulat. Az egyik odaszólt a Zsigának:

— Azért a kard az oldaladon, hogy ne hagyd magad.

Gábor úr körülnézett, azután a cigány-huszár-hoz fordult:

— Hát a te zsákod hol van? Üres kézzel megy el a huszár hazulról?

Se azelőtt, se azóta nem láttam életemben cigányt elpirulni, csak akkor. Az öreg more félrefordította a fejét és zavartan tördelte:

— Hászen adnék én neki szívesen . . . De ha nem lehet . . . nincs miből . . . Úgy igaz, nagyságos uram, mint hogy itt állok: nem volt a télen kétszer a hegedű a kezemben . . . Elfogyott az úr, nincs már, aki a cigánynak is adjon, nagyságos uram . . .

A nagyságos úr köhögött. A zsebébe nyúlt,

azután a másik zsebébe, azután hirtelen odalépett a kocsink elé, fölnyúlt, levette az ülésről a bőrtarisznyát és odaadta a huszárnak:

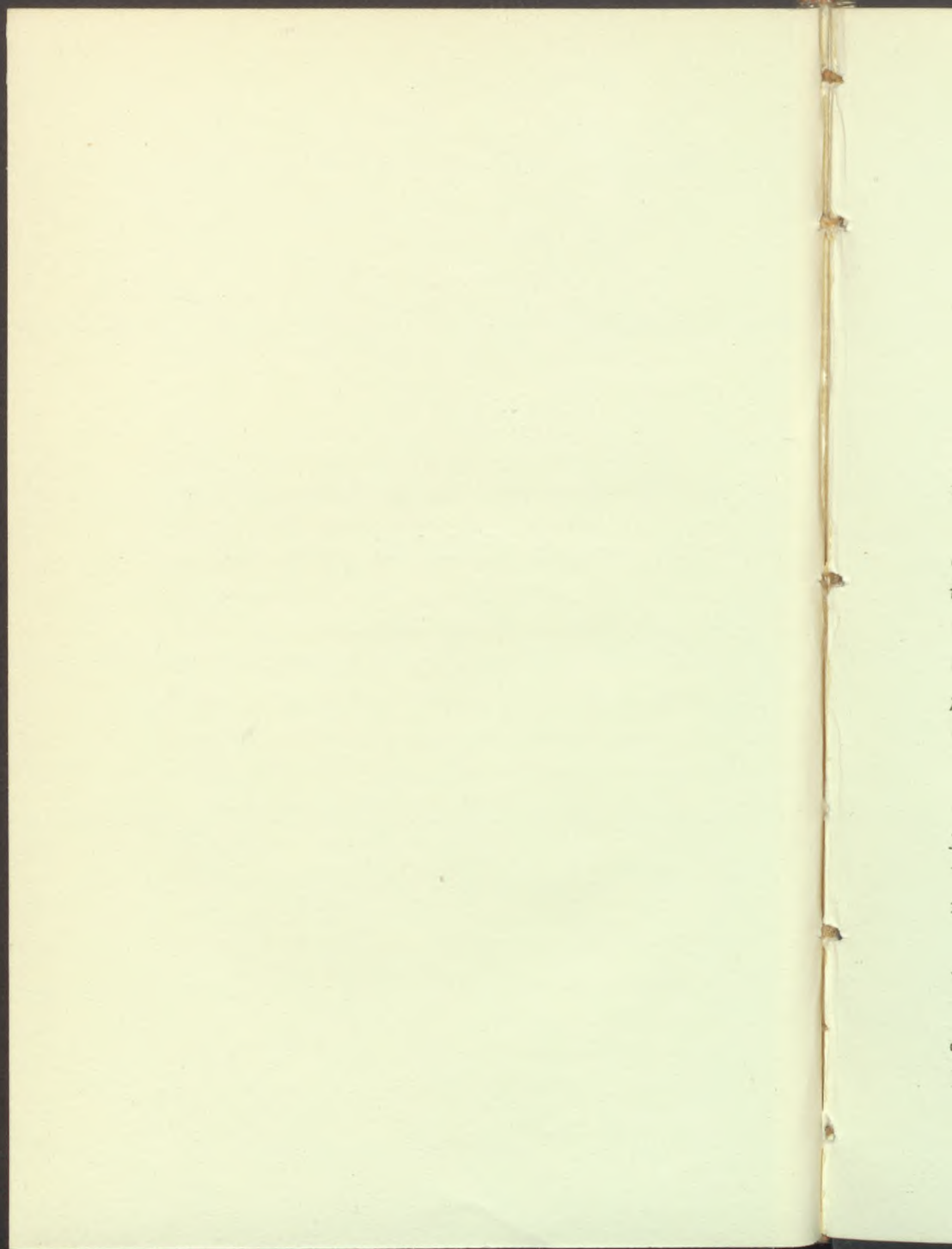
— Nesze no; hogy neked is legyen valami útravalód . . .

. . . Mikor azután elindult a vonat, megszólalt:

— Nem megyünk együtt Fegyvernekig, öcsém. Most jutott az eszembe, hogy haza kell mennem. Sürgős dolog vár otthon, még jó, hogy meg nem feledkeztem róla.

Esthajnal

I.

Elze kisasszony délelőtt a lugasban ült, vörös nád zsölylyeszékben, sárgás selyem otthonkában, vaniliás csokoládét szopogatott és a *Rubintköves asszonyt* olvasta Marlittól (17. oldal). Délután a tengerparton ült a terraszon Elze kisasszony, egy sárga nád nyugvóágyon, amelyen csakúgy, mint a zsölylyeszéken, táblácska volt ezzel a fölírással, hogy *privát*. Halaványkék selyembluz volt rajta, vaniliás csokoládét szopogatott és a *Rubintköves asszonyt* olvasta, Marlittól (17. oldal). Mikor csöngettek, Elze kisasszony volt az első, aki a tabledotnál megjelent, hogy miatta valahogy várni ne kelljen és első volt, aki az ebéd végeztével távozott, hogy az urak rágyújthassanak.

Megtudtam, hogy Elze kisasszony kilenc esztendeje ül délelőtt a lugasban, délután a terraszon, kilenc esztendeje szopogatja a vaniliás csokoládét és kilenc esztendeje olvassa a *Rubintköves asszonyt* Marlittól. Aminek a magyarázata sokkal egysze-

rűbb, semmint az ember gondolná. Egy leány, akit tisztességben neveltek, bizonyára nem vesz más könyvet a kezébe, mint amelyet az édesanyja megenged. És Elze kisasszonyt így nevelték. Elze kisasszony véghetetlenül szeretett olvasni, rengeteg sokat olvasott is, természetesen csak olyan könyvet, amit a mamácska adott neki. Az utolsó könyv, amit kapott tőle, ez volt, a Rubintköves asszony, ezelőtt kilenc esztendővel. Többet nem adhatott, mert mütterhen akkor meghalt szegény és Elze kisasszony kénytelen volt megállani a Rubintköves asszonynál, Marlittól.

A nádszék is mamáskáé volt, a lugasban, a nyugvóágy is a terrazon. Ő is ott szokott ülni dél előtt és itt délután. És Elze kisasszony csak azt teszi, amit tőle látott, mert kétségtelen, hogy az a helyes. Különben nincs is senkije, akitől tanácsot kérhessen, egyesegyedül áll a világon a százezer márkájával, aminek Hamburgból küldik ide a kamatait. Az apja hajóorvos volt, de már régen meghalt, ezelőtt huszonkét esztendővel, amikor Elze kisasszony még gyermek volt, nem is egészen tíz esztendő. A mamácska is itt lakott, ebben a penzióban, mert meleg levegőre volt szüksége, örök napfényre, örökös nyárra. Elze kisasszony itt már valóságos családtag, nagyon megbecsülik: de mamáskát természetesen még sem lehet pótolni, se az ő okosságát, se az ő jóságát, se az ő megbízhatóságát. A penziósné de-

rék asszony, sőt igen derék asszony, de mégse az, aki megmondhatná, milyen ruhát vegyen föl az ember, vagy éppen hogy micsoda könyvet vehet a kezébe . . .

Ezt már Elze kisasszony beszélte el nekem, nem éppen panaszkodva, de valami szelíd lemondással, amiben fájdalom volt, hogy így van és nem másként, holott talán másként, jobban is lehetne.

II.

Az asztal felső végén egy alacsony emberke ült, éppen szemközt Elze kisasszonynyal. A helyéből is nyilvánvaló volt, hogy ő valamennyiünk között a legrégibb vendég. Az emberkének akkora feje volt, mint egy oroszlánnak, dús, bozontos haja már igen sok ősz szállal, világosszürke, ugyancsak bozontos szakálla, bajusza és olyan kék szeme, mint a kaláris. Ötvenesztendős embernek ilyen tiszta, ártatlan és naiv nézésű szemét még soha életemben nem láttam. Az emberkén mindig bársonykabát volt, bő, zöld lóden-bugyogó, amely lent harisnyába szorúlt. A rengeteg nagy fejével csak a lába volt arányos. Ezen a lábon elállhatott volna egy óriás. Az embernek okvetetlenül az az érzése támadt, hogy itt a láb és fej között kimaradt valami, vagy elcserelődött. Ide egy óriás törzse volt szánva és csak

az alkotásnak egy maliciózus ötlete lopta ide egy törpéét.

Később, amikor megismertem az emberke történetét, egyszerre valami harmóniát láttam a sorsa és a figurája között. Ugyanaz a tréfa ismétlődött meg abban is, ami ezt oly furcsává tette.

Az emberke elzászi volt. Theodor Langerich-nek hívták és a neve mellett az állt a vendégkönyvben, hogy fiskális. Egy esztendővel ezelőtt még az is volt csakugyan, de most már bezárta a boltot és „visszatért az élethez”. Ez az ő saját kifejezése volt, ami mindjárt elárulja, hogy egyideig a jó ember távol volt az élettől. Már attól, amit ő maga igaz életének érzett. És ez a távollét, — majdnem harminc esztendeig tartott.

Igen, harminc esztendővel ezelőtt történt, hogy „az álmok aludni tértek”. Már az ő álmai, álmok művészdicsőségről és múzeumi halhatatlanságról. Theodor Langerich festőnövendék volt és a Mester akkor egyízben azt mondta róla, hogy szívesen cserélne vele jövőt. Ezt a jövőt azonban, két hónappal a nevezetes kijelentés után, baleset érte. A legénynek meghalt az apja és ráhagyta örökségül a familiáját. Az anyján kívül, aki beteg volt, három leányt, aki éhes volt. Ekkor történt, hogy az álmok aludni tértek, ami prózában annyit jelent, hogy az ifju Theodornak le kellett tennie az ecsetet. Ezt a nagybácsi határozta így, aki agglegény is volt, milliomos

is volt és derék ember is volt, mert kötelességének tartotta, hogy ne hagyja magukra a bátyja árváit. De kötelességének tartotta azt is, hogy derék és hasznos embert neveljen a fiából, olyat, akinek a mestersége biztos kenyér és nem léhaság.

Szóval az ifju Theodor abbahagyta a festékkeverést, hogy ne kockáztassa a bácsi jóakarátát és ne haragítsa meg a többiekre. Ügyvéd lett, nem valami kitűnő fiskális, mert szörnyen kevés volt benne az életrevalóság, de ez nem is volt baj, mert a bácsi elintézett mindent. Férjhez adta a leányokat és mikor tavaly meghalt, az unokaöccsére hagyta az egész vagyonát. Nem neheztelt rá, amiért nem lett híres ügyvéd belőle. A szerencse Isten játékszere, az ember megtette a kötelességét, ha tisztességes úton törekedett feléje.

Theodor Langerich pedig, amint a nagybácsit elföldelték, becsukta az irodát és fölvette a bársonykabátot, amelyet harminc esztendővel ezelőtt levett. Egyszerre úgy érezte, hogy ez a harminc esztendő csak egy nap volt, ámbár bizonyára voltak benne napok, amelyek mintha harminc esztendeig tartottak volna. Theodor Langerich bizonyára megtette néhányszor, éjszaka, amikor senki se látta, hogy felöltötte magára a bársonykabátját, csak úgy . . . Semmi másért, csak azért, hogy rajta legyen. Óh, de tömérdek sok embernek van ilyen bársonykabátja, amit az emberek előtt nem hordhat.

csak akkor ölt magára, amikor egészen egyedül van és ilyenkor csillog a szeme és verseket érez a szívében. És vár egy napot, egy ragyogó szép napot, amikor így állhat ki a világ elé és az emberek királyi palástnak látják az ő bársonykabátját és földig hajolnak előtte.

Ha nagyon sokáig tart a várakozás, bizony megesik, hogy ez a bársonykabát is elkopik, elrongyollik. A szövete szétfoszlik, a cérna, amelylyel varrták, elszakadozik, egyszer csak egy darab ronggyá lesz az egész, az ember lemond arról, hogy fölvegye, és maga se hiszi többé, hogy valamikor királyi palástnak nézzék.

A Theodor Langerich bársonykabátját azonban nem olyan gyöngé materiából csinálták, hogy rongyos harminc esztendő így tönkretelhetne volna. Az ő napja tavaly fölvirradt és ő sietett — vissza az élethez.

— Igen, uram, — mondotta, és nagy, kék szeme csak úgy sugárzott a boldogságtól, — én most megint húszesztendő vagyok! Húszesztendő, uram, negyvenkilencéves koromban. De ez nem tesz semmit. Húsz év, nem, — tizenöt év alatt is még tömérdek sokat lehet dolgozni. Rengeteg sokat! . . . A Mester most hetvennyolcéves és még dolgozik. És én mondom önnek, még csak ez az igazi, amit most alkot! . . . Ez az igazi! Sohase volt olyan nagy ez az ember, mint most . . . Majd vala-

melyik nap elviszem önt hozzá, hiszen ön se laikus és ön megért bennünket . . . És ez az ember most hetvennyolc éves. Én még csak negyvenkilenc vagyok . . . Tehát még van idő, nem igaz?

Ráhagytam, hogy van még bőségesen. A deresfejű tanítvány boldogan mosolygott.

— Tudom, — folytatta, miközben hevesen bólintgatott a nagy fejével, — hogy mulasztottam. De hát, édes Istenem: erről én nem tehetek. Ezt be kell hoznom és ez nem kis föladat. De menni fog. Mikor tavaly ez a fordulat történt velem, így szoltam magamhoz: Most pedig mégysz és folytatod ott, ahol akkor félbehagytad. Nincs más dolgod, nincs más gondod, egészséges vagy, szabad vagy, semmi se gátol, semmi se nyűgöz, éld az életedet, mert még semmi se veszett el, ha derekasan hozzálátsz a dologhoz! Nem igaz?

— Nagyon igaz!

Csak nem mondhattam neki, hogy nem igaz, amikor ő meg volt róla győződve, hogy csakugyan — húszesztendő. Csupa tűz volt az emberke és csupa meggyőződés. Úgy gesztikulált, mint egy eleven szélmalom és rázta a bozontos fejét, mint egy oroszlán. Mindig így beszélt, hevesen, szónokolva, csapkodva a karjával. Bizonyára úgy érezte, hogy ez a tűz hozzátartozik a — fiatalsághoz. És ő húsz éves volt.

A mester a szomszéd falucskában lakott, győ-

nyörű villában, a tengerparton. A tengert festette folyton, olyan hullámokat, hogy, mint Theodor úr mondta, az ember hallja a zúgásukat és fürdeni szeretne bennük. Hogy mit szólt, amikor harminc esztendő múlva az ő kedves, ifju tanítványa egyszerre deres fejjel eléje toppant: nem tudom. De, úgy látszik, szeretettel fogadta, mert a tanítvány minden nap csakúgy röpült hozzá, nagy zsákkal a hátán, biciklin és este hazatérve, alig várta a reggelt, hogy megint hozzá siethessen. Persze, derekasan hozzá kellett látni a dologhoz.

III.

Hanem egy este valami szomorú változást vettem észre a mi piktorunkon. Rettenetesen fáradtnak látszott. Az ebéd alatt szótalán volt, enni is alig evett valamit és a nagy feje mintha szörnyen nehéz lenne, a mellére hanyatlott. Most egy szikrát se volt húszesztendő, még a haja is, mintha őszebb lenne, mint máskor. A tekintete szomorú volt és a homloka a szeme fölött tele apró ráncsal.

Mikor fölkeltünk az asztaltól, megfogta a karomat és különös, halk, szinte alázatos hangon kérdezte:

— Megy valahová, vagy együtt maradhatunk?

— Egészen a rendelkezésére állok, — mondtam őszinte örömmel, mert furdalt a kíváncsiság.

Átmentünk az olvasóba. Az emberke valósággal beleroskadt egy hatalmas börszékbe és mérhetetlen szomorúsággal, némán meredt maga elé. Vártam egy ideig, hogy megszólaljon, de végre is belefáradtam a türelembe.

— Azt hittem, mondani akar nekem valamit?

Az emberke összerezdült, a tekintetét lassan emelte rám és tétova hangon felelte:

— Tulajdonképpen nem is tudom . . . Önt nincs is mit érdekelje . . . És én nem is tudnám világosan elmondani . . . Egy idő óta sokszor előg ez az érzés. Az első napon is megsajdult bennem, de ma különösen érzem . . . Érzem, uram, hogy . . . nem megy a dolog . . . Nem megy . . . És nem tudom miért, de nem megy . . .

Nagyot lélekzett, amikor kimondta és olyan szomorúan nézett reám, hogy okvetetlenül kellett valami vigasztalót mondanom.

— Ah, ezek a művész köteles keserűségei. Azok a bizonyos sötét pillanatok. Rafaelnek is voltak bizonyos ilyen pillanatai.

Rám meresztette a nagy szemét:

— Gondolja? . . . Igazán gondolja? . . . De, — folytatta, nagyot sóhajtvá, — én azt hiszem, ez nem az. Ez más. Ez rosszabb annál . . . És nem tudom

az okát . . . Hisz úgy akarok és úgy dolgozom . . . és mégse . . . Nem megy . . . Valami hiányzik . . . hiányzik . . . A színből, vagy a fényből, és nem is tudom, de nemcsak a mester mondja, én is érzem, hogy valami hiányzik . . .

Ezt elmondta vagy tízszer, mind szomorúban, mind kétségbeesettebben. Himbálta a nagy, bozontos fejét, mint a sirató asszonyok. Irtóatosan desperátus figura volt szegény.

Nekem egészen önkénytelenül szökkent az ajkamra a szó:

— Talán nem is valami hiányzik, hanem valaki?

Fölkapta a fejét és egy pillanatig mereven nézett rám. Az első pillanatban olyan volt az arca, mintha megijedt volna, de ebben az ijedtségben volt valami az örömből és ez ragyogta be hamarosan az egész, furcsa ábrázatot. Mintha egyszerre megkönnyebbült volna, mintha hirtelen fölébredt volna egy rossz álomból, olyan öröm csillogott a szemében.

— Valaki? — ismételte halkan, — Valaki . . . Ez érdekes. Pedig értem, látja, egyszerre megértem. Az a valaki, akiért valaki akarunk lenni. Akiért a csatába megyünk. Akiért megostromoljuk az eget. A Petrarka Laurája . . . No igen! Valakinek lennie kell idebent, — és az öklével verte a mellét, — és nekem senkim sincsen . . . Látja, erre nem gon-

doltam . . . Pedig e nélkül nem mehet, ez természetes. Szerethetem-e én igazán a virágot, ha nincs, akinek a hajába szeretném tűzni? . . . Vagy fölmá-
szok-e érte a meredek csúcsra, ha nincs, aki egy mo-
solylyal, egy tekintettel, egy kézzsoritással jutal-
mazzon érte? Hát lehet-e e nélkül bennem igazi erő,
igazi lelkesedés? . . . Mondja? Hát nem igaz ez? . . .
Hát nem így van? . . . Igen, ez a titka mindennek!
Most jöttem rá: ebben a pillanatban!

Hevesen bólogatott a fejével és tenyerével csap-
kodta a térdét.

— Igen, — ismételte meggyőződéssel, —
ez az! Jöhet-e onnan melegség, ahol nincs tűz? . . .
Valakinek kell lenni, — és megint a mellét öklözte,
— aki a lángot éleszsze itt belül! És ez az, amire a
művésznak elsősorban szüksége van! Ez az!

Fölugrott és nagy léptekkel járt föl és alá.

— Csodálatos, — mondotta mosolyogva, —
hogyan ez nekem eszembe nem jutott. A legtermésze-
tesebb dolgokról feledkezik meg legkönnyebben az
ember . . . Holott ezen kell kezdeni . . . Igen! Vala-
kinek kell mellettünk lenni . . . Ezt a valakit kell
először megkeresnünk.

Ebben a pillanatban a kertre szolgáló ajtón
Elze kisasszony lépett be. Nesztelen léptekkel haladt
végig a szobán. A halványkék selyemblúz volt rajta,
a kezében egy vöröskötésű könyv. A Rubintköves
asszony, Marlittól.

Az emberke elhallgatott a láttára. Utána nézett egy pillanatig, azután megint leült a székre és kegyetlenül összeráncolta a homlokát. Látszott, hogy gondolkodik. Nagyon gondolkodik. Egy kis idő múlva aztán halk, de igen határozott hangon mondta:

— Igen: minél tovább gondolkozom, annál jobban belátom, hogy ön tökéletesen eltalálta az igazat. Valakinek lenni kell . . .

Megint összeráncolta a homlokát és tovább gondolkozott.

*

Másnap délután csodát láttam. A terrazon nem volt ott Elze kisasszony, a Rubintköves asszony árván hevert a kőasztalon.

Elze kisasszony lent állott a tengerparton, a fejét mélyen lehajtotta és a kezében nem csokoládé volt, hanem egy szál rózsza. Mellette állott Theodor Langerich, ő se ment hát ma a mesterhez; ő is lehajtotta a fejét. Mozdulatlanul álltak és nem is beszélgettek.

Alkonyat volt. A nap még félig az égen, félig már a tengerben. De a fénye oly erős, szinte ifjúi volt, hogy az ember azt hihetné, most kel föl, ha nem tudná, hogy már alászáll.

Kázmér lovag

do
ká
kör
alki
nás
kör

telé
nek
mo

nin
lete
ség
vég
zás,
tud
vég
az
hirc
ott
s

— Haszontalanság és könnyelműség, — gondolta magában Sztipits J., amikor a kis fekete táskájával a kezében elindult, — haszontalanság és könnyelműség, amikor egy Kibiczky Kazimir lovag, aki olyan úr, hogy majdnem báró, egy hatvankoronas virágszámláért exekválni hagyja magát. Ez könnyelműség és lelketlenség!

Sztipits J. tehát rosszkedvű volt és a neheztelese egyaránt szólt a lovagnak és a virágkereskedőnek, aki kétségtelenül szintén oka annak, hogy neki most végrehajtania kell a kamarásnál.

De itt egy kis magyarázat szükséges. Hogy nincs a világon semmi tiszteletreméltóbb a becsületes munkánál és hogy az egyik becsületes mesteriség csak olyan, mint a másik, hogy tehát például a végrehajtóság épp olyan tiszteletreméltó foglalkozás, mint akár a generálisság: ezt az igazságot ki tudná jobban fölfogni és átérteni, mint egy — végrehajtó. Bizonyára senki. Sztipits J. átérezte ezt az igazságot, átérezte és baráti körben energikusan hirdette is, de aki a vesékbe és a szívek közepébe lát, ott alighanem azt olvasta volna, hogy Sztipits J.

szívesebben lenne generális, mint végrehajtó. Óh, nem a fizetés miatt, hanem mert Sztipits J.-nek megadatott a megkülönböztetésnek az az előkelő és fájdalmas képessége, amit úgy általában a lélek finomságának tisztelnek és ami bizonyos emberi gyöngeségek méltányoló megértéséből fakad.

Ez a lelki finomság magyarázza, hogy a jó embernek olyan fájdalmai is voltak, amilyenek az övéknél érdekesebb lélekben sohase fakadnak. Ez volt az oka annak is, például, hogy ő mindig csak így írta a nevét: Sztipits J., egyszerűen csak J. és nem János, vagy József, ami csakugyan nem volt, mert őt Jónásnak hívták. Igazában semmi rossz sincs abban, ha valakit Jónásnak hívnak, a finomlelkű férfiú mégis határozottan helyesebbnek és igazságosabbnak vélte volna, ha annak idején inkább Tibornak vagy Elemérnek keresztelik. Nem mintha okos és világos elméjű férfiú léttére az egyik nevet különbnek tartotta volna a másiknál és mintha egy Tibor bármennyivel is többet érne, mint egy Jónás. Óh, erről szó sincs, de vannak bizonyos finom harmóniák, amelyeket megint csak előkelő lélek érez és a Sztipits J. előkelő lelke érezte, hogy ez a Jónás név őrajta egy harmóniátlanság, valami olyanforma, mintha egy finom, lenge, selymes hercegkisasszony fehér kacsójába odanyomják egy kofaasszony nagysávós, kék esernyőjét.

De minek szaporítani a szót: a finomlelkű Sztipits

pits egy szikrát se szeretete a mesterségét. Még ha szegény, alacsonysorsu embereket kellett exekválni, akiknek az arcát a rémületnek és a tiszteletnek a vegyüléke futotta el, amikor a törvény nevében megjelent, ez csak megjárta. Ilyenkor úrnak érezte magát és az a tisztelettel vegyes rémület, amelyet a megjelenése támasztott, legalább is nem volt kellemtelen neki. De amikor egy ilyen háromnevű méltóságos úrnál kellett „alkalmatlankodnia“, visszás érzése támadt, mert nagy volt a fogékonysága az előkelőséghez és úgy érezte, hogy amit cselekedni kénytelen, az legalább is nem — kollégiális. Láthatatlan, de kedves kötelékek megszaggatása.

Hírből már ismerte a lovagot, egyet-mást, sőt igen sok egyet-mást hallott róla a kollégáitól, pajos és furcsa történeteket: de személyesen még nem volt hozzá szerencséje. Ezért a fogadtatás, amelyben részesült, teljes joggal lephette meg.

A lovag, amikor a finomlelkű Sztipits bekopogtatott hozzá, az íróasztalánál ült és árjegyzékek tanulmányozásával volt elfoglalva. Vagy ötven árjegyzék volt előtte: mindenféle nagykereskedőké, legfőlül egy mérleggyárosé, meg egy koporsógyárosé. Mikor azonban a lovag megpillantotta a finomlelkű Sztipitset, fölpattant, mint egy oroszlán, — de mint egy barátságos oroszlán, olyat ordított, mint egy oroszlán és a nyakába ugrott, megint csak úgy, mint egy oroszlán:

— Szerrvusz, bruderkám! Hozott az Isten! Tedd le a batyudat és gyere ide az ablakhoz, testvér, hadd nézzelek meg jól!

Közben úgy megölelte a sóbálványnya meredt jövevényt, hogy a gyöngé bordáju Sztipitsnek ropogott a csontja. Az öklével hatalmasakati ütött a vállára, keményen oldalba boxolta egypárszor, de mindezt az öröm és szeretet melegségével. Az ajkáról pedig egyre ömlött a szó:

— Na, csakhogy végre rászántad magadat, hogy kimozdulj az ökreid meg a béreseid közül, te barna medve, te! Megkaptam a táviratodat, de nem volt benne, bruderkám, hogy melyik vonattal érkezel, hát nem várhattalak az állomáson! . . . Nagyon sajnálom, hogy nem várhattalak az állomáson, bruderkám, nagyon sajnálom, de hát a te ügyetlenséged az oka, bruderkám! Én igen szívesen vártalak volna az állomáson, bruderkám, hogy azzal is hamarább megismerhesselek, bruderkám, mert a szegény bátyádat, a Ferkót, no, azt úgy szerettem, mint a tulajdon testvéremet. Hát nagyon megörültem, amikor a táviratodat megkaptam, fiu! . . . No, de az a fő, hogy végre itt vagy!

Ezzel megint megölelte a *bruderkát*, úgy, hogy majd összetört a mellcsontja.

Ennyiből is látható, hogy ez a Kibiczky lovag nagyon barátságos ember volt. Hatalmas, szép szál legény, egy kicsit vékony, de egyenes, mint a nyárfa,

látszott a tartásán, hogy katona volt. Aminthogy volt is. Az ulánusoknál szolgált valamikor és akkor zseniális dolgokat művelt, bámulatos ötletességre valló dolgokat, amelyeket azonban katonáéknál sehogysé tudtak méltányolni. A lovag egy szép napon azon vette észre magát, hogy ő — polgárember, az uniformist visszakérte tőle a császár. Ebben az afférban ezerhétszáz vizesdézsa szerepelt végzetes erővel, amely dézsákat a lovag rendelte egy gyárosnál, de semmiesetre se hitvány nyerészkedés céljából, mert menten hatodréssz áron adott túl rajtuk. Azóta igen változatos életet élt a lovag. Állítólag volt egy évig istállómeister is egy cirkuszban, tapasztalatai kibővítése végett egy ideig Amerikát is megtisztelte. De végre is ezek a dolgok nem tartoznak szorosan ide és nem is illendő, sőt nem is szabad olyan dolgokat feszegetni, amelyeket az ember például a törvény előtt kellő hitelességgel bizonyítani nem tud.

Hanem, hogy barátságos ember volt a lovag, az mindezek mellett is bizonyos. A finomlelkű Sztipits egyszerűen elszédült a szívességétől. Egy végrehajtó sok mindenféle fogadtatáshoz hozzá lehetett szokva, esetleg még a barátságoshoz is, de ilyen fogadtatásban végrehajtónak a világ teremtése óta is aligha volt része. A finomlelkű Sztipits a kábultságon keresztül is, amely elfogta, valami kedves melegséget érzett: de némi lelkiismeretfurdalást is.

Hogy ő itt egy megtisztelő tévedés boldog áldozata, azzal hamarosan tisztában volt és lett légyen ez a tévedés bármilyen megtisztelő, érezte, hogy szólnia kell. És férfiassága dícséretére legyen mondva, szólni is — akart. Sőt hozzá is fogott, amint sikerült magát kifejteni a lovag ölelő karjai közül. Égő arccal, kissé vontatott hangon mondta:

— De bocsánat, hiszen én még tulajdonképpen . . .

A lovag akkorát ordított megint, hogy az ablaküveg megrezzent:

— Halt! Ne tovább, bruderkám! Tudom, mit akarsz mondani! Hogy még be se mutatkoztál! . . . Jól adod, bruderkám! . . . Hát kinek nézel te engem: mi!? . . . Hát mi vagyok én!? . . . Cigánykupec vagyok én!? . . . Hát ha én rád nézek, nem tudom azonnal, hogy ki vagy? Hát nem ismertelek volna meg azonnal, ha a táviratot nem küldöd, akkor is!? . . . Jól adod, bruderkám!

A lovag nagy hahotára fakadt és széles jókedvében olyat ütött a jó Sztipits vállára, hogy majd térdre roskadt.

— Ha a piacon találkozom veled, bruderkám, akkor is rögvest azt mondom, ez egy aszói Valló fiu! Ez már a pofádon van, bruderkám! Ez a homlok! Ez az orr! . . . Ez a tiétek, öregem! Ez családi, bruderkám! Érted: családi! Ezt nem lehet úgy

kapni, mint a királyi tanácsosságot! Ez vér, bruderkám! Ez vér!

A finomlelkű Sztipits érezte, hogy a szívéből minden csöpp vér a fejébe szökik és forró pirossággal borítja el az arcát. Roppant különös érzése volt: nagyokat lélekzett és kihúzta magát, mint a katona, amikor megharsan az induló hangja. Szeretett volna odaugorni a tükör elé és nézni a homlokát, meg az orrát, azt a *családit*, amit nem lehet kapni, mert az vér! Vér!

Már a lelkiismeret se furdalta többé. Végre is, egyik név csak olyan, mint a másik, egyik ember csak olyan, mint a másik: minek tiltakozzék, ha másnak nézik is, mint aki igazán? A finomlelkű ember bizonyára egy szikrát se röstelte, hogy ő nem aszói Valló, hanem Sztipits, minden nélkül. De ha nem is röstelte, akkor se látta okát, hogy dicsekedjék vele.

Minek hozná zavarba ezt a derék és előkelő dzsentlemént, mikor . . . Mikor, őszintén megvallva, ez a tévedés egy csöppet se bántó. Sőt. Sztipits J. kedves kis ütésekkel érzett a szíve tájékán és valami olyasfélét, mintha ez a pillanat néki elégtételt adna a sorsnak egy maliciózus mulasztásáért. Ebben a tévedésben az előkelő lelkű Sztipits határozottan ama sejtelmes harmóniák egyikét élvezte, amelyeket tudvalévőleg csak a finom lelkek érznek meg.

A lovag pedig kifogyhatatlan volt a kordialis szeretetreméltóságban.

— Ül le már no, bruderkám, bizonyára el vagy törődve egy kicsit! Gyújts rá, pajtás, aztán koccintsunk! . . . Helyes kis ital: mi . . . No, csak nem vagy tót, hogy egyszer iszol? Három a magyar igazság, bruderkám!

És a finomlelkű Sztipits ivott háromszor. Hát persze, hogy nem tót. A lovag egy éktelenül rossz, de imponálóan nagy és aranyos német szivart dugott a szájába és tűzzel is szolgált.

— De, bruderkám, az otthonvalókról még nem is beszéltél. Hát hogy van a kis sógorasszonyod, a bárónő? . . . No, de mért nem heversz le oda a kanapéra, öregem? Az sokkal komótosabb!

A finomlelkű Sztipits megint egy édes kis üté.t érzett a szívéen. Őtöle azt kérdik, hogy mit csinál egy bárónő? Egy bárónő: aki neki sógorasszonya! Mosolygott, és azt mondta, hogy:

— Nono!

A lovag valósággal legyűrte a kanapéra, amely tele volt mindenféle kis selyemvánkossal, illatos, puha kis párnácskákkal, annyival, hogy egy utcát is be lehetett volna tán velük borítani. Sztipits kéjesen szippantott egyet és gyöngéden símogatta a selymes holmit.

A lovag pajkosan kacsintott:

— A gyűjteményemet vizsgálod, mi? Van

jócskán, ugy-e, bruderkám! Ez az oka, hogy egyéb azután nincs is! Átkozottul drágán csinálják az ilyesmit, azt mondhatom, öregem. Látod, az a kis kék vánkos ott az aranyos monogrammal, egy ezerholdas jószágomba került. Drága volt, de megérte, bruderkám, mondhatom, hogy megérte! . . . De különben van itt ilyen több is! Látod, az a piros ott . . .

A piros is egy dominiumba került. A sárga is. A zöld is. A dominiumok csak úgy röpködtek és a lovag mindegyik után legyintett a kezével:

— Ördög vigye!

A finom lelkű Sztipits csak hallgatta, nyelte a szót, mohón és kéjesen. Valami léha, de roppant kedves mámort érzett, a könnyelműség isteni részegségét, ezt a csodás szédületet, amely tele van gyermekes göggel, jókedvvel, illattal, meréssel, daccal és derűs bizakodással. Időnkint már ő is legyintett a kezével szakasztott úgy, mint a lovag, amikor az elűszott dominiumait búcsúztatta és a finom lelkű Sztipits esküt mert volna tenni rá, hogy ő is egészen úgy cselekedett volna. Ördög vigye a dominiumokat: az az úr, akinek — volt. Érezni sokat érzett a derék úr, de beszélni már kevesebbet beszélt. Sohasse többet három betűnél, amit hol így ejtett, hogy: Haj! Haj! — hol meg így, hogy: Hja! Hja! Egy párszor azonban azt is mondta, hogy: Nono! Ezt akkor mondta, amikor a lovag fölszólította, hogy

ne vágjon olyan jámbor képet, mert ő nem cigánykupec, akit be lehet csapni az ilyesmivel.

— Nekem hasztalan vágsz olyan képet, mint egy apácafejedelemasszony, bruderkám: a szemedből látom, hogy nagy kutya vagy!

Erre mondta ravasz szerénységgel, hogy:

— Nono!

Hosszabb nyilatkozatokra különben nem is volt szüksége. A lovag győzte szóval: beszélt a kalandjairól, a csínyjeiről, a tékozlásairól, a százezres kártyaveszteségeiről, úgy szólva róluk, mintha csak egy leszakadt gombról beszélne. És a jó Sztipitsnek mindez véghetetlenül imponált.

— Először elhagytak, bruderkám, a birtokaim, azután a lovak, azután az asszonyok, hűséges csak egy fajta maradt, bruderkám! Tudod melyik, bruderkám? A végrehajtó! Az jár ide annyi, hogy híd lehetne velük próbálni! Ha megbírja őket a híd, jó, — ha nem bírja meg, — annál jobb! Nem igaz, bruderkám!?

Ezen a régi viccen roppant jól mulatott a lovag. A finomlelkű Sztipits megrázkódott egy kicsit, de azért ő is nevetett és sietett rámondani, hogy:

— Hja! Hja!

Telt az idő; már alkonyodott és a lovag egyszerre fészkelődni kezdett. Kétszer is kinézett az előszobába. A tapintatos Sztipits erre fölemelkedett:

— Talán már . . .

A lovag visszanyomta a pamlagra:

— Szó sincs róla! Csak maradj, bruderkám!

A legényemet várom. Elküldtem a házi zsidóhoz egy kis valutáért és nem tudom, hol marad a haszontalan.

Sztipits nagyot nyelt.

— A házi . . . — kezdette.

— No igen, bruderkám, — vágott a szavába a lovag. — Hát tudod, az ilyesmi előfordul a legjobb házakban is, hogy az ember, hát hogy is mondjam . . . úgy egy pillanatra, hát, hogy is mondjam . . . zavarba jön, egy csekélység erejéig. Hát, hogy is mondjam, nincs kéznél úgy momentán . . .

Az előkelő lelkű Sztipits fejében egy gondolat villant meg. Halkan, de mohón mondta:

— Ha talán lehetnék oly szerencsés . . .

És már a tárcája után nyúlt.

A lovag hevesen tiltakozott:

— De hová gondolsz, bruderkám! Csak nem foglak mindjárt megpumpolni . . .

A finomlelkű Sztipits elpirult.

— Oh: megpumpolni! . . . — dadogta. — De csak úgy gondolom, hogy amennyiben talán . . . Hiszen egymás között vagyunk és a legjobb családokban is előfordul ilyen pillanatnyi . . .

A lovag intett a fejével:

— Igazad van, bruderkám. Egymás között vagyunk és én nem akarlak megsérteni! Ha úgy mo-

mentán nélkülözhetsz egy csekélységet . . . Csak egy csekélységet, bruderkám, mert nekem ma nagy pénzt kell kapnom! . . . De hol az istennyilában is :narad az a fickó!

Sztipits szemérmesen rebegte:

— Talán egypár száz koronát: ennyi volna nálam!

A lovag tiltakozott.

— Annyi nem kell! Száz is elég lesz, bruderkám! . . . Mondom, csak momentán kell, bruderkám! Csak momentán, amíg megkapom az enyémet, akkor aztán bruderkám, hát azonnal, haladék nélkül...

A következő pillanatban már a lovag zsebrevágta a bankót és amikor zsebrevágta, fölkelt, begombolta a kabátját, megsimogatta a haját és így szólt a finomlelkű Sztipitshez:

— Most pedig, bruderkám, nem zavarlak tovább!

A finomlelkű Sztipitsnek majd leesett az álla.

— Engem? — kérdezte hebegve.

— No igen, téged, bruderkám, — felelte nagy nyugalommal a lovag. — Tudom, hogy neked itt egy kis hivatalos dolgod van, amiben én csak zavaró vagyok. A jegyzőkönyvet add ide, aláírom előre és te csak végezd nyugodtan a dolgodat, bruderkám! . . . A szekrények mind nyitva vannak: ha találasz bennük valamit, bruderkám, hát gratulálok.

Sztipits csak tátogatta a száját, de szólni nem tudott. A lovag pedig legyintett a kezével:

— Csak semmi röstelkedés, bruderkám! Első a hivatal! Ami kötelesség, az kötelesség! Szervusz, bruderkám! Szervusz!

Az igazság

tal
vag
me
bar
gá
ho
Az
ze
mi
ka
tu
go
él
es
vá
en
id
to
az
A

A vasúti állomáson találkoztam Szabó Lénártal és igazán megörültem neki, hogy együtt utazunk vagy négy óra hosszat. Szabó Lénárt most polgármestere annak a városnak, amelynek a kollégiumában együtt diákoskodtunk. Talán a legfiatalabb polgármester egész Magyarországon, de az bizonyos, hogy megérdemelné ezt az állást akár Londonban is. Azok közül az emberek közül való, akikkel, ha tizenöt esztendő múlva találkozunk is, egyszerre mintha ezt az időt visszafiatalodnók, hirtelen visszakapunk egy csomó illúziót, kedvet, bátorságot. Nem tudom, való-e, de nekem már sokszor támadt az a gondolatom, hogy azok az emberek, akiknek az életébe nem játszott bele valami rendkívüli nagy eset, végzetes és döntő fordulat, tulajdonképpen nem változnak az idővel, talán nem is öregednek. Az ember nagy gyermek, a gyermek kis ember, ami az idők folyásával történik rendesen nem nagyobb változás, mint ami a között van, amikor még betűzget az ember és amikor azután már folyékonyan olvas. A kártyavetés tudománya nélkül is bátran lehet jö-

vendömondó az, aki emlékszik a gyerekre: melyiknek telt benne öröme, ha összetörte a játékait, melyik kimélte, melyik nem törődött vele, melyik sírt utána órák hosszát. Melyik ugorhatott le bátran a kazal tetejéről, melyik ficamította ki a lábát síma úton és ha mindig maga elé nézett is.

Szabó Lénártnak elsőnek kellett lennie az iskolában is, a városban is. Ez az ő életének igazságos harmóniája. Tizenöt esztendeje nem láttam, akkor még csupaszképű gyerek, most meglett ember, mégis rá kellett ismerni azonnal. Ugyanaz az okos tekintet, amelyből menten látszik, hogy van benne elég komolyság, hogy humorosnak nézzen bizonyos dolgokat, amik csakugyan azok.

Helyet foglaltunk a kocsiban. Átfutottam az ujságot: tele volt leleplezéssel.

— Mennyi korrupció! — mondtam.

Szabó elmosolyodott és halkán mondta:

— Sose szidd én előttem; magam is abban gázolok!

Elnevettem magamat, mert azt tudtam, hogy Szabó Lénárt több, mint becsületes ember. Igaz ember. Akire Rotschild, ha az emberevők közé megy kirándulásra, bátran rábízhatja olvasatlanul a millióit és akinek az igazságtalanságnál, amit rajta elkövettek, jobban fáj az, amit véletlenül ő követett el.

A polgármester azonban legyintett a kezével és nagyon komoly hangon mondta:

— Nem nevetnél, ha tudnád, mi nyomja a lelkemet.

— Na? Ugyan mit követtél el?

— A hazugság mellé szegődtem az igazság ellen, visszaéltem a hivatalos hatalmammal, bűnpalástolóvá és cinkostárssá lettem.

Ezt olyan hangon mondta, hogy — kiejtettem a kezemből az ujságot. Ez az ember nem tréfál.

Szerencsére nem kellett faggatni. Szabó mintha maga örült volna az alkalomnak, hogy valakinek nyugodtan elmondhatja az esetét.

— Most harmadfél esztendeje, amikor Hajósné a legkisebb leányát, a Tinkát is férjhezadta Budapestre, az özvegy maga is fölment lakni a fővárosba. A házát pedig valami ágens közvetítésével eladta egy magános öreg úrnak, aki nemsokára bele is költözött. Deresedő fejü, aprószemü, de jóképü, mosolygós öreg úr volt. A jobbkarja csak könyökig volt meg, azon alul üresen fityegett a kabátja ujjja. Eleinte nem igen járt sehová, csak annyit tudtunk róla, hogy Ladó Dömének hívják, gazdag ember, mert vastag, ötpecsétes leveleket kap egy pesti banktól, amelynél bizonyosan a tőkét kamatoztatja és valami felvidéki községből, Zsarkócról került ide. A kisváros azonban nem tűr titkot: a hiányzó félkar históriája is hamar kipattant. Én jól emlékszem rá, hogy Horváthtól hallottam, a jegyzőtől, aki állítólag egészen hiteles helyről tudta. Ő mondta el, hogy

az öreg félkarja egy nemes cselekedetének lett az áldozata. Egy szegény zsarkóci özvegyasszony három gyermekét mentette ki az égő házból, amikor aztán ő maga akart kiugrani az ablakon, a kárjára esett egy égő gerenda: le kellett vágni könyökben.

Hogy maga beszélte volna ezt az öreg Ladó, azt nem mondom. De a históriának híre ment és amikor az öreg először jelent meg a kávéházban, én magam invitáltam az asztalunkhoz és amikor mentegetőzött, hogy csak a balkezét nyújthatja, emlékszem, ezt mondtam neki:

— Aki úgy veszítette el a jobbját, mint ön, annak a balkeze is többet ér, mint soknak a jobbkeze.

A jegyző meg mindjárt rá is gyűjtött, hogy tudunk ám mi mindent és elmondta az egész históriát. Az öreg piros volt, mint a rák, amiből azt láttuk, hogy szerény ember. Egy darabig szólni sem tudott, azután halkán mondta:

— De hisz én nem beszéltem ezt el senkinek.

— Az egyik ember beszél, a másik cselekszik, — mondta a jegyző; — de ugy-e, nem az ujjamból szoptam, amit elmondtam!?

Az öreg Ladó a vállát vonogatta, de aztán kijelentette, hogy:

— No, hisz én azt nem is állítottam . . .

Szóval, az öreg egyszerre belecsöppent a köztisztelt kellős közepébe. Lassankint engedett is a

néma szerénységből és nemsokára már láthatólag gyönyörűsége telt benne, ha elmondhatta az életmentés történetét. Az igaz is, hogy méltányolták a cselekedete nemességét. Hamarosan *kedves Döme bácsija* lett az egész városnak, hívták mindenfelé, az ujságunk megajándékozta az *aranysszívű* jelzővel, példának emlegettük, minden banketten tószot dukált neki, az asszonyok, ahová jött, körülduruzsolták, a gyerekek az utcán pacsit adtak neki, az idegennek, aki hozzánk vetődött, eldicsekedtünk vele.

Megvallom, én jártam elől a példával. Már én olyan bolond ember vagyok, hogy kedvem telik az ilyen bálványimádásban. Szeretem, ha van ember, akihez tisztelettel, becsüléssel közeledik mindenki, akinek a tisztességét a maguk becsülete részévé fogadják az emberek. Azt tartom, ez őket magukat is jobba teszi. Olyan sok a megvetendő körülöttünk lépten-nyomon, hogy helyes dolognak vélem, ha valami tisztelni valót is kap az ember.

És el kell ismerni, hogy Döme bácsi méltónak mutatta magát a híréhez. Egész sereg házi szegény szokott lassankint az udvarához, minden jótékony gyűjtést az ő nevével, adományával kezdtünk, juttatott az iskolának, a kórháznak, a szegények házának. Ez volt a szokott mondása:

— Hála Istennek, maradt még egy kezem, hogy segíthessek azon, aki segedelemre szorult.

Amikor most esztendeje, a feleségem, aki mióta

a Lacikánk itthagyt bennünket, maga is jótevés-sel vígasztalódik, megalakította a *Segítő jobb* című egyesületet, elnöktársává lelkes egyhangusággal Döme bácsit választották. Úgy meg volt hatva, hogy a könnye is folyt. Csak ennyit mondott:

— Van már hát jobbom is, ami a balnak segíthet.

Még aznap tudomásomra hozta, hogy amíg él, havonkint ötven pengővel támogatja a város két szorgalmas diákját, aki Budapesten jár felsőbb iskolába. Azóta teszi is.

Egy pár hónap előtt a megüresedett mérnöki állásra hirdettünk pályázatot. Kilenc pályázó közül minden tekintetben a legkülömb volt egy fiatal, Zsarkócra való mérnök. Diplomája, bizonyítványa, mind kitűnő. Vitatkozni se lehetett rajta, hogy ő a legérdemesebb. A fiatalember személyesen is eljött és meglátogatott. Nemcsak ügyes ember, hanem kellemes ember is. A beszélgetés során természetesen hamarosan megemlítettem neki, hogy már lakik nálunk egy földije.

— Kicsoda?

— Ladó Demeter.

— Hm, hát ide bűjt a vén uzsorás?

Rábámultam; de csak akkor esett le igazán az állam, amikor az inzsellér elmondotta, mit tud a földijéről. Ez a Ladó a leglelketlenebb uzsorás volt a hazájában. Csunya pióca, aki a lelketlenségé-

vel már lehetetlenné tette az ottmaradását. Romlásba döntött egész csomó embert: ezelőtt tíz esztendővel egy elkeseredett, szegény ember, akit ő tett koldussá, rálőtt, a jobbkarját találta (ez volt az *életmentés*), azóta is rágyújtották a házat, míg végre elüldözte onnan az elkeseredés.

Elfogott a düh. A mérnöknek természetesen nem szóltam semmit — nem akartam kitenni a városomat annak, hogy kinevessék a polgármesterét, — de amint eltávozott, én is indultam rögtön a kaszinóba. Igazságot kell tenni, ha mindjárt magunk is nevetségessé leszünk vele.

Szerencsére, vagy tudja az Isten, szerencsére-e, a kaszinó elég messzire van, hogy odáig gondolkodhassék is az ember. Közben a feleségemmel is találkoztam, aki szegény egész meghatottan beszélt, hogy az az áldott jó Döme bácsi már megint ötven pengőt adott szegény gyermekek fölruházására.

A méltatlankodással birokra kel bennem — valami más. Íme, itt egy ember, aki idecsöppent és mi egyszerre elhalmoztuk azzal, amiben azelőtt sohase volt része: tisztelettel és aki ebben a neki szokatlan elementumban lett az, ami azelőtt sose volt, derék, nemes, bőkezű, adakozó. Az, aminek mi jóhiszeműleg hazudtuk. Ma kiderül erről az emberről, hogy mi vele magunkat megcsaltuk, a polcára méltatlanul emeltük. Jön az *igazságtevés*. Lesz igazság, skandalum, kigolyózás, buktatás — és a házi szegények

éhen maradnak, iskola, kórház megsínyli, két kis diákunk elsején hasztalan várja a kosztpénzt, az emberek hite a tisztességben megcsökkent.

Nem szaporítom a szót. Magamra disputáltam, hogy az az igazság, amiben a *jónak* nagyobb tömege lakik. Mire a kaszinóba értem, lelkemben már bűnpalástoló és cinkostárs voltam és menten hozzáláttam ahhoz is, hogy — visszaéljek a hivatalos hatalmammal. A korteskedésemnek lett annyi eredménye, hogy a választáson a legérdemesebb pályázó szóba sem jött. Megválasztottuk azt, aki sokkal kevesebbet ér nála. Döme bácsi ma is elnök, csak olyan *arany szívű*, mint eddig volt, én meg azóta is abban szaladgálok, hogy tudnék annak a szegény kinullázott inzsellérnek valami jó állást szerezni — másutt. Addig nem pihenek, ha térdig kopik is a lábam, mert az ember mégis csak szeretne békességben élni a lelkiismeretével.

is
az
n,
s-
ar
a-
a-
l-
ó
-
n
n
-
,
i

Az állomáson

neve
szá
hol
lyeg
lott
lelk
lán
két
nag
gyo
vol
kes
sze
és
vé
A
Mi
bá
ér
ho

A jeles Hadóczyakat nem a jelességük miatt nevezik így, hanem a jel miatt, amivel az Isten őket száz esztendő óta megbélyegezte. Ha a négyezer holdas Hadóczy-birtok nem volna, alkalmasint a bélyeges Hadóczyaknak neveznék őket; de hát ki halott valaha megbolondult hercegről vagy elborult lelkű kocsisról? A jel históriája száz esztendő, talán valamivel több is, abból az időből való, amikor a két Hadóczy fiu, Miklós és Barnabás, kegyetlen, nagy pört harcolt egymással az ősi birtokért. A nagyobbik fiu, Miklós, dolgos, józan és kapzsi ember volt, az öcsce könnyelmű és pazar természetű, örök keserősége az apjának, aki állítólag ki is tagadta szeretetéből, jussából. Miklós legalább így állította, és a pörben, amelyet atyjuk halála után a két testvér egymás ellen viselt, esküt is tett az állítására. A törvény hitt az eskünek, a jószág egyedüli ura Miklós úr lett, Barnabás pedig veszett dühében korbacsal az arcába vágott bátyjának. Börtönt is ült érte, azután, hogy kiszabadult, eltűnt a vidékről, hová bújdosott, senki se tudta, de nem is kutatta

senki. Maradjon ott, ahol van. Hanem csodálatosképpen, a korbácsütés helye, egy széles, vörös vonal, ott maradt a Hadóczy Miklós homlokán, el nem tűnt soha, sőt ott volt a fia, de még az unokája homlokán is. Egyik nemzetség a másiktól örökölte, így lett a Hadóczy-familiából a jeles Hadóczy-familia: egyik tagja se volt büszke erre a névre.

I.

Hadóczy Sándor Párisból utazott hazafelé. Látni kívánta az édesanyja, hát jött. Sándor úr nagy világjáró volt, esztendők múltak el, amíg egyszer hazanézett az édesanyjához. A megyében alig ismerték. Budapesten se időzött annyit, mint Párisban, ahol állandó lakást is tartott. Nyúlánk, igen magas, barnaképű, feketeszemű ember volt, gyér fekete haja a halántéka körül egészen ősz, pedig Hadóczy Sándor még nem volt negyven esztendő. Az édesanyja már harmincéves korában ősz volt, de arcának, tekintetének frissesége hatvanesztendő korára is megmaradt. Ez a fehér haja tehát anyai öröksége volt Hadóczy Sándornak.

Budapestről a reggeli gyorsvonattal indult hazafelé. A kocsiban egy szőke, vékony, aranykarpereces fiatal úr volt az útitársa. A fiatal úron több lánc volt, mint egy gályarabon. Lánc csüngött ki a mellényszsebéből, a nadrágzsebéből, láncos gombja

volt
dugv
ról i
gény
ilyen

kocsi
tályu
leány
leány
helye
szép,
A sz
ijedt
az eg
Hadó
csak
erős
lami
utazó
kifej
sából
szeak
az or
pítik
van
szebl
szána

volt a négyszögletesre vasalt kezelőjének (ebbe volt dugva a zsebkendője is), még a nyakkendője tűjéről is két apró láncocska fityegett lefelé. Furge leányke volt, minduntalan kiszaladt a folyosóra és ilyenkor zörögtek a láncai.

Déltájban Hadóczy Sándor átment az étkező kocsiba. Amint az övével szomszédos második osztályu kocsin ment keresztül, a folyosón egy fiatal leányt vett észre. Világoskék ruhás, magas, karcsu leány volt, amint hátralepett, hogy az áthaladónak helyet engedjen, Hadóczy Sándor szemügyre vehette szép, hosszúkás, szomorú kifejezésű barna arcát. A szemét a leány lesütötte, a mozdulatában valami ijedtség volt, és ahogy hátralepett, ebben benne volt az egyedül utazó leány megható gyámoltalansága. Hadóczy köszönettel emelte meg sapkáját és ugyan csak megnézte a behúzódó leányt, akinek arcát az erős nézésre előntötte a gyöngye pirosság. Van valami megindító, részvétet keltő az ilyen magában utazó kis úrileányon, amit bajos szóval elmondani, kifejezni, meghatározni, de amit a maga tapasztalásából ismer minden jóérzésű ember, aki ilyenekkel összeakadt. Igaz, hogy a vonat, vonat, de azon is csak az országúton megy az ember, idegen helyeken röpítik keresztül, idegen emberek veszik körül, messze van az otthonától, talán minden perccel még messzebb megy tőle. Hadóczy valami hirtelen támadt szánakozást érzett a szívében és a folyosó végéről

még egyszer visszatekintett a leányra, aki erre zavartan fordította félre a fejét.

Mikor a férfi visszajött az étkezőből, a második osztályu kocsi folyosóján látható izgalommal száguldozott föl s alá a láncos gavallér, annak a szakasznak az ajtaja előtt, amelyben a leány most a tulsó sarokba húzódva ült és nagy állhatatossággal nézett kifelé az ablakon. A fiatal úr szemmeláthatólag ismerkedni szeretett volna: Hadóczy Sándornak pedig egyszerre eszébe ötlött, hogy de szép volna, ha most úgy szó nélkül megmarkolná a gallérját ennek a zörgős uracskának és szép gyöngéden kitenné a kocsi ablakán.

II.

Nagyszállásnál egy teljes óra a várakozás, amíg a kis vonat Gáborfalva felé indul. Hadóczy Sándort szinte bosszantotta, hogy vele együtt kiszáll az útitársa is. A láncos gavallért nagy alázattal köszöntötte Hajdu úr, a csontosmajori ispán:

— Isten hozta, méltóságos uram! Remélem, jó útja volt . . . De engedelmet egy pillanatra!

Az ispán odább ment egy lépéssel és elkiáltotta magát:

— Hadóczy kisasszony!

Hadóczy, aki az állomás felé tartott, a neve hallatára önkénytelenül hátrafordult. Látta, hogy a

másod-
zeiedi
mássá
láncos
nak.

F
szerre
állt a
portra
fiatal
aki cs
pán cs
a kala
mondt

szegén

sem is
csénk

tam it

Mikor

vettem

úrhoz.
ember.

második osztályon jött kisasszony az ispán felé közeledik. Ez eléje ment, néhány szót váltottak egymással és a következő pillanatban már ott volt a láncos úr is, akit az ispán bemutatott a kisasszonynak. Hát mégis csak sikerült megismerkednie vele.

Hadóczy Sándor, maga se tudta miért, egyszerre boszús lett. A tekintete, mialatt mozdulatlanul állt a perronon, odaszögeződött a beszélgető csoportra. Az ispán hamarosan hátrább húzódott, a fiatal úr pedig egyre vigyorogva beszélt a leányhoz, aki csöndesen és kissé elfogódva hallgatta. — Az ispán csak most vette észre Hadóczy Sándort. Levette a kalapját, úgy sietett hozzá. Hadóczy tréfásan mondta:

— No, ispán úr, már észre se akarja venni a szegény embert!

— Bocsánat, nagyságos uram, de igazán meg sem ismertem első pillantásra. Ritkán van szerencsénk idehaza látni.

— Bizony, már jó öt esztendeje, hogy nem voltam itthon. Most jövök megnézni az édesanyámat. Mikor látta?

— Tegnap, hisz szomszédosok vagyunk. Nem vettem észre semmi baját, hála Istennek.

— És mi jó járatban van, ispán úr?

— Én Pestre megyek a gazdámhoz, Zetten báró úrhoz. Éppen most jött meg a fia, ez a szőke fiatal ember.

— Hát az a kisasszony?

— Az az én gyermekeim mellé jön. Az új nevelőnő . . . Nini, de furcsa . . .

— Mi a furcsa?

— Az, hogy az a neve, ami a nagyságos úré! Hadóczy . . . Hadóczy Klára!

Hadóczy Sándor elmosolyodott.

— Még kiderül, — mondotta halkan, — hogy rokonom.

Hajdu úr kötelességének tartotta, hogy tiltakozzék ez ellen a föltevés ellen

— Ó, nagyságos uram, dehogy! Szegény leány az. Valami szegény hivatalnok ötgyerekes özvegye az anyja odafent Trencsénben.

— De takaros kis leány.

— Az. A fiatal méltóságos úrnak, úgy látszik, nagyon megnyerte a tetszését.

Hadóczy Sándornak összeráncolódott a homloka. A fiatal úr fölemlítése elég volt, hogy bosszúság öntse el a szívét. Szinte örült, hogy az ispán távozott, mert a budapesti gyorsvonalat jelezték. Hajdu úr szedelközött és Hadóczy Sándor hallotta, amint a búcsúzásnál jelentette:

— A méltóságos úrért az üveges hintó jön a gáborfalvi állomásra, a kisasszonyt is várja kocsí.

Hadóczy Sándor gyilkos tekintetet vetett a méltóságos úrra, azután bement a váróterembe.

— Nem tudom, mi az oka, — dünnyögte ma-

gába
maj

lálta
Váll

dor
vetet
amin
jött.
nézet
jusi
vegő
állott
tó. T
föld
tágu
leveg
ben k
az a
letett
miko
nat is
mint

gában, — de adnék érte valamit, ha azt a láncos majmot jól fölfricskázhatnám!

Egy kis idő múlva maga is nevetségesnek találta ezt az oktalan dühösködést. Röstelkedést érzett. Vállat vont:

— No, ma nagyon ideges vagyok.

III.

Végre előállott a kis kávédaráló. Hadóczy Sándor kileste, melyik szakaszba száll a leány és közvetlen a vonat indulásakor abba ugrott ő is. És amint bent volt, elröstelte magát, majdnem zavarba jött. Halkan köszöntötte a leányt, de azután rá se nézett többet, hanem kibámult az ablakon. Szép májusi délután volt. A nyitott ablakon friss, illatos levegő ömlött be. A töltés mentén óriási repcetábla állott virágjában, mint egy gyengén hullámzó sárga tó. Talán nem is a szellő mozgatta, hanem az éledő föld keblének tavaszi pihegése. Hadóczy Sándor kitágult tüdővel szívta a rónaság tiszta, szelíd, langyos levegőjét és az a kelletlen érzés, ami eddig a lelkében ködlött, oszladozni kezdett tőle. Erőt vett rajta az a különös lelkiállapot, amely az alföldi falun született embert elfogja, ha kétszer bejárta is a világot, mikor a pátriája földjére ér. Van ebben öröm is, bánat is, de főként meleg, anyai marasztalás. A szellő, mint egy ölelés, átfogja az ember nyakát: no, csak-

hogy itt vagy, visszajöttél! A kis tanyai házak ablakai, amint mellettük elrobog a vonat, egyszerre megnagyobbodnak, mint tágra nyílt szem: hát megint látlak! A síkság kitárul, édes kínálkozással: gyere no, üsd föl a sátradat, rakj tüzet és heveredj ide a keblemre. Úgy is csak itt vagy te az, ami vagy, ha innen elmégy, idegenbe mégy, ha boldog akarsz lenni, itt maradj!

Hadóczy Sándor nagyot sóhajtott és megfordult. A mit látott, úgy hatott rá, mintha szíven ütöték volna. A leány mereven bámult ki a végtelenségbe és szép, szomorú, barna arcán nagy könnycseppek peregtek végig. Némán sírt, mintha maga se tudna róla. A férfi fölugrott ültéből, de mielőtt megszólalhatott volna, a vonat megállt:

— Tatárülés, öt perc! — kiáltotta a kalauz, és kinyitotta a kocsi ajtaját, mialatt a leány ijedt hirtelenséggel törölte le arcáról a könnyet.

IV.

A következő pillanatban a nyurga kis méltóságos szőke feje bukkant föl az ajtó előtt. Amint a leány meglátta, tüstént be is libbent a kocsiba.

— Hát maga itt van?

— Itt vagyok, — mondta csöndesen a leány.

A fiatal úr gyors, fürkésző és éles tekintetet vetett Hadóczy Sándorra.

— Ha megengedi, — fordult a leányhoz, — én is itt maradok.

— De a báró úrnak elsőosztályu jegye van.

— Szívesebben utazom magával akár a negyediken, — felelte a gavallér és tüzes tekintetet vetett a leány arcába. — De nini, milyen vörös a szeme, hisz maga sírt!

— Ó, dehogy! — tiltakozott a leány.

— De bizony sírt, hiszen meglátszik.

A leány mosolyogni próbált:

— Most vagyok el először hazulról, — mondta halkán.

— No hallja! Látja, én már bejártam egész Európát, ősszel megyek Afrikába . . .

— Én boldog volnék, ha otthon maradhatnék az édesanyám mellett.

— Hát akkor miért hagyta ott?

A leány arca lángvörös lett. Nem válaszolt. A bárócska is észrevette, hogy ez a kérdés nem volt valami tapintatos.

— Azért kár sírni, — mondta. — Mindenütt lehet mulatni. Én ugyan még most járok először erre, az apám csak tavaly vette ezt a birtokot, de azért gondolom, itt se laknak emberevők. Maga már volt ezen a vidéken?

— Nem én, soha, de azért tudok róla.

— A földrajzból, persze. Hisz maga egy kis tudós. Tanítónő.

— Nemcsak a földrajzból. A családom erről a vidékről való. A dédapám, Hadóczy Barnabás, még itt született.

A tulsó sarokban ülő férfi megmozdult és előrehajolt, de amint észrevette, hogy a leány feléje pillant, megint hátrahúzódott. A báró úr meglepetve kiáltott föl:

— Igazán?! Hisz akkor — haza jön. Bizonysan vannak itt rokonai?

— Nem tudok róluk, — felelte a leány,

— Hát ismerősei?

— Egy lelket se ismerek.

A fiatal úr vállat vont.

— Szóval idegen. Én is idegen vagyok. Mind a ketten idegenek vagyunk, hát tudja, mit: tartsunk össze! Én ugyan csak egypár napra jöttem, de a maga kedvéért szívesen maradok továbbra is.

A leány arca megint lángba borult. Egy darabig szólni sem tudott, azután elfuló hangon mondta:

— Kérem, én . . . én dolgozni jöttem ide. Én-nekem lesz elfoglaltságom . . . Miattam a báró úr ne áldozza föl az idejét.

A tulsó sarokban ülő úr mozgatta a karját, mint aki unalmában nyújtózkodik, azután kidugta a fejét az ablakon. Így nem hallotta tovább a beszélgetést. Már szürkült az alkony, egy kis friss szél is támadt, de az arca tüzelt, a szemét is forróság égette. Mintha láza volna.

V.

A vonat keskeny, emeletes épület előtt állott meg.

— Gáborfalva! — kiáltotta be az ajtón a kalauz.

A gavallér kiugrott a kocsiból és a kezét szőgálatkészen nyújtotta a leánynak:

— Remélem, kisasszony, megtisztel azzal, hogy a kocsimon jön.

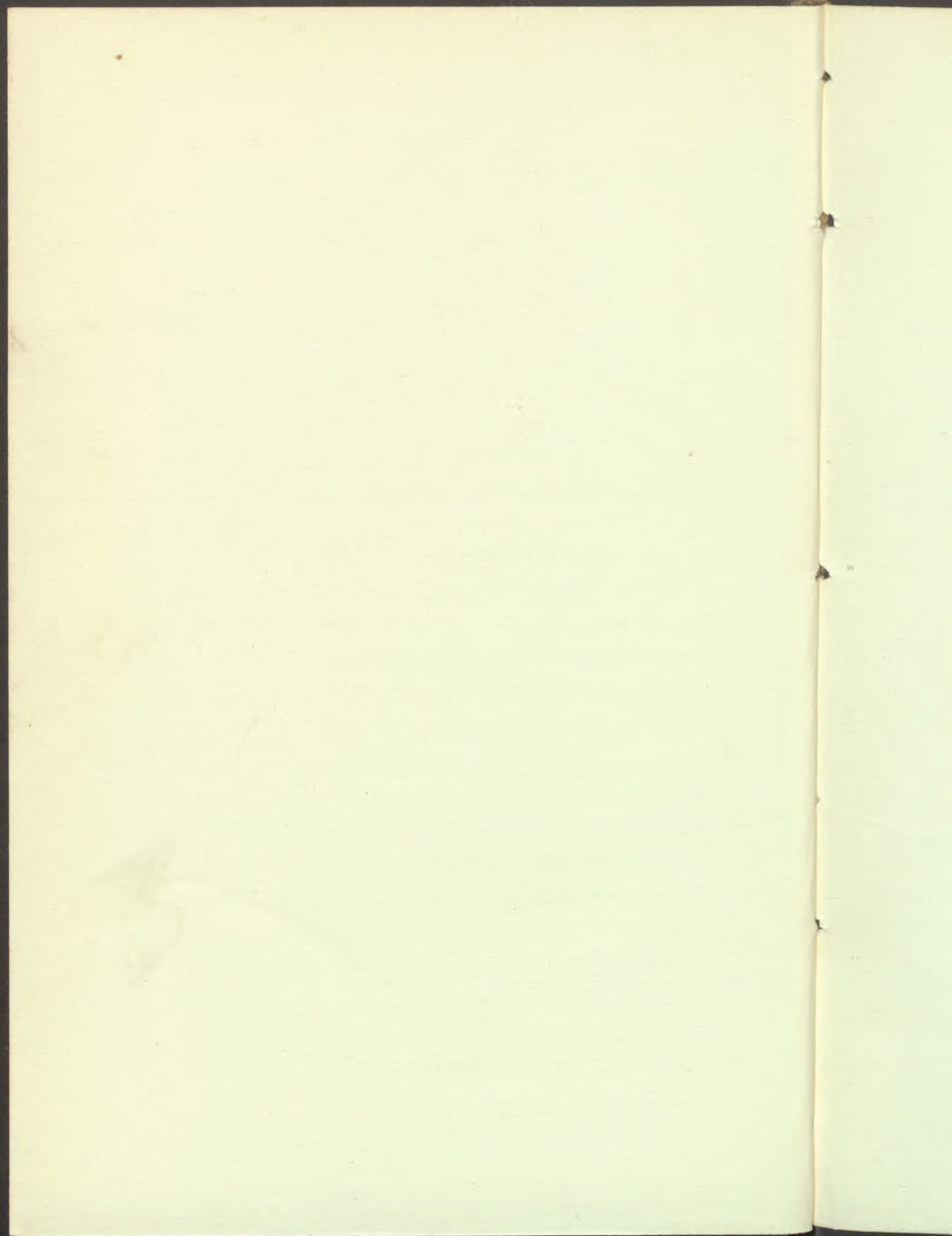
A leány karját azonban hevesen, szinte durván markolta meg egy erős kéz és Hadóczy Sándor mint a villám termett a báró előtt:

— Hadóczy Sándor vagyok! — mondotta keményen, energikusan, szinte fenyegető hangon. — A húgom köszöni a báró úr szívességét, de őt is várja a kocsija. Különben is nem egyfelé megyünk!

A gavallér önkénytelenül hátralépett. A leány, mint akit egyszerre elhagyott az eszmélete, csak annyit érzett, hogy valaki átkarolja a derekát és leemeli könnyedén, mint egy gyermeket, egyszerre ott van egy szelíd nézésű szép öregasszony előtt és hallja, amint egy hang, amely erős és mély, mint a harangszó, mondja:

— Édesanyám, ez itt Hadóczy Klára. Idejött hozzánk, haza. Úgy öleld meg, mintha a tulajdon édes leányod volna.

. . . Egy szédület volt az egész. Csak a gőzös fújta a füstöt közömbösen.

Szerencsés Márta

le
C
és
úr
oly
em
sz
bá
ne
rot
ha
Hu
úri
kif
err
Me
vol
leg

I.

Az első szerencséje Mártának, amiért minden leánypajtása irigyelte, az édesapja volt. Az öreg Csáthy Tamás a mesterségére nézve — úr volt, úr és semmi egyéb, vagy helyesebben: egészen és csakis úr. Egész életében csak ezt cselekedte és hogy ez nem olyan könnyű dolog, mint amilyennek az avatatlan ember hiszi, arra tanúságot tehet, aki legalább egyszer életében csak huszonnégy órára is megpróbálta ezt a mesterséget. Persze, az öreg úrnak ez nem volt nehéz, amint Canovának se volt nehéz szobrot csinálni, sőt belepusztult volna, ha nem csinálhatja. Nem volt nehéz neki, de szörnyen lefoglalta. Huszonnégy óra alatt az öreg úr annyi kedvességet, úri figyelmességet és gyöngéd udvariasságot tudott kifejteni, amennyit más ember, aki nem született erre a művészetre, össze nem hoz tíz esztendő alatt. Meg is mondta róla a főispánné, aki elmés asszony volt, hogy a császárok kongresszusán is ő volna a legnagyobb úr.

Természetesen, a leányához se volt rosszabb, mint máshoz. Egy finom, öreg gavallér, maga a nemes udvariasság, tetézve szeretettel. Teleszórta a leánya útját egy kiapadhatatlan gyöngédség ötleteinek virágaival, még a lába se járjon keményen.

Szóval, Márta szerencsés leány volt. Az se utolsó szerencse, ha egy leánynak aranyos szőke haja és bogárfekete szeme van. Természetes, hogy a szerencsés Mártának ilyen volt. Ezt különben az édesanyjától örökölte. Egyébként csendes természetű leány volt, inkább komoly, mint víg, egy kicsit különösködő is, ami abban mutatkozott, hogy időnkint valóságos vad energiával látott neki olyan dolgok megtanulásának, amikre szüksége lehet esetleg egy szegény tanító leányának, de semmiesetre se Csáthy Mártának. Mindenáron meg akarta tanulni a szabóságot, azután a telegráfozást, még a könyvelést is, bele is kapott valamennyibe, — az öreg Csáthy még ezt is megengedte a leányának, — de azután egyszerre abbahagyta, mintha azt mondaná: nem használ ez semmit! Ilyenkor bezárkózott és senkit se engedett magához. Még az öreg úr is respektálta ezt a bezárkózó kedvét. Az ő leánya azt teszi, amit akar. Ha akarja, hát — ideges.

Huszonhárom esztendő volt Márta, mikor megkérte Boldizsár Gyuri. A legelső gavallér a megyében. Császári és királyi kamarás. Ura olyan kétezzer hold fekete földnek, amilyennél a Bánságban

nincsen külömb. Egy szóra megkapta volna az iklódi gróf akármelyik leányát. Talán mind a hármát is.

A Csáthy-kastély kertjében sétáltak, amikor Gyuri megkérdezte a leánytól: akar-e a felesége lenni? Márta megállt, erősen a szeme közé nézett a legénynek, azután hirtelen mozdulattal leszakított egy szál rózsát és odamutatva a fiatal embernek, halk, de kemény hangon mondta:

— Tudja-e, Gyuri, hogy még ez a szál rózsza is — más kertjéből való?

A fiatal úr vállat vont, egy arcizma se rándult meg, amikor nyugodtan felelte:

— Én nem is a kertet kérem, se a rózsát, hanem magát.

A leány eldobta a virágot és odanyújtotta a kezét. Egy kicsit meghatott hangon mondta:

— Nem tréfáltam ám, Gyuri.

— Én se, — válaszolta kurtán a legény.

Csáthy Márta fényes házassága nem igen lepte meg az embereket, bár senki se sejtette, mintha Boldizsár Gyuri szerelmes volna a leányba és bár amit Márta a legénynek elmondott, azt talán csak maga az öreg Csáthy Tamás nem tudta. Ő nem törődött az *effélével*, a váltókat csak aláírogatta, mert ez úri dolog, de az inspektor jeremiáit nem vette be a természeté. Pörölnek, — hát jó. Pöröljenek. Itt a végrehajtó? Hát jó. Végezze a dolgát, azután nem kell étlen-szomjan elereszteni. Minek a sopánkodás: nem

lesz abból semmi baj. Az ő rendíthetetlenül jóváró természete nem ismerte az ilyen fajtájú aggodalmat. Azt a durvaságot csak nem követik el vele, hogy — licitáljanak nála?

Az idegeneket nem lepte meg a házasság: kinek legyen szerencséje, ha még Mártának se volna, az öreg úr pedig szentül meg volt győződve, hogy maga a muszka cár is három napig polkázhatna örömeiben, ha az ő Mártája érdemesnek találja, hogy neki adja a kezét. Csak Lancsik, a fiatal fiskális érzett hatalmas ütést a szívéen, mikor meghallotta a kézfogó hírért. Fehér homlokát kiverte a veríték, de csodálatosképpen nem átkozódott, hanem ellenkezőleg ezt sóhajtott:

— Szegény szép, jó Márta . . .

Ilyen, aki szerencsés. Még az is szánja, áldja, akinek jussa volna, hogy átkozza.

II.

Mint említettem, a világ nem is sejtette a Boldizsár Gyuri nagy szerelmét. És megesik, hogy a világ helyesen nem tudja azt, amit nem tud. A fiatal úr nem haszonvárásból vette el Csáthy Mártát, de nem is szerelemből. Boldizsár Gyurinak volt a megyében a legszebb birtoka. A legszebb jószágja. A legszebb kastélya. A legszebb négyese. Örökké furdalta volna a lelkiismeret, ha a feleségével megrontja ezt

a harmóniát és nem az övé a legszebb az egész vármegyében. Tíz jó izlésű gavallér habozás nélkül, sőt a becsületszávára jelentette ki neki, hogy nincs Csáthy Mártánál szebb leány nem a vármegyében, de talán fél Magyarországon sem. Erre megnyugodott és megkérte. Megvolt a tökéletesség.

Itt még egy tökéletességről kell megemlékezni. Arról, ahogy az öreg Csáthy Tamás a dolgát csinálta. Két hónapra a leánya esküvőjére meghalt, úgy, ahogy élt, szépen, elegánsan, úri módon. Nem untatott, nem fárasztott senkit betegeskedéssel, nem alázta meg magát tehetetlenséggel, jajgatással, hörgéssel. Este még egészséges volt, és vidám, reggel, halva találták az ágyában. Egy vonása se változott el. Mintha csak aludnék. Gyönyörű volt a temetése is, a legszebb, amire a megyében emlékeztek. Erre már Gyurinak volt gondja.

Mártát pedig, hogy az apját mélyen, igazán és hosszasan elsiratta, meggyászolta, vitte az ölében a szerencse tovább. Élhetett, amint akarta. Senki se gátolta semmi kedvtelését. Legkevésbé az ura. A derék fiu, hogy minden ambíciója betelt, úgy érezte, hogy minden kötelességét teljesítette, most már megpihenhet bátran.

És lepihent — a kártyaasztal mellé. A mellett nagyon jó ülés esik. Száz esztendeig se unná meg az ember, ha közben meg nem kellene halni. De hát addig is csak él az ember és bizony az életben elkél

egy kis szórakozás. Az asszony? . . . Hát mi baja lehet az asszonynak, amikor megvan mindene, amit szeme-szája kívánhat. Utazni akar? Utazzék. Itthon szeret lenni? Játszszék a kis babájával. Annak a becézgetésében se kél vele versenyre, nem zavarja benne az ura.

Nem lehet mondani, hogy Márta asszony nagyon kihasználta volna a szerencsáját: ami az okosságát mutatja, mert a szerencse kényes portéka, ha sok terhet raknak rá, hamar fölmondja a szolgálatot. Márta otthon ült a szép, csöndes kastélyban, amely mindig csöndes volt, csöndes volt éjszaka, de az volt nappal is, hogy semmi zaj se zavarja a méltóságos úr rövid álmát. De ha mutatta magát az asszony, szép, fehér arca mosolygós volt és a tekintete derült.

Harmadik esztendőre megszületett a második gyerek is, a kis fiu mellé a kis leány, hogy tökéletes legyen a Márta szerencséje. Gyuri úr ő méltósága most már teljesen átengedte a feleségét az anyai örömöknek, mert ő maga — őszintén szólva — nem állhatta a gyereksírást. Elmenekült előle Budapestre. Kártyázni, hála Istennek, lehet ott is. De azért gondolt a feleségére. Hol egy bokréta jött, hol egy telegram:

— „Remélem, jól van, édes.“

— „Köszönöm, jól.“

Egyszer aztán haza is nézett a méltóságos úr.

A va
pár
haza
ingva
hatho
solyo
gatja
-
A
-
gálat
A
Hirtel
és na
Pester
van, r
szomb
M
mondo
szony
szorító
és roha
Ez
a testv
rózus,
aki mé
séget t

A vasútnál találkozott a főispánnal, meg még egy pár úrral, gyalogszerrel indult velük az állomástól hazafelé. A főutcán gyerek-kocsit tolt egy patyolat-ingvállas, jóképű dada. A kocsiban rózsásarcu, kis hathónapos baba forgatta a szösze fejcskáját. Mosolyogni kellett, ha meglátta az ember, mint nyújtogatja a pici nyelvecskáját.

Boldizsár Gyuri rászólt a dadára:

— Kié ez a helyes kis baba, te?

A parasztleány illedelmesen felelt:

— A méltóságos Boldizsár György úré, szolgálatjára.

A méltóságos úr a válla közé kapta a fejét. Hirtelen eszébe jutott, hogy valami nagyon fontos és nagyon sürgős dologról egészen megfeledkezett Pesten, kocsin szalad át Ladányba, ott csatlakozás van, négy óra múlva mehet a gyorsvonattal vissza, szombaton aztán majd megint jön haza.

Mire Gyuri úr Ladányba ért, otthon már elmondották a kedves kis esetet Mártának. Az aszszony arcát előntötte a vér, a szemét a könny, összeszorította a fogát, hamar a fejére tűzte a kalapját és rohant egyenesen Sándor bácsihoz.

Ez fiskális volt, a Márta szegény édesanyjának a testvérbátyja, a Lancsik egykori principálisa. Morózus, különösködő, tüskés természetű öreg ember, aki még az öreg Csáthy Tamással se tudott békességet tartani. Isten tudja, mi kergette éppen hozzá

a szegény, megalázott asszonyt. Mikor a huga belépett az irodájába és szótlanul állva maradt egy pillanatig, az agglegény kivette a szájából a pipát és üdvözlésül ennyit mondott:

— Mivel szolgálhatok a méltóságos asszonynak?

Az asszony lassu lépésekkel odament eléje és halkán, szinte suttogva mondta:

— Sándor bácsi, adja be a válópert az uram ellen. Nem bírom már tovább.

A vén ember fölpattant a székről.

— Ül le, Márta!

De az asszony csak állva maradt.

— Amióta az eszemet bírom, nem volt egy boldog pillanatom. De mindennek van határa, ugy-e, Sándor bácsi. Tudja, hogy . . .

Az öreg bólintott.

— Tudom. Egyebet is tudok. De hát te is tudhatnád, hogy egy olyan gavallérnak, nagy úrnak, bizony sok fele áll a feje. Nem lehet attól elvárni, hogy — még a maga gyerekét is ismerje. Nem olyan szimpla filiszter az, mint például az a bolond Lancsik, aki még máig se lát az egész világból mást, mint téged . . .

Az asszony kissé keményen szakította félbe:

— Kérem, Sándor bácsi . . .

— Jó, jó. Csak Boldizsár úr ő méltósága mentésére mondom, hogy van ám annak dolga sok.

Idá
ver

rad
Csár

ban

mon
jetek.

I

D
nek rá
mutat
lepetés
méltós

dor bá
M

a reszk

Szö116

Idáig elverte a vagyona kilenc tizedrészét, most veri szorgalmasan a tizediket.

Az asszony lehajtott fejjel mondta:

— Tőlem teheti, én többé a házában nem maradok. Most mindjárt megyek át a gyerekekkel Csáthra . . . Beadja még ma, Sándor bácsi.

— Itt a meghatalmazás. Írdd alá.

Az öreg udvariasan kikísérte a hugát. Az ajtóban halkán beledörmögte a bajuszába:

— Hát oszt . . . van?

Márta értetlenül nézett az arcába.

— Micsoda?

Az öreg vörös lett, mint a rák.

— Semmi . . . semmi . . . — dörmögte. — Azt mondtam, hogy eső is érhet. A fedett hintón menjetek.

Egy árva felhő se volt az égen.

III.

De a szerencse se olyan csapodár ám, amilyenek rágalmazzák. Mártához legalább nagy hűséget mutatott. Alig ocsudott föl a csáthi ispánné a meglepetésből, hogy egyszerre csak otthon termett a méltóságos asszony, lovaslegény jött levéllel. Sándor bácsi küldte.

Meghalt a vén, zsugori Máli néni. Itthagyt a reszketve őrzött félmillióját. Nincs más rokonság,

csak ő (Sándor bácsi), meg Márta. De ő (Sándor bácsi) nem rokon. Világéletében soha se szenvedhette azt a kellemetlen perszónát — az Isten nyugosztalja, — most se kér belőle. Úgy tudja, Márta jóban volt vele, hát viseljen gyászt érte.

Márta asszony, aki életében kétszer beszélt a nével, ezelőtt tíz esztendővel utóljára, — egy félóra hosszat sétált föl és alá a szobában a levél olvasása után. Azután kiadta a rendelést.

— Be kell fogni. Megyünk vissza!

Az ispánné összecepta a két kezét:

— Máris, méltóságos asszonyom!

— Azonnal.

A város szélén Márta leszállt a kocsiról:

— Menjetek haza, — mondta a cselédnek, — vigyázz a gyerekekre, én is mindjárt otthon leszek.

Szép, juniusi alkonyat volt, amikor Márta, ma már másodszor, belépett Sándor bácsihoz. Az öreg rábámult:

— Mi jót hozol, Márta?

Tompa, fás hangon felelt:

— Semmit, Sándor bácsi. Visszamegyek az uram házához.

— Mit csinálsz!? — rikácsolta a vén ember.

— Vissza kell mennem hozzá, — folytatta szárazon az asszony. — Ő elvett engem, amikor ő gazdag volt és én szegény voltam, nem hagyhatom el, amikor én gazdag vagyok és ő szegény.

Sándor bácsi a pipaszárát csavargatta:

— Elveri a tiedet is; — mondta és mosolygott.

— Tudom. De megvárom, amíg elverte. Kérem vissza a meghatalmazást.

Az öreg az íróasztalához ment, fölvette a papirost és szikrázó szemmel, de mély meghajlással és udvariasan nyújtotta át.

— Amint parancsolja, méltóságos asszonyom.

Az asszonynak kicsordult a könnye és a bátyja felé nyújtotta a kezét:

— De édes Sándor bácsi . . .

Az öregből kiszabadult a láncos ördög. Esetlen dühvel ordította:

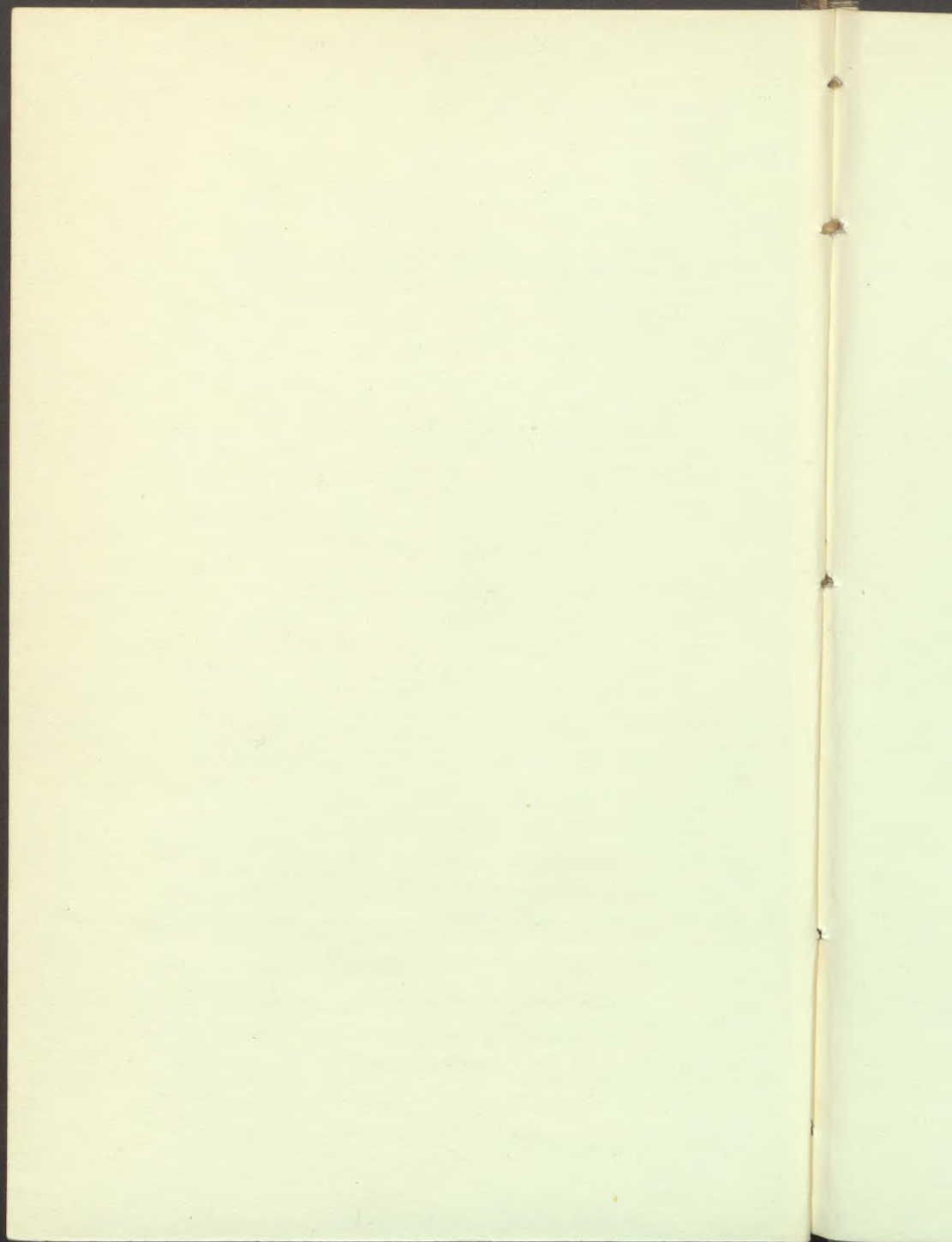
— Ajánlom magamat, méltóságos asszonyom! . . . De most már tudd meg, hogy a magam részét igenis követelem és az enyémből is kitagadlak! Kitagadlak!

Mire végére ért a dühöngésnek, Márta már nem volt a szobában.

Az öreg nagyot fújt.

— Kitagadom . . . — lihegte vad haraggal. — Nem engedem, hogy mindent elherdáljanak azok elől a szegény, ártatlan kis kölykök elől . . .

És szörnyű dühében úgy vágta az íróasztal sarkához a szép barnára kiszívott tajtékpipáját, hogy menten száz darabra törött.

Az ebéd

F
k
z
a
d
v
és
a
m
be

ar
ve
bó
ho
is.
ny

Barátom, a Biboros, még más néven Érzőke Péter, az igazi nevén pedig Ózdy Barna, ebéd után kissé rejtelmes képpel érkezett a klubba. Az elnevezéseit onnan kapta, mert óriási hajlandósága volt arra, hogy — elpiruljon. Akár egy tizenhat esztendőös kis leánynak, minduntalan az arcába futott a vér; ezért nevezték el Biborosnak, Érzőke Péternek és Hajnalkának. Egy felnőtt fiskálisnál bizonyára a legritkább tulajdonság. Sokat évődtek is vele miatta, de azok szerették a legjobban, akik a legtöbbet csipkedték.

Mondom, a Biborosnak kissé rejtelmes volt az arca, olyan, mintha valami különös történt volna vele, vagy mintha most ébredt volna föl mély álmából. Nem kérdezősködtem, mert biztosan tudtam, hogyha valami esete volt, el fogja mondani magától is. Ez is a természetéhez tartozott. A legközlékényebb ember volt, akivel életemben találkoztam.

Egy percre szótlanul kavargatta a kávéját, de

azután csakugyan kitört belőle a közlési hajlandóság. Elnevette magát, gyöngén elpirult és így szólt:

— Érdekes eset történt velem, barátom!

De ezután megint elhallgatott. Mosolygott és nyilván várta a biztatást.

— Hát halljuk az érdekes esetet!

Nem kapott a biztatáson. Hallgatott, azután vállat vont és egyszerre halkan elnevette magát.

— Mit nevetsz?

— Nem nevetek, — mondta megint kis szünet után, elkomolyodva. — De most már úgy látom, hogy az az eset . . . nem is olyan érdekes. Sőt nem is eset.

— Megint fölruháztál talán egy árvát?

A Biboros ugyanis nagy fölruházó volt. Ha egy kopottsoknyás nőt és pedig nemcsak fiatal leányt, ott látott epedő nézéssel ácsorogni valami ruhásbolt kirakata előtt és volt a zsebében egypár forint, a história vége rendesen az lett, hogy vett neki egy blúzt, vagy egy télikendőt, amit a boltoslegény adott át a meglepett árvának, vagy özvegynek, hogy meg ne köszönhesse. Mert annak az illetőnek okvetetlenül árvának, vagy özvegynek kellett lenni. Ezt a Biboros, noha nem is beszélt velük, mindig kitalálta. És kitalálta a történetüket is, amely olyan megható volt rendesen, hogy elszorult a torka, amikor nekünk előadta. Megesett ugyanis, hogy néhányszor rajtacsíptük ilyen télikendő-vásárláson.

A Biboros természetesen elpirult a tréfás kérdésre, röstelkedő nézéssel emelte rám szelid kék szemét és halkán mondta:

— Még csak azt se. Sokkal furcsább az eset, de csak akkor mondom el, ha megígéred, hogy nem nevetsz ki és . . .

Megakadt.

— Ezennel megigérem.

— Na jó. Hát tudod, ma különösen jól kezdődött a napom. Megnyertem a nádfalusiak határpörét, ezzel kerestem öt darab finom ezrest és megcsináltam a dolgomat az egész megyében. Most már nem félttem a boltomat, ha nem is tartanak fogas prókátornak.

— Gratulálok.

— Köszönöm . . . Nagyon jó kedvem lett és elhatároztam, ma egy kis bankettet rendezek a tulajdon tiszteletemre. Csakúgy szólóban. Komisz fráter vagyok és nagyon szeretem a gyomromat. Rekompenzációval is tartozom neki egynémely dologért, amit diákkoromban kellett túrníem miattam . . . Hát mondom, elhatároztam, hogy ma úgy fogok ebédelni, mint Esterházy herceg, ha jó étvágya van. Mert nekem volt, hála Istennek . . . Megfogalmaztam a menüt: finom volt és gazdag. Csupa olyan étel, amire csak pezsgőt ihatik az ember. Azután elmentem a vendéglőbe. Odaültem a rendes asztalomhoz, az ablak mellé.

— Hogy lássák, milyen pazarul lakmározol, ugy-e?

— No, nem egészen. De nagyon szeretem a világosságot. Nekiláttam a lakomának. Velő-pástétommal kezdtem . . .

— Végig akarod mondani az egész menüt?

— Ne ijedj meg: nincs mit. Alig fogtam hozzá, észrevettem, hogy valaki megáll az ablakban. Odanézek: egy gyerek. Egy kilenc-tíz esztendőös fiú, ugyancsak vékony, kopott kis kabátban, kopott sapkával a fején. Az arca rozsdásvörös volt a hidegtől, a két kezét a nadrágja zsebébe dugta és odahúzódva az ablakfélfa mellé, a fejét a vállá közé húzva, nézte a két nagy kerek szemével, hogy eszem.

A Biboros itt megint elhallgatott. Nőgatni kellett.

— Hát aztán mi borzasztót csinált a gyerek?

A Biboros vállat vont.

— Nem csinált semmi borzasztót. Csak nézett . . . Hát tudod, az nem kellemes, ha nézik, hogyan eszik az ember. Én is ránéztem, keményen ránéztem, de ő csak nézett tovább. Nem mozdult a helyéről és csak nézett.

— Szóval, ő nézett téged, te meg nézted őt.

A Biboros megint elpirult, mosolygott és röszketkedő hangon felel:

— Én nem tudtam sokáig nézni, sőt a tekintetét sem állottam. Az ördög tudja, miért, de Isten

bizony, elszégyeltem magamat. Zavarba jöttem, elfordítottam a fejemet és alig tudtam lenyelni a falatot.

— Hát ki az a gyerek? Ismered talán valahonnan?

— Sohase ismertem biz én, — folytatta a Bíboros. — Hanem tudod . . . lehet, hogy különösnek találod, de én már olyan furcsán vagyok vele, hogy énram a gyerek látása mindig nagy hatással van. Minden gyereké. Ha szépen, csinosan felöltöztetett gyereket látok, jól ápoltat, vidám és szabad tekintetűt, roppantul tudok gyönyörködni benne. Nagy megkönnyebülést és elégtételt érzek, olyanformát, mint amikor egy boldog mátkapárt látok. Félek, nem tudom ezt világosan érthetővé tenni, amint hogy bajos is érzéseket megmagyarázni. De úgy érzem, hogy itt már elértek valamit abban az örökké folyó küzdelemben, amelyben mindnyájan résztveszünk. Legalább az ígéretét, vagy a kilátását a boldogságnak, a jó életnek . . . Érted, amit mondani akarok?

— Azt hiszem, igen.

— No jó. De ha szegény, rongyos gyerek kerül elé, didergő, éhes kis kölyök, oda van az egész napom. Komisz fráter vagyok; a felnőtt ember nyomorúsága, insége nem mozgatja meg úgy a lelket, ahogy kellene. Élek azzal a léha mentséggel, alkalmasint maga az oka a bajának, különben is már benőtt a feje lágya, segíthet magán, ha van

hozzá esze meg akarata. Hanem a gyerek, az . . . mégis más. Ott nem burkolózhatom ilyen mentességbe. A gyermek nyomorúsága, insége, nélkülözése, ez kétségtelen szerencsétlenség, amiben neki hibája nem lehet és amiben ő tehetetlen. Nem igaz? . . . Legalább a gyerekek ne kellene nyomorognia és szenvednie ezen a szerencsétlen földön, mert ő erre még semmivel se szolgált rá és ennek a bűntelen szenvedésnek a gyötrelmeiért, a megalázásaiért, amelyek okvetetlenül nyomot hagynak a lelkén, bártortalanná, sutává, vagy gyanakvóvá teszik, soha az életben semmi sem rekompenzálhatja . . . Legalább az ifjúsága lehetne mindenkinek szép és derült, mikor az ember legjobban tud hinni és örülni! . . . Nem igaz? . . . Ez igazság szerint okvetetlenül megilletne minden embert.

— Meg, meg!

— No látod . . . Hát azért van, hogy ahányszor én szegény gyereket látok, egy nagy igazságtalanság érzése nehezedik a mellemre. Egy igazságtalanságé, amelyben én is bűnrészes vagyok, mert nekem jó dolgom van, nem kell se éheznom, se fáznom, sőt pezsgőt is ihatok néha, ha nagyon megkívánom. Világosan fejeztem ki magamat?

— Világosan.

— Akkor jó. Ezt kellett elmondanom: mert ez az érzés fogott el, amikor a rámbámuló gyereket láttam. Még pedig olyan elevenen és olyan elnyomó

erő
tam
mag
kint
az a
külö
vagy
Fur

lálom

látha
kedel
után

Sóba
azt ta
étel .
én ett
meget
nem l
Ezzel
tam, h
még a

erővel, hogy azt ki sem mondhatom. Megzavarodtam, izgatott és nyugtalan lettem. És — szégyeltem magamat. Mondom, nem tudtam állani a gyerek tekintetét. Nagyon szerettem volna, ha elmegy onnan az ablakból, de nem mertem szólani a pincérnek, hogy küldje el, sőt arra sem volt, nem tudom én: erőm-e vagy bátorságom, hogy a függönyt elhúzzam. Furcsa, ugy-e?

— Nem olyan nagyon furcsa.

A Bíboros nagyon megörült neki, hogy nem találom furcsának.

— Hát persze, hogy nem furcsa, — mondotta látható megkönnyebbüléssel, — és ha te is így vélekedel, csak természetesnek fogod találni, ami ezután történt.

— Hát mi történt ezután?

A Bíboros halkán nevetett.

— Semmi sem történt. A bankett félbemaradt. Sóbafőtt marhahúst ettem főzelékkel. Azt hiszem, azt talán a gyerek is tudhatta, hogy ez a legolcsóbb étel . . . Ilyet ő is ehetik. Sőt jobbat is, mert amit én ettem, az hála Istennek, nagyon rossz volt. Hogy megettem, fölért egy vezekléssel. Az ilyenért csak nem lehet irigykedni az emberre? . . . Nem igaz? Ezzel aztán be is fejeztem a lakomát. Arra gondoltam, hogy az a kis ember ott az ablakban aligha kap még a hús után valamit. Nem igaz?

— De igaz.

— Örülök, hogy helyeseled, amit tettem. Nemi is maradtam soká. A sok ezüst is bántott, ami az asztalon volt. Az a bolond gondolat kóválygott a fejemben, hogy lám: ez az asztal mennyivel szebb, drágább, dúsabb köntöst visel, mint az a kopott kis ember odakint! . . . Bolondság: — mi? De van az ember néha ilyen bolond kedvben. Fizettem, távoztam . . . Éreztem, hogy tartozom valamivel a kis ellenségemnek, hogy egészen megengeszteljem, de én — nem tudok adni. Alávaló dolog az, amikor az egyik ember a markába nyom a másiknak egy pár garast, még ha bankó is. Én fölpofoznám azt, aki velem így merne cselekedni! Nem hiszed?

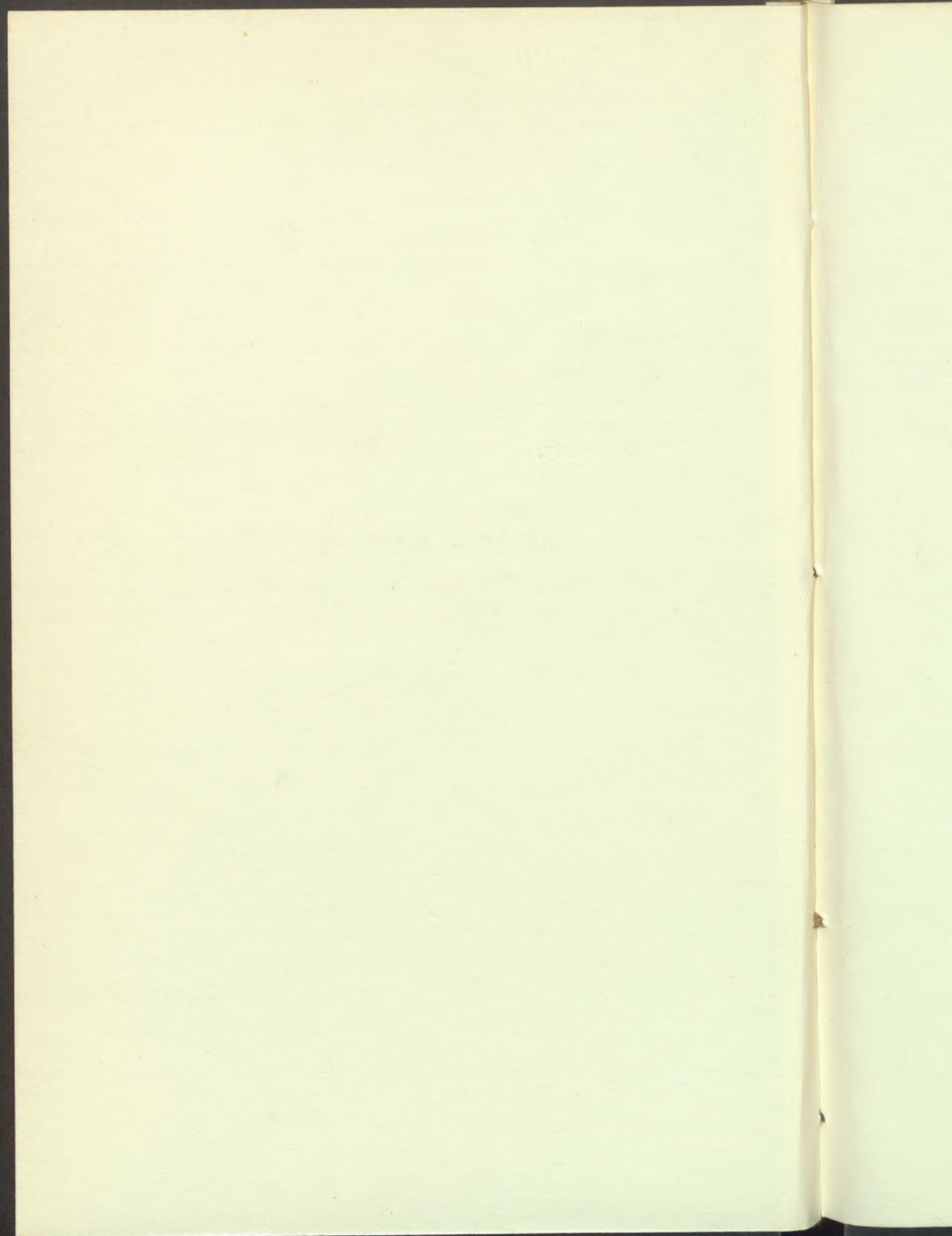
— Hogyne hinném, ha mondod!

— De igazam van, ugy-e? . . . Hát, hogy ezt a csunyaságot ne tegyem, egy másikat követtem el. Egy ezüstforintost tettem a kabátom zsebébe és mikor a gyerek mellett elmentem, kirántottam a zsebkendőmet, úgy, hogy a forint is kiessék. Ügyesen csináltam, sikerült. Hallottam, amint pengett az aszfalton, sőt láttam is, hová esett. De természetesen úgy tettem, mintha nem vettem volna észre. Mentem szépen tovább, még pedig szaporán, mert megéreztem, hisz tudod, az ilyesmit hogy megérzi az ember, hogy az én szegény kis barátom habozik, küzd magával. Mikor aztán visszanéztem: már, hála Istennek, vége volt a csatának. Nem volt a helyén se a gyerek, se a — a forint.

A lurkó már az utca másik felén járt, én is átmentem, hogy ha visszatekint, ne lásson meg. Természetesen, nagyon kíváncsi voltam, hová megy a pénzzel. No hát, hála Istennek, nem ment se a pékhez, se a henteshez a kis gazember, hanem bement egy üvegesboltba. Meglestem, hát láttam, olyan színes üveggolyókat vásárol, amilyennel az utcasarkon szoktak játszani a gyerekek. Ki se mondhatom, te, mennyire örültem neki, hogy nem kenyeret vett.

Mosolyogva néztem a Bíborosra, amire egyszerre — nagyon elröstelte magát.

— Szamárság, — mondotta zavarodottan. — Többet nem ülök az ablak mellé ebédelni . . .

Különös történet

do
így

ért

de
ba
gy
az
lel
ró
ké

en
az
ke
vá
ve
ho
so

Barátom, a Biboros, akiről már egyszer elmon-
dottam egy históriát, a minapában meglátogatott és
így szólt hozzám:

— Ha akarod, neked adom a Jancsit, Küldj
érte, vagy elküldöm én, még ma.

Ha azt mondta volna, hogy nekem adja min-
denét, amije van, az se lepett volna meg jobban. A
barátomnak olyan puha szíve van, mint a vaj, na-
gyob lehetetlenséget aligha lehetne kívánni, mint
azt, hogy valami kívánságot megtagadjon. És ezt a
lehetetlenséget elkövette mindig, ahányszor Jancsi-
ról volt szó. Én is kértem már tőle, ha jól tudom,
két ízben is. Nem adta. Nem tudott megválni tőle.

Jancsi ott ült az íróasztala balsarkában, amióta
emlékszem, mindig. Hamarább megvolt már, mint
az íróasztal. Amikor én a barátommal megismer-
kedtem, Jancsi már megvolt. Azóta mindig vele
vándorolt, egyik helyről a másikra, Isten segedelmé-
vel mindig szebb helyre és mindig olyan helyre,
hogy a gazdájának a szeme előtt legyen. Körülötte
sok minden megváltozott: de Jancsi változatlan ma-

radt, mert Jancsi — kőből volt. Egy kis sárgásbarna márványszobrocska. Alacsony oszlopon ülő emberke: soha életemben nem láttam csunyább és vonzóbb arcot. Valami különös szomorúság volt a vonásaiban, szelíd és jóindulatu leszereltség, szemrehányás és vád nélkül való néma szenvedés. Olyan ember tekintete volt ez, aki már mindenén túl van, mindent megért és mindent megbocsátott. Nem volt ráncos az arca, de azért minden inkább volt, mint fiatalos, szomorú, de minden keserűség nélkül való. Szimpatikus kis emberke volt, az bizonyos, és mint említettem, én is szerettem volna. A barátom azonban nem adta.

— Ne haragudj, — mondotta, — de ezt igazán nem tehetem. Jancsit nem adhatom. Nagyon erős kötelék az, ami minket egymáshoz fűz. Ez a kis kőfigura, azt hiszem, senkinek sem lehet az, ami nekem. Látod, én már azt se tudom róla, hogy — nem él. Nekem nem dísz, nem csecsebecse, hanem ő a legmeghittebb, a legrégebb és legcsöndesebb barátom. Velem van kisdíák korom óta. Egy szegény asszonytól kaptam, aki maga nem tudott írni és velem íratta a leveleit a katonafiának. Hálából aztán nekem adta a Jancsit. Ő nevezte így: én azután meghagytam a nevét. Azóta velem vándorol az én kis öreg cimborám. Sokat jártunk, sok hónapos szobában tanyáztunk együtt hűséges társával az én küzdelmes ifjúságomnak. Sokszor megesett, hogy nem is volt

senkink egymáson kívül. Talán az edzette meg olyan nagyon a barátságunkat. Jó dolog az, ha az embernek van egy barátja, aki minden dolgát tudja, minden gondolatát ismeri, anélkül, hogy el kellene neki mondanunk és aki egészen a mi dolgunké, bajunké, örömünké, mert magának nincs semmi dolga, öröme, baja. Aki mindig meghallgat bennünket, még a némaságunkat is és sohase zavar és sohase mond el-lent. Ilyen embernek könnyen el lehet nézni azt a kis fogyatkozást, hogy — köből van. Ha ugyan ez fogyatkozás csakugyan. Én, mondom, már észre se veszem. Nekem az az érzésem, hogy az én kis öreg barátom él, lát, hall, megért, legalább engem; csak éppen nem beszél és nem mozdul, hogy ne legyen alkalmatlan. Nagy hűtlenség lenne, ha túladnék rajta: beláthatod.

Nincs félesztendeje, amikor a barátom ezt mondotta, meleg és megindult hangon, úgy, hogy szinte megbántam a kérésemet. Érthető tehát, hogy nagyon meglepett az ajánlata. Tréfás megütközéssel kérdeztem:

— Hát mi történt — köztetek? Összevesztél a Jancsival?

Egy szikrát se ütődött meg rajta, hogy a kis márványfiguráról úgy beszéltem, mint egy élő emberről. Az ő gondolatában ilyennek élt csakugyan. Félrefordult és így felelt:

— Ő semmit se vétett nekem. Sőt ellenkező-

leg . . . A dolog nagyon különös. Olyan sajátságos, hogy bizonyára érdekelni fog.

Némán intettem a fejemmel. A barátom pedig kis szünet után folytatta:

— Babettet ismered, ugy-e?

— Babettet?

— No igen. Azt akartam mondani, hogy — láttad már ugy-e? Babettet, a francia porcellánbabát, az íróasztalom jobb sarkában. Gyönyörű baba. Két hónapja vettem egy zsibárustól. Olyan ragyogó kék szeme volt, mint a déli ég. És a haját, nem tudom, megnézted-e? Porcellánból volt, de olyan puha, mint a rózsalevél.

— Nagyon szép baba.

— Gyönyörű. És olyan fiatal. Az ember igazán el se tudta képzelni, hogy már több, mint kétszáz esztendő. Az embernek bizonyos dolgokban nagyon szűk a képzelete. Kicsinyes. A fiatalság például, amit mi el tudunk képzelni, csak egy arasz. Az örökkévalóság képét fehér fürtökkel és ráncos arccal látjuk. Ilyen dolgokban szegények vagyunk egy porcellánbabához képest is.

De nem erről akarok most beszélni. Említettem, hogy Babettet odaállítottam az íróasztalom jobb sarkába: éppen szemközt Jancsival. Ott álltak, egymástól vagy két méternyire, éppen egymás felé fordulva. Én, őszintén megvallva, egész a legutolsó napokig nem vettem észre semmit.

— Miből?

A barátomat mintha meghökkentette volna kissé ez a kérdés. Hallgatott egy pillanatig, azután halkan folytatta:

— Mondottam már, hogy a história kissé különös. Szokatlan és attól tartok, hihetetlen is . . . Semmit se szabad kérdezned, ha azt akarod, hogy a végéig jussak. Azt hiszem, zavarba hoznál. Különben maga a eset is megzavart kissé.

Tegnapelőtt történt, amikor hazajöttem a menyasszonyomtól. Hajnali négykor indul a vonat, amelyel jönnöm kellett, hogy itt lehessek délelőtt egy tárgyaláson. Nagyon el voltam törődve, álmos voltam, azt tettem tehát, amit nem szoktam tenni, lehevtem délután a dolgozószobámban a pamlagra, hogy majd alszom egyet. A függönyt leeresztettem az ablakokon. A szobában különös, tört napfényes homály volt. A szememet lehunytam és — akkor történt a különös dolog.

Beszédet hallottam mögöttem. Egy vékony, de nagyon csengő női hang kezdte azzal a szóval, hogy:

— Alszik?

Nagyon halkan mondta, de a vékony hangocska úgy zengett a levegőben, mint egy finom, vékony pohár megütött fala. Én háttal feküdtem az íróasztalnak, de azonnal megismertem, hogy ez a Babett hangja. Izgalom fogott el, de azért mozdulatlan

maradtam, sőt még erősebben hunytam le a szememet. Egy pillanatig csönd volt, azután megint Babettnől szólt meg:

— Hát miért nem beszél? — mondotta megint azon a csengetyűhangon.

Egy sóhajtás hallatszott, azután megint egy másik, különös, mély zengésű hang felelt:

— Szinte jobb szeretek hallgatni, Babettnél! Csak hallgatni és nézni magát. Hiszen úgy sem tudom elmondani azt, amit érzek, úgy, ahogy szeretném. Édes Babettem! Édes, szép Babettem!

Ezt Jancsi mondotta, olyan csodálatos, muzsikás hangon, hogy a zengésével tele lett az egész szoba. És ez a hang átjárt engem is, ahogy átjárja egész testünket, lelkünket a tavaszi verőfény. Ez is úgy rezgett és muzsikált minden ízemben, magába burkolt és elkápráztatott egy különös, szelíd és meghatott izgalomban. Szerettem volna, ha halkabban dobog a szívem, hogy egy hangját se nyomja el annak, amit hallok.

— Édes, szép Babettem! — ismételte, nem is tudom, hogy hányszor, a márványemberke. — Ugy-e, hogy az vagy? Az én Babettem! Az enyém! Mondd, hogy az vagy, én édesem!

— A tied vagyok! — felelte a másik, olyan lágyan és olyan halk bensőséggel, ahogyan az emberek sohasem tudnak beszélni. — Esküszöm, hogy a tied!

Megint egy kis csend következett, olyan muzsikás csönd, mintha a röpködő porszemek zengve összeütödnének a napfényben. Azután újból a férfi folytatta:

— Nem győzöm ezt elégszer hallani, én egyetlenem. Szeretném, ha folyton mondanád, mindig,

— Hát kételkedsz bennem? — csengte búsan a kis Babett.

— Rosszul mondtam, — mentegetőzött a másik. — Tehozzád ne érjen semmi árnyék. Ami sötétség ebben a szóban van, az rám hull. Rám, aki, jól tudom, rút vagyok, és nem szeretni való. Akit sohasem szeretett senki, aki nem is merte remélni se, hogy szeressék és egyszer, egyszer . . . óh, milyen szép csoda ez . . .

Most úgy zengett a hangja, mintha meleg könnycseppek esnének egy kék tó síma tükrére.

— Hát miért is szeretsz te engem? . . . Te, a szépek szépe, engem, a rútak rútját.

— Mert szeretlek, — csengte Babett. — Szeretlek, amióta ismerlek. Én úgy érzem, azért vagyok itt, mert szeretlek. Hát összehozhatott volna bennünket megint a sors, ha ez nem így lenne, — negyven esztendő után?

— Igen, — ismétlé a köember, — negyven esztendő után! Akkor én egy szekrény tetején álltam, te pedig egy csomó pajtásod között egy asztalkán. Egy rettenetes napon azután széthordottak bennün-

ket . . . Mennyi minden történt azóta velünk, én édesem! Ki hitte volna, hogy még egyszer . . .

A porcellánbaba szilárd üveghangon felelt:

— Én tudtam, Gil! Én tudtam, hogy még találkoznunk kell. Hidd meg nekem: tudtam. Éreztem. Hiszen ha ezt nem tudtam volna, cserép lennék már régen. És mikor ő értem jött abba a vásárba, tudtam, hogy elvisz és hogy azért jött, hogy hozzád hozzon. Esküszöm, Gil, hogy éreztem.

Most nagy csönd lett: olyan tartós, hogy már szinte türelmetlenné lettem. Végre megint a márványemberke szólalt meg:

— Szép csoda ez, Babett! Gyönyörű csoda, hogy most megint itt vagy és közelebb vagy hozzám, mint akkor . . . Legalább láthatlak és hallom a hangodat . . . És úgy érzem, Babett, leszünk mi még egyszer egészen boldogok is. Majd meglátod . . . Történik valami, mikor a távolság, amely most elválaszt egymástól, megszűnik, egyszer csak egymás mellett leszünk, egészen egymás mellett és ajkunkra száll az első csók édessége, amelyet negyven eszten-deje várunk. *Neki*, aki olyan hatalmas és erős, ez csak egy mozdulatába kerül, és ő meg fogja tenni, Babett, mert ő amilyen hatalmas, olyan jó is . . .

— Hiszem, — mondotta Babett.

Az én szívemet pedig egyszerre valami csöndes tűz melege járta át; éreztem a legnagyobbat: a gondviselés örömét és büszkeségét, és elhatároztam,

hogy azonnal fölkelek és boldoggá teszem őket. Emlékszem, hogy az elhatározásom erős volt, de mielőtt megvalósíthattam volna, — elaludtam, olyan mélyen, hogy a legényem este alig tudott fölrázni.

Sietve kellett átöltöznöm, vacsorára voltam hivatalos és már a kapuban voltam, amikor a délutáni különös eset eszembejutott. Vissza is akartam fordulni, de rösteltem a kis fáradságot, úgy gondoltam, ráér akkor is, ha hazajövök.

Mikor hazajöttem, jó későn volt, egészen elfeledkeztem a dolgról és csak reggel jutott az eszembe, amikor a bírósághoz akartam indulni. Emlékszem, már a kezemet is kinyújtottam Jancsi után, de abban a pillanatban hozta a legényem a postát, láttam a menyasszonyom levelét és — megint elfelejtettem boldoggá tenni Jancsit és Babettet.

Csak az éjszaka jutott megint az eszembe a dolog, amikor már ágyban voltam. Egy kicsit boszús is voltam magamra, fájdalmasan éreztem, milyen gyöngé és tökéletlen az ember, mikor — gondviselés és megfogadtam magamban, hogy reggel ez lesz az első dolgom.

Erre azután el is aludtam.

A barátom itt elhallgatott és zavartan dörzsölte a homlokát.

— Elaludtam, — ismételte azután szomorúan.

— Ma reggel pedig egy csörrenésre ébredtem föl. Ez is olyan sajátságos csörrenés volt: mintha a szí-

vemre esett volna. Rémülten pattantam föl az ágyból és futottam a dolgozószobám felé. Úgy látszik, az arcomon volt a rémület, mert a legényem is egészen megdöbbent, mikor meglátott és sietett megnyugtatni:

— Ne tessék megijedni, nagyságos úr, csak a porcellánbaba tört el. Valahogy meg talált lökődni a könyökömtől.

A barátomon úgy erőt vett az izgalom hogy nem tudott ülve maradni. Fölpattant, és a szobában föl s alá sétálva, szaggatottan mondotta:

— Hozasd el kérlek azt a másikat is . . . De most, azonnal! . . . Nem akarok addig hazamenni, amíg el nem vitték onnan.

gy-
zik,
egé-
eg-

x a
i a

gy
ban

De
ni,

A beteg Bordács

M
már n
le az
kor v
ép vo
inte n
után
hossz
szem
bitus
ben,
verel
szőrü
tete
búsa
nyes
állni
társá
lött

I.

Még én kis gyerek voltam, a szomszédunkat már rég úgy hívták: a beteg Bordács. A lóról esett le az öreg úr, még nem egészen öreg úr korában, akkor valami belső baja támadhatott, a csontja mind ép volt, de azért összeszedni magát nem tudta. Eleinte még csak járkált bottal, nagy keservesen; de azután lassan mindinkább elhagyta az ereje, évek hosszú során át ki nem mozdult a házból. Emlékszem, télen naphosszat ott ült a fűtött, üveges ámbituson, nyáron az ámbitus előtt a kis virágos kertben, tolószéken, és nézett a kék levegőbe, amelyben verebek és fecskék röpdöstek. A lábánál egy fakószőrű, ellustult öreg agár hevert, a Villám, a tekintete éppen olyan szomorú, mint a gazdájáé. Amint búsan maga elé mélázott az öreg úr, hasonlított a nyesett szárnyu, rab gólyához, amely úgy el tud állni órák hosszat, mozdulatlanul, nézve szerencsés társát, amint negédes lassúsággal úszik a háztető fölött a langyos levegőben.

Hosszu, szikár ember volt az öreg beteg Bordács, az arca, homloka sárga, sárga a keze is és ki-
aszott. Ősz szakálla már a mellét verte: ezt a csontos
ujjaival végigboronálta néha, néha behívatta magá-
hoz az utcáról az iskolásgyerekeket, kivallatta, me-
lyik kinek a fia, mit csinál az apja, anyja, azután
gyümölcsöt szedtetett velük maguknak, vagy meg-
rázatta Józsiával, a kocsissal nekik az eperfát. Sze-
rette, aki szépen tudott köszönni és értelmesen felelt
a kérdéseire. Különben pedig ezeknek is a dokto-
rokat szidta, amit megcselekedett minden látogatója
előtt, mert a doktorok, amint mondotta, nem tudnak
semmit, csak hitegetik az embert és még rontanak a
baján. Ő már járt a pesti professzoroknál is, azok
se tudnak többet, mint ezek az idevaló doktorok, pe-
dig ezek ugyan nem tudnak semmit. Már neki csak
nincs valami nagy baja, mert enni is tud, aludni is
tud, mégse bírják talpra segíteni. Beszedettek már
vele egy patikára való medicinát, küldték meleg für-
dőbe, hideg fürdőbe, mindenféle bányába, elköltettek
vele egy vagyont és semmi láttatja.

Azután, hogy így leszólta a doktorokat, egy-
szerre megcsillant a szeme. Egy ember van, aki őt
meg fogja gyógyítani. Már talán meg is gyógyította
volna, de még nem szabad neki. Pedig már ma töb-
bet tud, mint ez itt valamennyi. Csak rá kell nézni,
már látja az ember, hogy többet tud. Nem azért
mondja, mert az ő fia, de mert az ilyenhez csak az

ért, aki
a fiu o
ahogy
ez nem

A
dács m
—
ha a fi
egészs
tudom
még I
mutat

Bord
város
Mess
állta
hozt
búcs

Láts
gyul
az á
min
sok
s

ért, akinek baja van. Ő már kitapasztalta. Ahogy az a fiu odaáll a beteg mellé, ahogy nézi, vizsgálja, ahogy kikérdezi a bajáról, már abból látszik, hogy ez nem olyan ám, mint a többi. Ez más. Ez tud.

Ahányszor halott volt a városban, a beteg Bordács nem mulasztotta el kijelenteni:

— No, ezt se tennék még a földbe, szegényt, ha a fiam már itthon volna, de ezek megölik még az egészségeset is. Persze, ezek ott se jártak, ahol a tudományt adják. Az én fiam Berlinben tanul, de még Párisba is elmegy. Hanem, ha hazajön, meg is mutatja, mi az az orvosi tudomány.

II.

Mindent meghoz az idő: hazahozta a beteg Bordács fiát is Párisból. Már akkor, ahány beteg a városban, mind úgy várta a fiatal doktort, mint a Messiást. Majd szétszedték. Néha egész szekértábor állta el az utcát a Bordács-ház előtt. A tanyákról hozták a sok beteget. Bent az udvaron meg egész búcsújárás.

Terjedt a hír, hogy a beteg Bordács gyógyul. Látszani ugyan még nyoma se látszott rajta a gyógyulásnak, de ő maga dicsekedett vele, hogy javul az állapota, egyre javul. Alszik, mint a tej, eszik, mint egy farkas. Talán már menni is tudna, de a sok ülés bizony nagyon elgyöngíti az embert s ám-

bátor ő már érzi, hogy volna jártányi ereje, a fia nem engedi még. Azt mondja: sorjával mindent. Már pedig, amit az mond, azt jó megfogadni, mert az tudja, mért mondja. De azért eljön még annak is az ideje, hogy látják az öreg Bordácsot végiglovagolni a városon. Azért jót áll.

Maga tudja legjobban mindenki a maga állapotját. Mert úgy egyébként már félesztendeje dicsekedett a javulásával az öreg, de azért föl nem kelt a tolószékből. Sőt közben mintha még szikárabbá lett volna, a háta egészen meggörbült, az arca még sárgább lett, mint volt azelőtt, a szeme alig látszott ki az üregéből. De hát lehet, hogy ez mind a gyógyuláshoz tartozik. Ha ő mondja, hát úgy kell lenni.

Egy napon, mikor nagyon sokan voltak az udvaron, még azt is megtette az öreg, hogy — fölkel a székből. Igaz, hogy botra támaszkodva, de a maga lábán elment egészen a kapuig. A sok bajos ember csak bámulta, még a betegek is fölemelkedtek a szekérekéből és kinéztek a kason. — Ni, jár már a beteg Bordács!

A fia dühösen rontott ki a rendelőszobából:

— De édesapám!

Karonfogta az öreget és visszakísérte a székhez. Az öreg tűrte és nevetve mondta:

— No lám, nem hágy meggyógyulni az én doktor fiam!

Igazában azonban nagyon jó volt, hogy a szék-

ben vo
öregne
magas
minda
tőle. M
A vir
üvegg
tolul a
kéz fo
gása,
Bord
belefo
hideg
gal é

miko
solyg

mám

már
tést.

gom
fia
min

viru

ben volt megint. Furcsa, rossz érzése támadt az öregnek. Mintha egyszerre beborult volna. Pedig magasan állt a nap és felhőtlen volt az ég. Mintha mindaz, ami körülötte van, egyszerre — távolodnék tőle. Még az agár is, pedig az ott hevert a lába előtt. A virágágyak, a rózsatők, az oleanderek, a fényes üveggömbök, — mind elmennek és valami hidegség toltul a helyükbe a beteg ember köré. Mintha jéghideg kéz fogná meg a kezét és húzná. Olyan hideg a fogása, hogy az ember keze is hideg lesz tőle. A beteg Bordács merően a napba néz a tekintetével, mintha belefogódzkodnék a nagy, fényes golyóba, a húzó hidegség ereje ellen. A lelke tele van nyugtalansággal és borús sejtéssel. De rossz ez, de rossz.

Egy szót se szólt többé egész nap. Hanem este, mikor a fia szépen betolta a szobájába, bágyadt mosolygással mondta:

— Esztendők óta nem volt olyan jó napom, mint máma.

A beteg Bordács nem mondott igazat. Mikor már ágyban volt, a mellén érezte azt a hideg érintést. Az arca körül meg mintha fojtó, meleg párák gomolyognának. A lélegzete el-elmaradt. Folyton a fia járt az eszében, az ő tudós, csodatévő fia. Aki mindent tud. Aki lever minden nyavalyát.

Néha kinyitotta a szemét és az ablak felé nézett: virrad-e már? Csak még ez egyszer!

III.

A másnap, — éppen hetivásár napja, — nevezetes és emlékezetes nap volt. Úgy reggel nyolc óra tájban történt, csudára szaladt össze az egész piac. Gyolcsosok, kofák, kereskedők, vevők, mind ott hagyták a sátrat, a gimnázium kapujába kirohantak nemcsak a diákok, hanem még a tanárok is, látni a nevezetes eseményt: jön a beteg Bordács lóháton.

Amint kifordult a Vasút-utcából, amelyben a háza volt, a piactérre, a takarékpénztár épületénél már egész tömeg várta. Nagy, hosszúfarkú, hosszú-sörényű fekete lovon ült a beteg Bordács. A lassan lépegető ló mellett fölfelé nyújtott nyakkal, tekintetét egyre a gazdájára függesztve haladt az agár. A beteg Bordács egyenesre feszített derékkal ült a fekete lovon. A ruha csak úgy lötyögött rajta. Az arca sárga, a keze, amivel a kantárt fogta, sárga és csupa csont. Az egész emberen nem lehetett egy font hús. A bő csizmaszárba a dereka is elfért volna, nem a lába. Csak a hosszú, fehér szakállá, amely a mellére omlott, volt vastag és erős. Fekete kalapjának széles karimája árnyékot vetett az arcára. Ha koporsóban feküdnék az öreg, senki se kételkednék benne, hogy halott.

Mondom, még a boltokból is kitódultak az emberek a nézésére: de azért csöndesség volt, ahol elment. A férfiak kalapot emeltek, az asszonyok néma

megrettenéssel néztek rá, a beteg Bordács egyre bölintgatott csendesen a fejével köszönésül. Egy-egy gányó asszony keresztet vetett, amikor meglátta a csudát, amilyent csak búcsúsoktól hall az ember. Ime, a beteg Bordács, aki húsz esztendeje mozdulni nem tudott, ereje úgy elfogyott, most fölkel és lóra ül és ezer ember láttára végighalad a városon.

Mikor a patika elé ért a beteg Bordács, leszólt egy csoportnak:

— Kinézek egy kicsit a tanyára. Bizony régen nem voltam odakint.

— No, csakhogy megsegítette a jó Isten tekintetes uramat! — kiáltotta egy parasztasszony.

— Meg, a jó Isten, meg a fiam; — bölintott a beteg Bordács és haladt tovább a sok bámuló, köszöntgető ember között, míg eltűnt a piac túlsó végén.

Már akkor Józsi, a Bordácsék kocsisa magyarázgatta a dolgot a takarékpénztár előtt az uraknak. Az öreg cselédet is fölhozta a nyugtalanság a piacra. Elmondta, hogy a fiatal tekintetes urat, — a doktort, — hajnalban kivitték a Hámorosra, mert a tisztartónak az éjszaka hirtelen megbetegedett a felesége. Amint ezt az öreg megtudta, parancsot adott, hogy meg kell nyergelni a Felhőt.

— Megkérdeztem, — beszélte a kocsis, — hogy minek ez? Azt mondta rá: Nekem! Kimegyek a tanyára! — Én cseléd vagyok, nekem engedelmesked-

nem kell, a lovat fölvittem, de kétszer is megkérdeztem: — Hát én ne menjek? — Erre még haragosan szólt rám: — Tudom én az utat magam is! — Pedig nagy kinnal, segedelemmel ült föl csak.

— Hát ügyes ember az a fiatal Bordács, — mondotta az öreg Nikolics, a takarékpénztári direktor, — hogy így helyre tudta állítani az apját!

A vén kocsist azonban bántotta a nyugtalanság. Sokszor el kellett mondania a dolgot, mindig ismételte:

— Én cseléd vagyok, nekem szót kell fogadnom, ha parancsolnak.

Egyszerre nagy mozgás támadt a piacon. Az öreg kocsis, amint arra tekintett, elkiáltotta magát:

— No, megvan a baj!

A tömegben keresztül vészelt vágatással száguldott hazafelé a Felhő. A megvadult állat sörénye lengett, mint egy fekete zászló, amit vihar szele csapkod, nyargalt lelketlen futással egyenesen a Vasút-utának. A lovasa nem volt a hátán, az üres kengyel verdeste az oldalát.

A vén kocsis egy szót se szólott, csak elkezdett szaladni, ahogy a lába bírta, keresztül a piacon. Egész sereg ember a nyomában. A lóval nem törődött senki, fusson, amerre akar. Az öreg kocsis, amint szaladt, néha megállt, megtörülte a homlokát és megcsóválta a fejét.

Az öreg Bordácsot ott találták mindjárt a vá-

ros sz
Melle
agár.
heget
sered

telen

a fia

S íg
meg

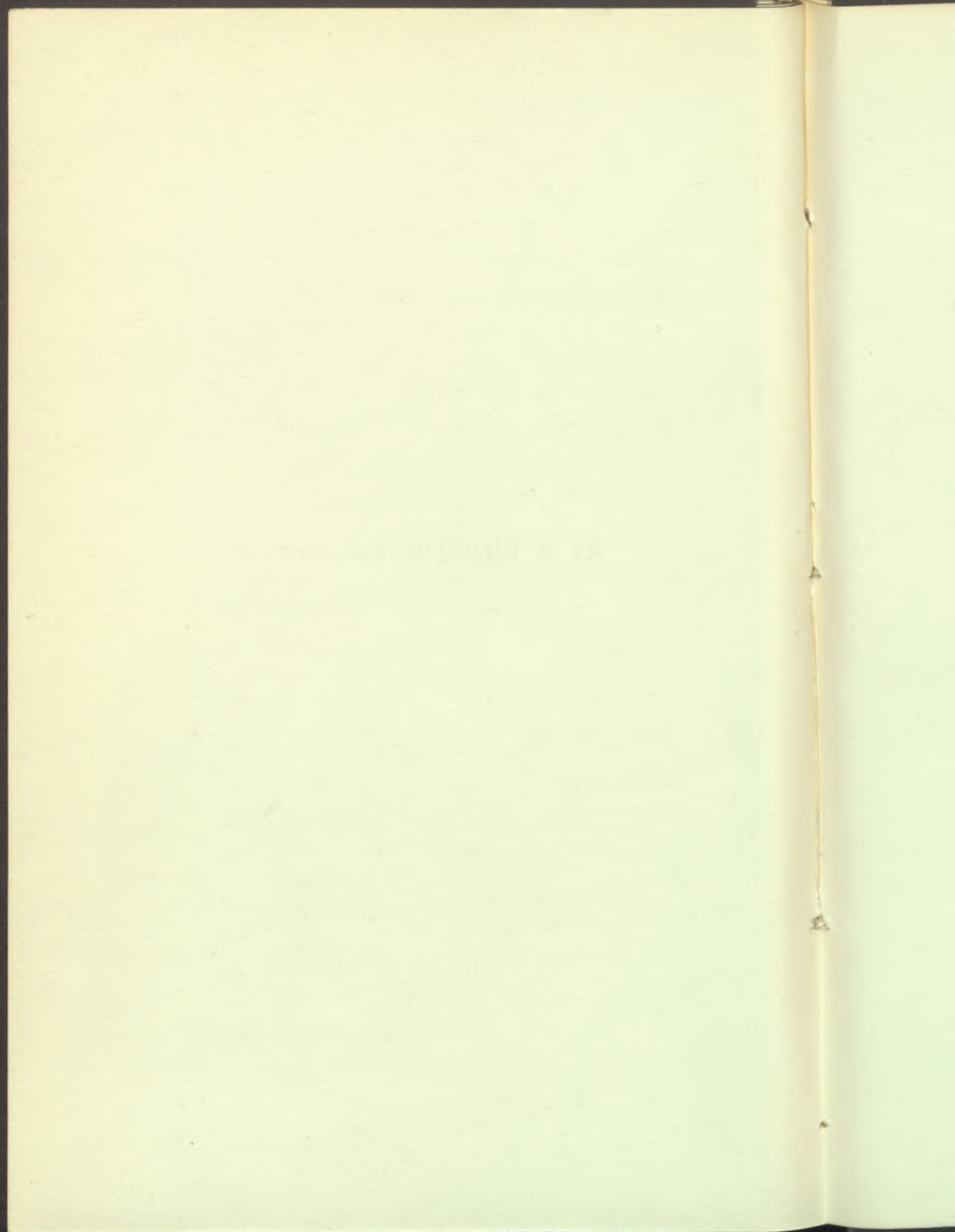
ros szélén, a töltés alján, a Papere hídja tövében. Mellette nyöszörgött, félkörbe görnyedt háttal az agár. A kocsis odaugrott a gazdájához, aki még pihegett, megfogta a vállát, fölemelte a fejét és keseredett hangon mondta:

— Hej, de hát mirevaló is volt ez a helytelenség.

Az öreg csak nyöszörgött:

— A ló . . . Megugrott . . . Csak a ló . . . Hol a fiam . . . Pedig már egészen jól voltam.

Mire targoncát kerítettek, már vége is volt. S így halt meg a beteg Bordács, mikor már egészen meggyógyult volna.

Az a bizonyos Kálmán

Szal
pezs
és e
dar
dol
nem
ver
min

utá

csa
pez
csa
rál
me
me
gá
ser

— Nemcsak kenyérrel él az ember, — mondta Szabó Gyula, a mérnök, miután még egy pohár pezsgőt fölhajtott. — Mindenkinek van fantáziája és ez a fantázia is megköveteli a maga jogát. Egy darab poétaság belészorult édesmindnyájunkba és dolgozik bennünk. Olyan ember, aki egyáltalában nem poéta, legföljebb csak azok között akad, akik verseket írnak, de különben poéták vagyunk édesmindnyájan.

— Különösen így, egy-két-kilenc pohár pezsgő után, — szólt közbe Kolláth, — aki nem ivott.

— Óh, nem, — nevetett a mérnök. — Ilyenkor csak kitör belőlünk, de dolgozni dolgozik bennünk pezsgő nélkül is. Regényt ír és hősöket eszel ki, — csak úgy, a saját használatunkra. Az a bizonyos királyfi meg hercegkisasszony, akiről a varróleányok meg a diákok álmodoznak, valamilyen formában megszületik valamennyiünknek és részt követel magának életünk abban a részében, amelynek mincs semmiféle tevése, amelyik csak álom és képzelet, de

nagyon kedves és nagyon sok gyönyörűséggel és nagyon sok vígasztalással szolgál nekünk.

— Ezután a bevezetés után most már lássuk azt a bizonyos hercegkisasszonyt, — türelmetlenkedett Garlathy.

— Sajnálom, — folytatta mosolyogva Szabó, — hercegkisasszonynyal én nem szolgálhatok. Az én hősöm, azt is mondhatnám, az én házi hősöm, — férfi. Nem is herceg, sőt nem is gróf. Kovács Kálmán a neve. Egyéb semmi. Még csak nem is kamarás.

— Hősnek bizony így elég gyöngé.

— Sőt tovább megyek, — folytatta a mérnök.

— Nem is egészen az enyém. Közös.

— Kivel? — kérdezte megint Garlathy.

— A feleségemmel. Mi már annyira egy életet élünk, hogy a lelkünk hőse is közös. Ezért mondtam, hogy a házi hősünk . . .

— Az a bizonyos Kálmán?

— Igen, az a bizonyos Kálmán. A házi ideál. Azaz, inkább a feleségemé, mint az enyém. Sőt, ha jól meggondolom, egészen az övé.

Kissé furcsa és zavaros volt, amit beszélt. Rábámultunk, hogy nem áll-e nagyon keresztbe a szeme? Kolláth, aki nagyon gyöngéd és tapintatos ember volt, nyugtalanul fészkelődött. A mérnök azonban, amint észrevette a hirtelen támadt kelletlenséget, elnevette magát.

— Ne nyugtalankodjatok, elmondom az egész históriát, csak arra kérlek, várjátok be a végét türelemmel.

— Ha a vége nincs nagyon messze az elejétől, — mondta Garlathy, — akkor szívesen.

— Jó, hát kezdem a harmadik fölvonáson. Ez előtt hat esztendővel történt. Akkor egyéves házasság voltam. A feleségem, szegényke, akkoriban sokat gyöngélkedett. Nagyon érzékeny lelkű az asszonyka, most is erősen hajlik a szentimentalizmusra, akkor meg még nagyobb volt az erre való hajlandósága. Most is szívesen emlegeti, hogy ő fiatalon fog meghalni, — emellett, hála Istennek, virul, mint az élet, — de akkor meg örökké tele volt halálsejtelemmel. Egyszer, egy esős délután, nagy fejfájása volt szegénykének, láza is volt, megvallom, magam is megijedtem, az asszonyka pedig esküdött rá, hogy ő most meghal. Érzi, hogy itt a nagy búcsú pillanata és csakugyan, — búcsúzkodott is. Sírt, szegényke, mint a záporosó, és ebben a szomorú órában olyan dolog történt, amelyből — tragédiák szoktak kisarjadzani.

A feleségem, a haldoklók végzetes elszántságával, — vallomást tett nekem. Elmondott egy titkot, amely rettenetes súlylyal nyomta a szívét, és amelytől meg akart szabadulni, mielőtt lelke bírāja elé kerül. Az asszony megvallotta, hogy neki multja van . . .

Egyszerre nagyon kelletlen érzés vett erőt mindnyájunkon. Furcsán néztünk a beszélőre, akit a pezsgő talán közlékenyebbé is tett a kelleténél, Kolláth pedig, aki iszonyodott minden ízetlenségtől, valósággal megrettent.

— Már későre jár, — mondta hirtelen, — a história végét majd elmondod talán holnap.

Szabó Gyula a vállára tette a kezét.

— Nagyon tapintatos vagy, — mondta mosolyogva, — de légy egészen nyugodt, nem vagyok részeg. Kértelek, ugy-e, hogy várjátok meg türelemmel a história végét. És ti megígértétek.

— Úgy van; csak folytasd! — biztatta Garlathy.

— Hát mondom, a feleségem vallott. Megvallotta, hogy az első legény, aki szíve nyugalma meg-bolygatta, nem én voltam, hanem . . .

— Az a bizonyos Kálmán! — vágott közbe Garlathy, aki büszke volt a találékonyságára.

— Úgy van, az a bizonyos Kálmán. A dolog nem volt éppen halálos, mert az asszony mindjárt hozzátette azt is, hogy soha nem is látta ezt az ő ideálját, de azért, megvallom, az első pillanatban fájdalmas szorítást éreztem a szívemen.

— De ha nem is látta soha a feleséged azt a bizonyos Kálmánt!?

— Nem, sohase látta. Ezt hamarosan egész bizonyossággal megtudtam. Csak — levelezett vele.

— A levelekből tudod, hogy nem látta?

— Igen, a levelekből tudom. A feleségem ugyanis a vallomás után ideadta nekem az íróasztala kulcsát és szinte rám parancsolt, hogy olvassam el azokat a leveleket. Az ő igazolására. Tartozom annak a kijelentésével, hogy egy pillanatig se kételkedtem az én asszonyomban. De azért a szívem mégis kegyetlenül vert, míg a szobájába mentem és megfordítottam a kulcsot a fiók zárjában.

A mérnök itt szünetet tartott, — a hatás kedvéért. Várta, hogy sürgessük. Csakugyan, feszülten vártuk a szavát és mind a hárman biztattuk:

— Nos! Nos!

A kezem reszketett, mikor a kék szalaggal átkötött levélcsomót kihúztam. Amint az írásra néztem, meg kellett dörzsölnöm a szememet. Azt hittem, káprázik.

— Ismerős írás volt?

— A legnagyobb mértékben. Gyorsan átfutottam az első kezemügyébe került levélből néhány sort, megnéztem az aláírást és — majd hogy hanyatt nem vágódtam.

— Ismered, aki írta? — kérdezte Kolláth.

— Mint senki mást a világon. De ti is, azt hiszem, nagyon jól ismeritek.

— Azt a bizonyos Kálmánt?

— Igen; azt a bizonyos Kálmánt.

Garlathy megkockáztatta a kérdést:

— És szabadna talán . . .

A mérnök bólintott a fejével:

— Igen, szabad tudnotok a nevét, és azonnal meg is tudjátok. De előbb még el kell mondanom valamit. Azt tudjátok, hogy legénykoromban Boszniában voltam, vasutat építeni. Akkor történt, hogy álló tíz hónapig egy nyomorult kis bosnyák fészekben kellett laknom. Szakulnikának hívták a falut: maradjon ott ahol van! Ott tanultam meg ám csak igazán, hogy — ki az igazi árva. Nem volt egy lélek, akivel egy intelligens szót válthattam volna. Egy hét mulva már egyszerűen fuldokoltam az unalomtól. Az ásítózás volt a legizgalmasabb szórakozásom. De, akár hiszitek, akár nem, még ebbe is bele lehet unni. Akkor támadt az a nagyszerű ideám, hogy — levelezni fogok. Legalább egy kis női *írást* látnok. Apróhirdetést tettem be az újságomba, hogy melyik művelt nő lenne hajlandó költői levelezésbe elegyedni egy finomlelkű úrral és — akadt ilyen művelt nő. Így kerültem én levelezésre Sárga Rózsával.

— Sárga Rózsával?

— Igen. A nevét ugyanis nem volt hajlandó elárulni az a művelt leányka, a leveleket Sárga Rózsának küldözgettem Budapestre. Én már valamivel őszintébb voltam. Én megírtam, hogy engem — Kovács Kálmánnak hívnak.

megin

végre

nagyo

hónap

nikai

lelki

Sárga

lánra

Arra

oros

egy k

a levé

giasa

pestre

vetten

a go

egész

levele

-

Garla

-

folyt

hatás

megl

zony

dokl

— De hiszen nem úgy hívnak, — vágott közbe megint Garlathy.

— Hát persze, hogy nem úgy hívnak. De ez végre is mindegy lehetett Sárga Rózsának. Azért nagyon szép leveleket írtunk egymásnak vagy nyolc hónapon át, amikor végre kiszabadultam a szakulnikai fogságból és nem volt többé szükségem ily lelki táplálékra. Az utolsó levelemben azt írtam Sárga Rózsának, hogy Afrikába megyek, oroszlánra vadászni, mert nekem izgalom kell és halál. Arra is megkértem, hogy ha az állatkertbe megy és oroszlánt lát, gondoljon rám és ne sajnáljon tőlem egy könnycseppet, vagy legalább egy sóhajrást. Ezzel a levéllel aztán a Sárga Rózsa ügyet részemről lovasgiasan befejezettnek tekintettem, feljöttem Budapestre, itt megismertem a mostani feleségemet, elvettem, Sárga Rózsának még az emléke is kihervadt a gondolatomból. De egyszerre eszembe jutott az egész história, abban a pillanatban, amikor az első levelet megláttam. Mert ezek a levelek . . .

— A te leveleid voltak! — vágta ki diadalmasan Garlathy.

— Kellemetlenül találékony ember vagy, — folytatta mosolyogva a mérnök, — elhalászod a leghatásosabb fordulataimat. Igen, uraim, a legnagyobb meglepetésemre konstatálnom kellett, hogy az a bizonyos Kálmán, akit szegény kis feleségem a haladók elszántságával gyónt meg nekem, ez a bizo-

nyos Kálmán — én magam valék. Én voltam az a *mult*, amelyet az asszonyka úgy rejtegetett — előlem. Az én leveleimet dugdosta az íróasztala titkos fiókjában.

— Ez igazán érdekes, — nevetett Kolláth. — Legalább érdemes volt őket így tartogatni?

A mérnök önérzetes szerénységgel felelt:

— Azt hiszem, igen. Elolvastam őket. Szerénytelenség nélkül mondhatom, — nekem nagyon tetszettek. Afféle költemények, prózában. Azt hiszem, ma, ha a fejemet levennék, se tudnék többé ilyeneket írni. Ehhez huszonöt esztendősnék és — Szakulnikában kell lenni. Nem csodálom, hogy hattottak. Van bennük egypár hasonlat, olyan, hogy — egészen megjárja. Különösen egy, amelyik azt mondja, hogy . . .

— Jó, jó, nagyon szép lehet, — türelmetlenkedett Garlathy, — de ennél sokkal jobban érdekel minket, hogy mit mondott a feleséged?

— A feleségem, az semmit se mondott.

— Hát nem árultad el neki a dolgot?

— Nem. Egy pillanatig ugyan azt akartam tenni, de aztán, hála Istennek, okosabbat gondoltam.

— Okosabbat?

— No, igen. Mert ha elárulom a dolgot, ezzel — megölöm azt a bizonyos Kálmánt, leleplezem magamat is és nincs mit megbocsátanom az asz-

szonym
lomhoz
ben ne
leségen
séggel
csókja
ugyan

Garlat

— fol
de a h
igazán
pang
tembe
ha eg
meges
tendő
nal m
amilye
tökele
néha
szony
egy f
a fele
Az a
állítsa
ha ak

szonyak. Okos férj, ha ilyen olcsón jut ilyen alkalomhoz, meg kell, hogy becsülje azt. Soha életemben nem felejttem el azt a meghatottságot, ami a feleségem arcán sugárzott, amikor bizonyos ünnepieséggel megszorítva a kezét, szó nélkül a bocsánat csókját leheltem a homlokára. Azt hiszem, csakugyan lehetett bennem valami olyan — megható.

— Nagy lókötő vagy! — kacagott elismerően Garlathy.

— Íme, így végződött az én családi drámám, — folytatta a mérnök. — A drámának vége van, de a hős azért vígan él tovább. Sőt csak most él igazán. Az a bizonyos Kálmán most már nem lapang többé, hanem helyet kapott az én családi életben. Ha a feleségem valamiért nehezít rám, ha egy kicsit össze találunk koccanni, ami bizony megeshik egyszer két esztendőben, sőt néha egy esztendőben kétszer is, a derék Kálmán szelleme azonnal megjelenik. Ő az, aki egészen más ember, mint amilyen én vagyok, és egészen olyan, amilyennek a tökéletes férjet csak álmodni lehet. Mondhatom, néha szinte belépirulok, hogy úgy kidícsér az aszszony, mikor — haragszik rám. Hát hol van még egy férj a világon, akit a Gondviselés kegyelméből a felesége még akkor is magasztal, mikor szidja? Az a bizonyos Kálmán megérdemelné, hogy szobrot állítsanak neki és a legnagyobb örültség lett volna ha akkor — legyilkolom.

Rá kellett hagyni, hogy igaza van.

— Ilyen körülmények között, uraim, — fejezte be a históriát Szabó Gyula, — azt hiszem, nem ellenzitek, hogy ezt az utolsó pohár pezsgőt ama bizonyos Kálmán egészségére ürítsük, akinek én ma megint igen kellemes percekét fogok köszönni. Mert az bizonyos, hogy a feleségem ma irtózatosan ki fog dícsérni, mert én — ilyen későn megyek haza.

fejezte
n, nem
ma bi-
én ma
. Mert
ki fog
a.

Ember

A
is van a
se szava
ben a s
redni, l
láradó
gált rá
sarkán

M
lottam
de anny
ber az
szegény
hogy í
a fájd
szorult
golyó
óvatos
mint a

A cipősarok messze esik a szívtől, kevés köze is van a kettőnek egymáshoz. A saroknak se érzése, se szava, úgy tapos el, hogy maga se tud róla: ellenben a szívet, azt érzi az ember, az tud fájni, keseredni, lázadni, vádolni. Ha gyötrellem szakadt rá, lázadó panasszal kérdi, hogy: Miért? Mivel szolgált rá? Mi a bűne? Ki keresné vajjon rá a cipője sarkán a feleletet?

*

Már nem emlékszem rá, melyiknek a hírét hallottam előbb: a kézfogóét-e, vagy a pisztolylövését; de annyira egymáshoz tartozik a kettő, hogy az ember az egyikből menten megsejthette a másikat. A szegény Miklós száz szép dalában fenyegetőzött velem, hogy így tesz: be is váltotta a fenyegetését. Nem a fájdalom hasította meg a szívét, a fájdalom rászorult a pisztolygolyó segedelmére. A pisztolygolyó belement a kalandba, de, hála Istennek, elég óvatosan. A buta pisztolynak néha több esze van, mint az okos embernek.

Szóval, a golyó, amelyet Kovács Miklós, a poéta, a Helén bárókisasszony kézfogója napján a mellébe röpített, nem ölte meg a fiatalembert. Már ez a sikertelenség hozzátartozott e szerelem sorsának harmóniájához. A szegény Miklós tíz álló eszten-deje élt ebben az érzésben és írta róla a gyönyörű dalokat, amelyeket könnyes szemmel olvasott minden szerelmes ember és amelyekért száz szép leány rejtegette az imádságos könyvében a poéta újság-ból kivágott arcképét. Azóta azt is hallottam, hogy Kovieleczy lovag, aki a szép bárókisasszonyt el-vette, a Kovács Miklós egy kis versével vallotta meg neki a szerelmét. Ez azonban nem igen hihető, mert az ulánus-kapitányok ritkán kérik meg a báró-kisasszonyokat versben.

A Kovács Miklós tettét különben, őszintén szólva, csak az tette előreláthatóvá, hogy — meg-történt.

Az ember inkább hitte, hogy a kézfogó ha-tása egy vers lesz, mint egy pisztolylövés. Csak nem hágy itt egy szép és dicsőséges életet, amiért az az egy leány mással boldog és nem övele. Mégis megpróbálta. Jó szerencse, hogy a pisztolyhoz nem értett úgy, mint a lanthoz.

Negyednapja feküdt már a poéta a sebével, mikor végre a doktor beeresztett hozzá. A fiu szo-moru volt és keseredett. Röstellerte nagyon, hogy még él. Egyáltalában, röstellkedés volt az arcán, a

hangja
dásnak

—
néd, h
tem. N
nem. I
hogya

R

—
rátom
között
tobák
csak
lenek,

Egy
lelkiü

a kér

fordu

dezn

hangjában, és mohón látott neki a magyarázkodásnak.

— Nem szeretném, — mondotta, — ha azt hinnéd, hogy amit tettem, amiatt . . . hogy azért tettem. Nem, ilyen kislelkű nem vagyok! Nem. Igazán nem. Különben, ahogy ismerlek, nem is gondolnám, hogy ilyesmit föltettél volna rólam.

Ráhagytam, hogy: a világért sem.

— Egyszerűen, megúáltam az embereket, barátom: ennyi az egész. Nem kívántam többé élni közöttük . . . Rájöttem, hogy gonoszak és ostobák . . . Lehet különben, hogy nem is gonoszak, csak ostobák. Se eszük, se lelkük . . . Oly kegyetlenek, barátom . . . oly irtózatosan kegyetlenek!

— Igaz.

— Szív . . . érzés . . . mi az nekik!? Semmi. Egy tömött bugyellárisért odaadják a gyerekek lelkiüdvösségét is. Csúnya világ ez nagyon.

Hallgattunk egy percig, azután egyszerre ezzel a kérdéssel fordultam hozzá:

— Hát szeretett?

Láttam, hogy megütődött a kérdésen. Félrefordult és vontatottan felelt:

— Szeretett? . . . Hát hogy lehet ezt kérdezni . . . Én tudom, hogy szeretett . . .

— Mondta?

— Tudom. Nem kell azt szóval mondani. Lát-

tam a tekintetében, minden mozdulatában, ezer apró dologban, ami mind jobban beszél, mint a szó.

— De ez a kapitány már régen nagyon forgolódott körülötte.

Az arca lángba borult.

— Hát mit csinált volna vele. El csak nem kergethette, hátat se fordíthatott neki.

— Szóval, azt hiszed, hogy hozzákényszerítették?

A sebesült nagyot sóhajtott.

— Meg vagyok győződve róla . . . Hiszen, ha úgy ismernéd ezeket az embereket, mint én. Nem olyan emberek azok, mint mi, — sőt nem is emberek! Mit tudnak azok szívről? . . . Persze, nekem nincsenek falvaim Gácsországban, és nem is vagyok olyan lovag, mint ez a — lovag . . . Ah, útalatos, mondom, útalatos!

Elhallgatott egy időre, azután nagyon szomorú hangon folytatta:

— De én mégis csak a leányt csodálom . . . Hogy képes volt . . . Mikor tudta . . . és én is tudtam, hogy ő is! Tudom, biztosan tudom: tudnám akkor is, ha ő nem árulta volna el magát ezer apró jellel. Hát nem megérzi azt az ember, ha valaki szereti? Tudom, hogy szenvedett ő is, de mégse tudom megbocsátani, hogy mégis, képes volt rávenni magát. Ez lelketlenség! Nagy lelketlenség!

Eh, mi
forma!

Le
dulatáv
A Bala
primad
pesti é
Akkori
ivott m

V
donnát

A
enyhül

között.

dott h
odaadt

ban az
meghü
meg r

Eh, mind egyforma, hidd el nekem, mind egyforma! . . .

Legyintett a kezével és ekközben a karja mozdulatával leütött egy fotografiát. Lehajoltam érte. A Balaton Emma arcképe volt, a vidék ünnepelt primadonnájáé, aki ezelőtt hat-hét esztendővel egy pesti énekes színháznál játszott apró szerepeket. Akkoriban egy kis regénye volt a poétával. Meg is ivott miatta egy garas ára kénes gyufát.

Visszaakasztottam a falra a lehullott primadonnát és félig tréfásan mondtam:

— Ne bántsd a szegény Emmát!

A poéta odanézett az arcképre és nagyon megnyhült hangon mondta:

— Látod, még ez volt a legkülömb valamennyi között.

— Nagyon szeretett, ugy-e?

— De mennyire, szegényke! Hogy ragaszkodott hozzám! A világ végére eljött volna velem és odaadta volna értem az életét minden pillanatban.

— És te?

— Jól bántam vele. Láttam, hogy boldog, abban az érzésben, hát nem rontottam az örömét. Úgy meghúzódott szegényke, mint egy kis macska. Én meg megsímogattam . . .

— Miért nem vetted el?

— Na, ugyan . . .

— Úgy tudom, tisztességes kis leány volt. Te voltál...

— Az, az. Nagyon tisztességes, jó kis leány volt, igazán, nem tudok róla rosszat mondani. De ha nem szerettem...

— Nem?

— Persze, hogy nem. De hát ezt nem vághattam mindjárt az arcába. Ez gazság lett volna. És, nem tagadom, volt idő, amikor úgy éreztem, hogy egészen közel van a szívemhez. És oly jól is esett a boldogtalanságomban, hogy mégis csak van valaki, aki szereti az embert...

— De aztán szakítottatok!

— Természetesen. Hiszen gazember nem vagyok. Egyszer csak meg kellett mondanom az igazat, becsületesen. Mondhatom, olyan gyöngéden cselekedtem ezt is, ahogy csak lehetett. Én aztán arról igazán nem tehetek, hogy a szegény kis boldond...

— No persze... Még jó, hogy nem vett egy paklival több gyújtót.

Fölcihelődtem és kezet nyújtottam.

— Nem fárasztalak tovább, Miklós! Okosan tetted, hogy nem haltál meg. Gyógyulj meg minél hamarább.

Keserűen mondta:

— Eh, hidd el, cimborám, nem érdemes élni. ... Amint a kapu alól kifordultam, egy tetőtől-

talpig
hölgy

ma Na
Iz

Látja,
újság
van . .

B
kezéve

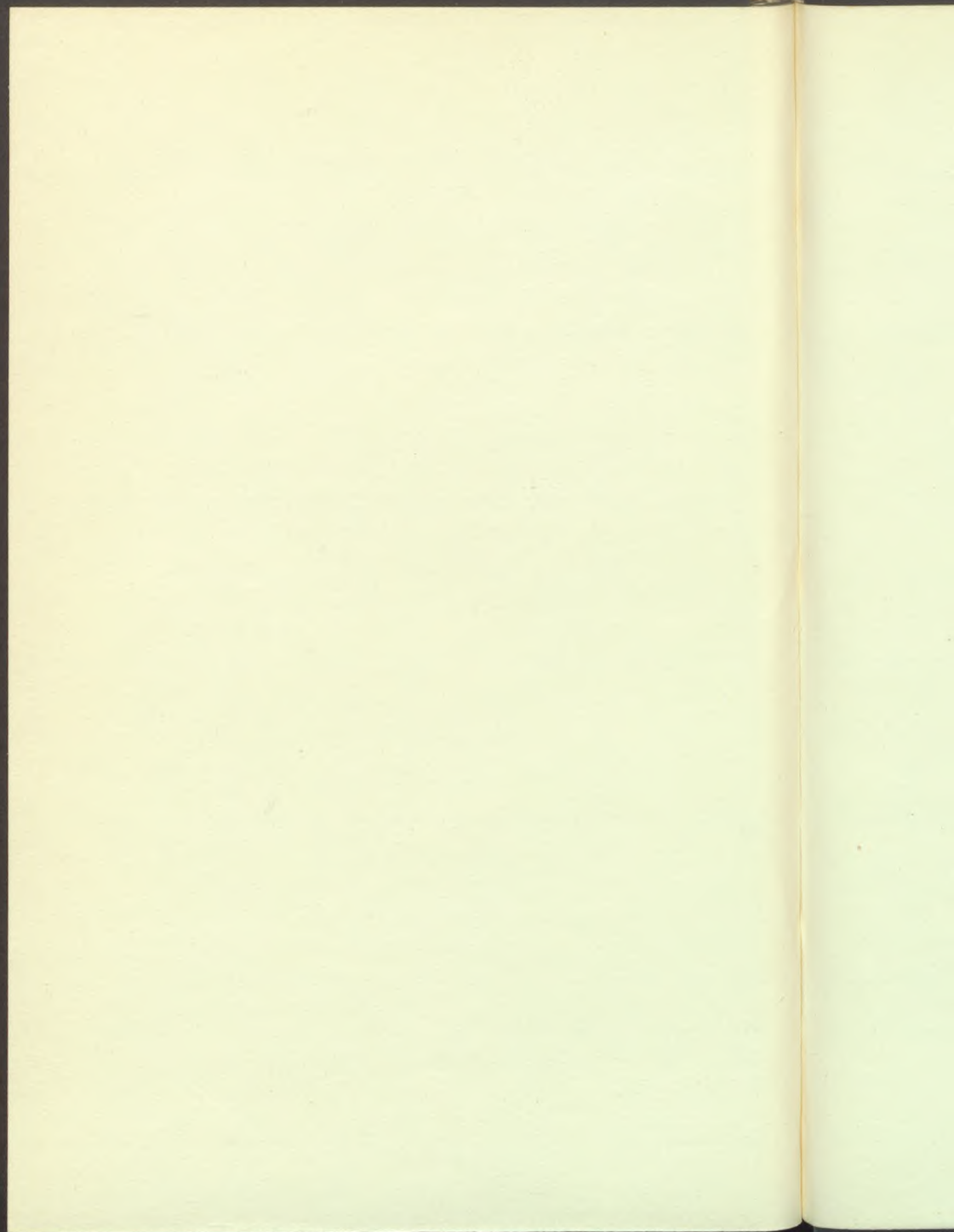
talpig vadgalambkék, nagyon jószagu, lenge kis hölgy kapta meg a karomat. Balaton Emma.

— Nini, maga itt mulat. Hát kinek tapsolnak ma Nagy-Almásón?

Izgatottan, hadarva felelt:

— Bánom is én! De maga nála volt, ugy-e? Látja, én nem merek fölmenni hozzá . . . Csak az újságból tudom . . . Mondja, az Istenért, hogy van . . . no mondja . . .

Behúztam a kapu alá, mert sírt és fehérkeztyűs kezével törülgette rizsporos arcáról a könnyet.

A rettenetes Romulusz

gyon
barát
Istvá
délyb
átlag
az ut
szete
az e
minő

akar
rátor
lakás
egye
asztár
Már
nyar
föld

amiő

Sz

Nyárilakást nézni utaztam Visegrádra és nagyon megörültem, mikor a vasúti kocsiban régi jó barátommal, Kovács Istvánnal találkoztam. Kovács Istvánnal valamikor együtt építettünk vasutat Erdélyben, akkor hevesen összebarátkoztunk és azóta átlag minden öt esztendőben találkoztunk véletlenül az utcán. Budapestnek megvan az a különös természete, hogy a kedves ismerőseit sohase találja benne az ember, a nem kellemes ismerőseivel azonban minden harmadnapon találkozik.

Úgy látszik azonban, a sors ezúttal kárpótolni akart minden mulasztásért. Kiderült, hogy a barátom is Visegrádon nyaral, már van is nyárilakása, sőt ugyanabban a villában nekem is tud egyet. Szépet, jót, nem is nagyon drágát. Ennek aztán megint nagyon megörültünk mind a ketten. Már ott a vasúton elhatároztam, hogy kiveszem a nyaraló emeleti részét, amelynek Kovács István a földszintjét bérelte ki.

A barátom bizony már kissé megderesedett, amióta nem láttam. Velem, hála Istennek, ilyen

szomorú dolog sohase eshetik meg, mert bennem volt annyi óvatosság, hogy már idejekorán — megkopaszodtam. A szeme szögletébe is odagyűrt egy pár ráncot a múlt idő és a tekintetében volt valami különös, gyanakvó kifejezés.

— Kissé fáradtnak látszol, — mondottam. — Sokat dolgozol?

— Keveset aludtam az éjszaka, — felelte a barátom. — Féltizenkettő volt, amikor végre lefekhettem és az ilyesmit megérzi az olyan ember, aki, mint én, tíz órakor már rendesen az igazak álmát — horkolja.

— Hát hol lumpoltál félkettőig?

A barátom legyintett a kezével.

— Tivornyáztam, barátom, — mondotta epésen. — Tivornyáztam! A fürdőszobában! . . . Egy lócán. A sötétben. Öt óra hosszat.

Különösen nézhettem rá, mert elmosolyodott.

— Furcsának találod, ugy-e? Légy nyugodt, én is annak találtam. Furcsának és unalmasnak is. Ültél te már öt óra hosszat a saját lakásodban, a fürdőszobában, a sötétben, egy kis lócán, ahol még aludni sem lehet, mert lezuhanhat az ember.

Megvallottam, hogy nem.

— De hát mi az Isten csudájának ültél te öt óra hosszat a fürdőszobában? Mit kerestél ott?

A barátom vállat vont.

— Keresni semmit se kerestem. Sőt ellenkező-

leg. Azért voltam ott, mert Romulusz úr tegnap megtisztelt bennünket azzal, hogy a feleségével együtt fölnézett hozzánk egy csésze téára. Bejelentés nélkül jött, de, hála Istennek, jól érezhette magát nálunk, mert ott ült öt óra hosszat!

Itt a barátom kívánt valamit Ramulusz úrnak, ami szívből jött kívánság volt ugyan, de egy kissé — kemény hangzásu.

A magyarázatot kissé homályosnak találtam és értetlenül néztem a barátomra.

— Látom, — mondotta kis idő múlva a mérnök, — hogy megint furcsának találod, amit mondtam. Ez természetes is. El fogom tehát neked mondani az egész históriát, akkor megérted ezt a sok furcsaságot.

Kovács István erre bezárta a fülke ajtaját, és noha csak ketten voltunk a szakaszban, előbb óvatosan nézett körül, mielőtt rákezdte.

— Az én életem, barátom, félesztendeje, egyszerűen rettenetes. Én félesztendő óta bújdosó vagyok, egy szökevény sikkasztó életét élem, örökös rettegésben és aggodalomban, és a legjobban kell reszketnem ott, ahol minden embernek a legbiztosabban és a legnyugodtabban érzi magát: otthon, az úgynevezett családi tűzhelyemben. Áldozata vagyok egy embernek, akiről még azt se mondhatom a magam vigasztalására, hogy — gazember. Mert nem gazember.

— Hát micsoda?

— Háziúr. Az én háziuram. Mondhatnám így is: az én végzetes háziuram.

— Ez az a Romulusz?

— Ez. De hogy az elején kezdjem az én tragédiámat, mert ez valóságos tragédia, tavaly az a kellemetlenség ért, hogy arra a házra, amelyben laktam, kimondották a halálos ítéletet. Le kellett bontani, mert valahogy szabályellenesen állott. Három hétig jártuk a modern vértanuk útját, három hétig kerestünk lakást a feleségemmel, míg végre aztán találtunk volna egyet, szépet is, mindenféleképpen megfelelőt, csakhogy ezt meg — nem nekünk teremtetten az Isten.

— Hogyan?

— Először is, kétszáz forinttal többet kértek érte, mint amennyit én fizethetek, másodszor meg a lakás csak gyermektelen házaspárnak volt kiadó. Nekem pedig, az Isten tartsa meg őket, négy gyermekem van. Úgy álltunk ott a gyönyörű lakás ajtajában a feleségemmel, mint ahogy Ádám meg Éva állhatott a paradicsom kapujában, a — kiűzetés után. Semmi reménységünk se volt, hogy megkaphassuk, de a feleségem kijelentette, hogy ő ebben a lakásban fog lakni, mert ebben akar lakni. Akarni pedig nagyon tud az én feleségem és ha nagyon akar valamit, egy-két lehetetlenség nem akasztja meg az útjában. Nem nyugodott meg addig, míg öt forintot

nem adtam a házmesternek, amely összeg fejében ez a derék ember megígérte, hogy a háziúr elé fogja terjeszteni a mi reménytelen állapotunkat. Még pedig pártolólág fogja előterjeszteni.

— Megteszem, — mondotta a jó ember, — de biztos, hogy a nagyságos úr pofon fog ütni. Jó ember, de egy kicsit hirtelen a keze.

— Ha pofonüti, kap még öt forintot, — nyugtatta meg a feleségem, — ha meg jó hírt hoz, tízet. Nekem az volt a meggyőződése, hogy a feleségem egyszerűen — tékozol, haszontalanul vesztegeti a pénzt, mert nekem végre is, nem ér meg tíz pengőt, hogy az a derék házmester egy pofont kapjon, de már mondtam, a feleségem — nagyon tud akarni. Kijelentette, hogy neki az az *ándungja* van, hogy megkapjuk a lakást; az ilyen ándunggal pedig bajos disputálni.

És, barátom: csoda történt. Másnap már megjelent nálam a házmester, egy levelet hozott, és — tíz pengőt kért, ami azt jelentette, hogy a lehetőség megtörtént. A lakást megkaptuk. Még pedig kétszáz pengővel az árán alul, és korlátlan gyermek-tartással.

— Magam sem értem a dolgot, — mondotta a jó ember. A feleségem diadalmas pillantást vetett rám, én pedig gyanakvó lélekkel bontottam föl a levelet.

Nohát, ez furcsa levél volt. A megszólítása az

volt, hogy: Édes jó öreg barátom! az aláírás meg ez, hogy: régi hű pajtásod — *Romulusz*. A tartalma meg az, hogy az én régi hű pajtásom valósággal boldog, hogy nekem szívességet tehet, a lakás árát én szabjam meg, ha valami külön kívánságom volna még, csak rendelkezzem vele. Mert ennyi emberséggel ő legalább is tartozik nekem, egykori diáktársának, igaz, jó barátjának, aki *úgyszólván* az életét mentette meg és akire ma is mindig hálával és szeretettel emlékszik.

Nekem csak leesett az állam, amikor ezt a levelet elolvastam. Megkérdeztem a házmestert:

— Hogyan hívják a maga háziurát?

— Egy kicsit furcsa neve van, instállom, úgy hívják, hogy Klink Romulusz.

Mikor eltávozott, odaadtam a feleségemnek a levelet és így szóltam hozzá:

— Tisztelem az ándungját, édesem, de azért csak mehetünk tovább, lakást keresni. Mert az a Kovács István, akinek ezt a levelet odaadták, nem én vagyok. Nekem soha életemben nem volt Klink nevű diáktársam, Romuluszt is csak egyet ismerek, azt is könyvből, azt, aki farkastejet szopott és Rómát alapította. Ez pedig semmiesetre se járt énvelem iskolába. Arra se emlékszem, hogy én valaha valakinek még csak „úgyszólván“ is megmentettem volna az életét.

Ezt csak a magam igazolására említem meg,

mert foganatja ugyan az én beszédemnek nem lett. A feleségem először is leghatározottabban kijelentette, hogy ha Klink Romulusz azt írja, hogy nekem tanulóársam volt, hát akkor bizonyosan az volt, mert semmi érdeke sincs benne, hogy hazudják. Csakhogy én megfeledkeztem róla, még a nevét is elfelejtettem, amin ő egy szikrát sem csodálkozik, mert már régen megvan a maga véleménye az én emlékezőtehetségeimről. Azt pedig, hogy az ember kinek mikor mentette meg az életét, ma, amikor vilámos a közlekedés, sohasem lehet tudni. Végezetül pedig, ha csakugyan nem én lennék az a Kovács István, az se baj, mert a háziúr úgyis másutt lakik, egy másik házban, semmi se könnyebb, mint kikerülni azt, hogy valaha is találkozzunk. Örüljek tehát és ne keserítsem el az ő életét az én „csodálatos ötleteimmel“.

A feleségem még tett egypár rám vonatkozó intim megjegyzést, amire én lelkemet Istennek ajánlottam, leszereltem, és a dolog vége az lett, hogy negyedkor beköltöztünk a gyönyörű lakásba. Én csöndes imáimban sohasem mulasztom el, könyörögni a jó Istenhez, bár csak derülne ki ennek a lakásnak valami olyan hibája, amiért már az első napon föl kellene mondani: de hasztalan imádkoztam. Ilyen háziurat, mint ez a Romulusz, csak egyet teremtett az Isten, hogy — engemet kétségbeejtsen vele. Az új lakásban egész csomó meglepetés várt rám. Gyö-

nyörű új tapéta a falon, új kályhák, minden ragyogó tiszta, jó és mindezt az én kedvemért csináltatta így meg az én „öreg Romuluszom“, és ő maga járt ott, megnézni, hogy rendben van-e minden. Éreztem, hogy innen már nincs menekülés. Ez az ember egy valóságos kannibál! Mikor az új lakás ajtaját először kinyitottam, az az érzésem volt, mint mikor egy tragédia előadásán nyílik szét először a kárpit.

Szólani a feleségemnek, aki sugárzott a boldogságtól, nem — akartam. De éreztem a vészt, és tudtam, hogy a menykő le fog csapni. És lecsapott csakugyan, már egy rövid hét múlva.

Látogatóban voltam valahol a feleségemmel és mikor hazamentem, a gyerekek azzal a hírrel fogadtak, hogy — ott volt *Romulusz bácsi*. Még pedig feleségestől, aki alig várja, hogy megismerkedhessék az én feleségemmel, mert nagyon, de nagyon jó barátságban akarnak lenni velünk.

Hát most már képzelheted, barátom, milyen lélekállapotban vacsoráztunk mi az este. Mintha csak családi gyászunk lett volna. A katasztrófa szele suhant végig az új lakáson, olyan erővel, hogy azt láttam: a frissen tapétázott falak hajladoznak a nyomásától, mint a sátorponyva.

Most már az asszony is megérezte a helyzet súlyát, de készen volt hamar a megoldással is. Az illendőségnek eleget kell tenni; a látogatást visszaadja, de természetesen nem velem, hanem a leá-

nyo
lett
ben

nag
ség
ugy
sem
től
rán
egy
rett
ráts
leg
hol

én
fele
min
mel
som
mul
hog
emb
mik
réve
lene
kor

nyommal. Meg fogják mondani, hogy nekem el kellett utaznom, hivatalos dologban, ezzel aztán rendben lesz minden.

Engem annyira bántott a lelkiismeret, hogy a nagyobb biztosság és annak kedvéért, hogy a feleségem ne legyen kénytelen valótlant mondani, csakugyan el is utaztam Kecskemétre, ahol a világon semmi, de semmi dolgom sem volt. Hogy azután ettől a naptól kezdve mi minden keserűség szakadt rám, arról köteteket lehetne teleírni. Az a gazember egyszerűen belebolondult a familiámba, az asszony is rettenetesen megszerette a feleségemet és örök barátságot esküdött neki. Megfogadtatta vele, hogy legalább egyszer egy héten látni fogják egymást, hol nálam, hol meg önáluk.

Azt hiszem, most már megérted, hogyan lett az én életem egy szegény bújdosó életévé. A szegény feleségem azzal vezekel és bűnhődik a vétkéért, hogy mindig neki kell ürügyet kieszelni, amiért én sohasem mehetek velük látogatóba, nekem meg mincs a lakásomon egy nyugodt pillanatom. Ez a rettenetes Romulusz, úgy látszik, fogadalmat tett az apja sírján, hogy egyszer mégis csak találkozik velem. Ez az ember nem ismeri a csüggedést. Sohase lehet tudni, mikor toppan be hozzánk. Most már a nagy barátság révén jön bejelentés nélkül is, sokszor a leglehetőlenebb időben. Odáig jutottunk, barátom, hogy mikor otthon vagyok, valamelyik gyerekem mindig őrt

áll a lépcsőházban, hogy még idejében jelenthesse:
— Papa, jön a Romulusz!

És ekkor a papa rohan a *fürdőszobába*. Amennyi időt én félesztendő óta így a fürdőszobában töltöttem, abból kitelnék kétheti áristom. Megesett már, hogy ott kellett megennem az uzsonnámat, amit becsempészték nekem; egy kis lócán ülve, amit egyenesen ilyen alkalmakra állítottak be nekem a fürdőszobába. Ha legalább egy tisztességes diványt lehetett volna betenni! De ez már nem fért. Néha órákat kellett ott átgubbasztanom a kemény lócán, hogy az ördög majd elvitt már kétségbeesésemben és rettenetes dühömben.

A vértanúk minden szenvedése valóságos szórakozás ahhoz képest, amit nekem e rettenetes helyzet folytonos nyugtalanságában és folytonos börtönviselésében el kell viselnem. Ideges lettem és vége lett minden családfői tekintélyemnek is, mert a kis fiam is akkor kergetett a fürdőszobába, amikor akart. Csak el kellett kiáltania magát, hogy:

— Papa, jön a Romulusz!

A tegnap esti vízzel aztán betelt a mérték. Mondom, teljes öt óra hosszat raboskodtam a fürdőszobában. És hallom a feleségemtől, hogy az a gazember még olyan példálózást is tett, mintha az lenne a szándéka, hogy ezt a *kedves, meleg viszonyt* a családjaink között még szorosabbra fűzze. A lányomra célzott, aki most lett húszesztendő, és az ő fiára,

aki most lett doktor és akikről neki az a véleménye, hogy, ha Isten is úgy akarja, hát . . .

Elhiheted, hogy az éjszaka nem aludtam egy félórát. Megmondtam a feleségemnek, itt az ideje, hogy véget kell vetni ennek az állapotnak. Csak június közepére akartunk kijönni nyaralóba, de most már megyünk az első tavaszi napon. Nekem kissé kényelmetlen a dolog, de inkább utazom egy pár órát naponta, minthogy otthon örökös rettegésben, aggodalomban és a fürdőszoba börtönében töltsem az életemet. Azért megyek most is ki, hogy hozzak rendbe sürgősen a lakást. Itt csak békén leszek egy ideig attól az istentelen Romulusztól.

Megérkeztünk Visegrádra. A barátom arca földerült. Úgy szitta tele tüdővel a friss levegőt, mint aki börtönből szabadult.

Csinos, emeletes villához értünk. Kedves, derűs épület, mosolygó kert közepén. A barátom szinte megmámorosodott a gyönyörűségtől:

— Látod, ez az a ház. Itt fogok én lakni őszig békességben, bátran, mint egy szabad ember! Mondhatom, a lelkem ugrál örömében, ha rágondolok.

Egy jóképű vincellér nyitott kaput.

— Itt van egy úr, — mondotta neki rám mutatva a barátom, — aki ki akarja venni az emeleti lakást is.

A vincellér mosolyogva nézett a barátomra:

— Már kivették, kérem, még tegnapelőtt. Egy

pesti úr, azt hiszem, ismeri is a nagyságos urat. Valami furcsa neve van, úgy hívják, hogy . . .

— Klink Romulusz! — kiáltotta a barátom és halálsápadt lett az arca.

— Az, — felelte a vincellér.

. . . Ami ezután történt, azt, fájdalom, a bíróság előtt leszek kénytelen néhány nap mulva részletesen előadni, mert a vincellér bejelentett — tanúnak. Nem tagadhatom, csakugyan hallottam, hogy a barátom minden ok nélkül gazembernek és gyilkosnak nevezte a szegény, megrökönyödött embert, amint hogy igaz az is, hogy ráugrott, mint egy tigris és ha én le nem fogom, talán meg is fojtja.

at.

és

ó-

le-

ú-

gy

il-

rt,

g-

A gyilkos

Pista

hogy
tökön
ülten
óhaj
az ál
bert
rint,
négy

bert
eset.
korr
alko
ezek
dex
hozz

Szerdán este egyszerre megszólalt Bene Gyula:

— Tudjátok-e, hogy ma szabadul ki Dobozy Pista! Lejárt a kilenc hónap.

Ennek a kijeletésnek az volt a következése, hogy tízkor már mindenki szedelkőzött és csütörtökön este az egész vacsorázó társaságból egyedül ültem az elárvult törzsasztalnál. A cimborák nem óhajtották a viszontlátást, pedig Dobozy István — az államfogházból jött, nem csirkét lopott, csak embert ölt, pisztolylyal, a lovagiasság szabályai szerint, becsületesen kimért tizenöt lépés távolságból, négy segéd és két orvos szemeláttára.

Az ilyesmiért nem szokták kigolyózni az embert a társaságból, de ez az eset nem volt közönséges eset. Már az áldozata miatt sem, aki maga volt a korrektség, a gavallérság, az érinthetetlenség. Az alkotó korrektség, akinek a cselekedetei nyomán és ezek szerint fogalmazódtak a kifogástalanság kódexének paragrafusai. Az ő korrektsége kellett hozzá, hogy az ellenfele léha és brutális hepciásko-

dása az életétől megfoszthassa. Ez a nemes és tiszteletreméltó dzsentlemén sűrűbben megtisztelte az asztalunkat, amelynél, ha ő megjelent, Isten tudja, miért: de egyszerre korrektebbekké lettünk valamennyien, mint amilyenek máskor éreztük magunkat. Már ez olyan természetes kisugárzása volt a Gál Gedeon egyéniségének.

Még a múlt év tavaszán történt. Jól emlékszem, Gál Gedeon éppen becsületbíróági tárgyalásról jött, ahol mint tanu szerepelt. Mint döntő tanu, aki nélkül a tisztességes társadalom talán még ma is kénytelen volna túrni a kebelében egy embert, aki serdülő ifju korában arra vetemedett, hogy — órát lopott. Ő azonban szerencsésen kiirtotta ezt a gyomot. Ekkor történt ez a fölháborító eset. Alig foglalt helyet Gál Gedeon, Dobozy Pista, aki rendes tagja volt a társaságunknak, ezekkel a szavakkal fordult hozzá:

— Azt mondtad, kilencre itt leszel. Most kilenc már elmúlt tíz perccel.

— Bocsánat, — védekezett Gál, — az én órámon pont kilenc volt, amikor az ajtón beléptem. Már pedig az én óráám jól jár.

— Hazudsz!

A megdöbbenéstől némán, szinte kövéválva, mindnyájan Dobozyra néztünk, ez pedig vállat vont és kegyetlen nyugodtsággal folytatta:

— Mit bámultok? Azt mondtam, hogy hazudik,

és hozzátehetem, hogy ez a legkisebb hitványság, amire képesnek tartom.

Akit ez a hallatlanul durva és szemérmetlenül oktalan inzultus ért, halottsapadtan, de mozdulatlanul ült a helyén, csak a keze markolászta görcsösen egy borosüveg nyakát, még akkor is, mikor a sértő, egy pillanatnyi várakozás után, fölkelte az asztaltól, meghajtotta magát és távozott.

De mikor végre valamelyikünknek kifért a torlán ez a néhány szó, hogy: Mi történt itt? Mi volt ez? Gál már nyugodt hangon szólalt meg:

— Ami történt, azt látták az urak és hallottak. Csak az vigasztal, hogy ez az üveg itt, aminek a nyakát fogom, az asztalon maradt. Egyébként pedig a dolog most már huszonnégy órára nem tartozik a nyilvánosság elé.

Ami azután másnap délután megtörtént, ahhoz, ismétlem, szükség volt Gál Gedeon nagy lovagiaságára. Lehetetlen volt lebeszélni róla, hogy kiálljon azzal az emberrel, akinek ehhez, az otromba hep-ciáskodás után, amelylyel belekötött, joga nem lehetett. Amit különben az is bizonyított, hogy Dobozy István alig tudott magának segédet fogni. A párhaj mégis megtörtént, Gál Gedeonnak halántékába ment a golyó, az egész ország tüzelt a fölháborodástól és bizony azt a kilenc hónapot, amire Dobozy Istvánt elítélték, kevésnek tartotta mindenki. Más gyilkost akasztófára visznek ilyen bűnért.

Az pedig legalább is érthető, hogy az egykori pajtások lemondtak még a megszokott asztal vidám otthonosságáról is, hogy ne kelljen kezét fogniok vele.

Hogy nem követtem a példájukat: abban volt része — a kíváncsiságnak is. De egyébnek is. Talán valamennyiünk között legközelebb álltam a „gyilkoshoz“. Régi és a cimboraságnál nagyobb barátság kötött ehhez az emberhez, akinek olyan szeme volt, mint egy gyermeknek, naiv és okos, tiszta tekintetű, aki fiskális létére is sírni tudott egy versen és aki kitűnő irodája háromnegyedrészt jövedelmét arra költötte, hogy inséges és — könnyelmű adósok bútorát, párnáját megmentse attól, hogy — ő eldoboltassa őket. Ez az ember nem ölhetett nagy ok nélkül.

Azt mondják: az államfogház úri börtön, Doboz Istvánt mégis nagyon megviselte. A felére fogyott, az arca megnyúlt, vértelenné lett, beesett szemének a tekintete se volt olyan tiszta, mint azelőtt: bár villogó, de lázas. — Mikor az üres asztalnál egyedül látott, elpirult és tétován állt meg. Zavartan kérdezte:

— Szabad?

— Ugyan, ne okoskodj!

— Sajnálom, — mondotta halkán, mialatt helyet foglalt, — hogy így szétzavartam a társaságot. Ha tudtam volna . . . különben megmondha-

— tot nekik, hogy holnap már nem jövök . . . Bizony megtehettem volna, hogy ma sem . . .

— Akkor én kerestelek volna föl.

— Van valami beszéded velem?

— Sejthetnéd, hogy van. Magyarázatot szeretnék hallani tőled.

— Miről?

— Amit tettél. Akarom tudni, mi volt az oka?

— Itt voltál?

— Éppen azért.

— Hát akkor tudsz mindent.

— Ne komédiázzunk, István. Amint én ismerlek, úgy éreztem, tartozom neked azzal, hogy — egyebet is sejtsek azon túl, aminek a tanúja voltam. Ha gondolod, hogy érdemes vagyok ennek a föltevésnek az igazolására, beszélj.

A fiskális szomorúan és révedezve nézett maga elé és zavartan mondta:

— Nehéz dolgot kívánsz tőlem.

— Én nem kívánom, ha nem akarod: de arról meg vagyok győződve, hogy az az ember nem halt meg ingyen, az elkövetett ellened valami olyant . . .

Hevesen tiltakozott:

— Semmit! Semmit!

— Akkor más ellen?

— Semmi gázságot . . . azaz, hogy semmi . . . inkorrektiséget. Arra képtelen lett volna . . .

— De akkor miért kötöttél bele?

Vállat vont, nagyot sóhajtott és vontatott szóval kezdte:

— Bajos azt így előszóval előadni . . . Ha azt mondom: éppen azért, mert olyan volt, amilyen volt, összecsapod a kezed és magadban azt mondod: örült vagyok. Pedig mást nem mondhatok: úgy van, úgy igaz, azért tettem. Mondd, ismerted te azt az embert?

— Valami közelebbi érintkezésem nem volt vele.

— Nekem iskolapajtásom volt. Akkor is szakasztott olyan volt, mint később. Emlékszem, ő volt a — vigyázó. Szigorúan, kérlelhetetlenül igazságos. Jelentett mindent és bizonyított mindent. Az ő érdeme, hogy a mienk volt a legcsöndesebb osztály: ott nem volt gyerek a gyerek. Huszonhat esztendő volt, mikor meghalt az apja: egyedüli ura lett a milliójának, miután a rámaradt nagy gőzmalmot eladta. A pénzét bankba tette, megcsinálta a költségvetést a jövedelme szerint és — élt korrektül. És maradt továbbra is vigyázó. Ebben a minőségben bátor, éber és kérlelhetetlen. El kell ismerni, hogy csodálatosan alkalmas volt erre a tisztségre. Ő kívül, vagy mondjuk, fölül állott minden gyöngeségen. Nem volt semmi hozzátartozója, mióta az apja meghalt. Se testvére, se rokona. Nem emlékszem, hogy valaha szerelmes lett volna, hogy valaha kártyát vett volna a kezébe, hogy valaha egy pohár pezsgőt ivott

volna. Sőt arra se emlékszem, hogy valaha hangosan kacagni hallottam volna. Az étellel soha küzdelme nem volt, nem ismert szenvedelmet, amely törbe ejthette volna. Ezt be nem hálózta semmiféle érzés: nem volt se fiu, se férj, se apa. Csak korrekt volt.

Egy pillanatnyi szünet után folytatta:

— Az ő érdeme, hogy nálunk, odalent Körös-váron megindult a *nagy takarítás*. A társadalom megtisztítását a kaszinóban kezdte. Belebukott a polgármester, az ügyészt ő lőtte agyon párbajban, a Tamásy Béni esetére talán te is emlékszel. Ennek a kigolyózását követelte, mert tudomására jött, hogy nem huszonnégy, de tízszer huszonnégy óra alatt se fizette meg a kártyaadósságát. A fiu nem tudta előkeríteni a háromezer pengőt, pedig Gál Gedeon maga eszközölt ki neki még kétheti haladékot, szóval *mindent megtett a megmentésére*. De hát — megmenteni nem lehetett a fiút. A válaszmány a rettenetes korrektség ijedelmében egyhangúlag közösi tette ki a becsületes társadalomból Tamásy Bényt, aki akkor szörnyű bódultságában már azt se tudta, micsoda gázsgót követett el, csak azt, hogy nincs többé joga becsületes emberekkel egy levegőt szívni.

Még a határozat napján, este Gál Gedeon megjelent Tamásyék nál. Béni akkor tizenegyhónapos házaspár volt. A korrekt ember nyugodt hangon mondta neki:

— Én ellenséged nem vagyok, sőt ellenkezőleg, nekem is fájdalmat okozott, hogy meg kellett tennem, amit megtettem. Megtettem, ami a kötelességem volt, meg vagyok győződve róla, te is tudod, mivel tartozol a nevednek.

Akkor történt, hogy a fiatal asszony, vad keserűségében, hirtelen előrántotta a revolvert, amit az ura előtt dugdosott és rálőtt Gál Gedeonra. A golyó a bal vállába fúródott. — A végtárgyalás országos szenzáció volt. Azóta se ünnepeltek úgy tanút, mint akkor Gál Gedeont, aki kijelentette, hogy nincs más érzése a nemes és boldogtalan özvegy iránt, mint a részvét és a hódolat . . . A tiszta lélek!

Hogy otthon elkészült, feljött ide a fővárosba és folytatta munkáját. Én, — megvallom, — sohasem szenvedhettem ezt a korrekt embert. Hidegséget éreztem, ha a közelembe jött . . . Én azt tartom, mindenki születik valaminek. Mindenkinél van valami helye, hívatása ezen a világon, amit be kell töltenie. Aki olyan szerencsés, hogy nem a kenyérért való küzdelem ad neki munkát, keres magának dolgot a passziója szerint. Lesz tudós vagy kutató, művész vagy amatőr, hasznos ember vagy lump. Barátom, — ez a korrekt ember *hóhérnak* született.

— Na! . . .

— Igen, igen! És mert a milliója mián nem szegődhetett be pribéknek, hódolt a passziójának, ahogy tehetette. Erre született. Ezért nem volt ennek

semmi leszerelő gyöngesége, hogy járhasson közöttünk nyugodtan és sérthetetlenül, lesve, hogy közöttünk, szegény, gyarló, érzéssel, hibával, szenvedelemmel teljes emberek között melyik inog meg, hogy aztán erre lecsaphasson, leszorítsa, — a föld alá tegye . . . Én már nem mertem egy pohár bort meginni, egy tréfás szót kiejteni, ha mellettem volt . . .

Szinte fuldoklott az izgatottságtól.

— Tudod, hogy akkor este becsületbírószági tárgyalásról jött. Akiről ott határoztak, az én otthon heverő aranyórámat tette zálogba süldő-jogász korában, mikor az irodámban dolgozott. Úgy tudom, bokrétát vett az árán az éretlen tacsó valami lenge szépségnek. Mikor rajtacsíptem a bűnén, sírt a gyerekek, mint a záporosó; becsületszavát vettem, hogy megokosodik. Megtartotta, a leghűségesebb emberem lett, tisztességes, pontos, megbízható. Én akkoriban, éppen nálam járt Gál, bolond fővel elmondtam neki a dolgot. Ez volt a végzetünk: neki is — nekem is. Az a fiatalember tavaly nyitotta meg az irodáját. Történt, hogy valami lovagias ügye támadt a menyasszonya miatt, közben valami jó emberek kikotorta a régi dolgát, becsületbírószágot követeltek és Gál Gedeon — tanúnak jelentkezett. Könyörögtem neki: ne menjen el. Csak ennyit mondott:

— Aki bűnös — bűnhődjék.

Az a délután rettenetesebb volt nekem, mintha

tízesztendei fegyházra ítélték volna. Undor és gyűlölet hánykolódott bennem ez ember ellen, aki a módjával mehetne mulatni, világot járni vagy oroszlánra vadászni: de — ő embert akar ölni. Szépen ölni, ártatlanul, tisztán és fehéren, mint a hósivatag, amely eltemetett egy vándorcsapatot, de azért fehér, tiszta — hó. Mikor ide belépett, a nyugodt, elégedett arcán volt az ítélet és én kerestem . . . egy baltát . . . vagy egy revolvert . . .

Nagyot fúj, azután félrefordította a fejét és halkán mondta:

— No, most már tudod, hogyan lettem a gyilkosává egy karakteres, becsületes embernek . . .

yű-
i a
osz-
pen
ag,
hér,
lett
..

és

vil-

Nia hercegnő

Sá
ne
fé
ol
m
bó
te
ny

b
k

n
f
h
t
c

I.

A pegli-i csodakertben látta meg először Kázmér Sándor Nia hercegnőt; a bűbajos halmon, amelynek a lejtőin ott zöldel és illatozik a világ mindenféle fajtájú fája és virága. A hercegnő maga is olyan volt, mint egy csodálatos, karcsúszerű, nagy, meleg virág. A szeme csillogó fekete harmat, a hajából olyan illat áradt, hogy Kázmér Sándor önkénytelenül is behunyta a szemét, mint mikor valami gyönyörű muzsikát hall az ember.

A kísértője a fülébe súgta:

— Ez Nia hercegnő az udvarhölgyével. Nerviben laknak három hete. Hallottam, hogy *felejtetni* küldték ide szegénykét az ő hideg hazájából.

— Felejtetni? — kérdezte Kázmér.

— Igen. Valami kis regényről mesélnek. Némelyek egy fiatal kapitányt emlegetnek, mások egy festőt. Lehet, hogy egyik se igaz. Valamelyik ujságban azt olvastam, hogy a hercegnő itt a Rivierán fog találkozni a kiszemelt vőlegényével, a speyeri herceggel.

Kázmér Sándor tekintete odafordult a darab fehérséghez, amely aombok közül kivillant. Egy ígélet tüzeit érezte az ereiben. Soha életében még ilyen egyszerre támadt, hatalmas érzése nem volt. Úgy kell lenni, hogy a hercegnők tekintetének van valami különös varázsa a polgári lelkekre. Egy fordulónál azután megint szemben találták magukat a hölgyekkel. Abban a pillanatban, amikor találkoztak, Nia hercegnő kiejtette a kezéből a napernyőjét. Kázmér odaugrott, fölemelte, de nem a hercegnő vette át tőle, hanem a társalkodónője, egy madárképi, fullánkös szemü dáma. Hanem azért a jutalom nem maradt el. Nia hercegnő biccentett a fejével és egy pillantást vetett a gavallérra, aki érezte, hogy lángba borul az arca.

— Szép leány ez a hercegnő, — mondotta Kázmérnak kísérője, egy szaporaszavu olasz, akivel különben csak a vasúton ismerkedett meg, — azt hiszem, ön is szívesen lenne annak a kapitánynak vagy festőnek a helyében.

Kázmér maga sem tudta, hogy miért, egyszerre dühbe jött. Érdös hangon mondta:

— Az embereknek az a vígasztalásuk, hogy megrágalmazták azokat, akik különben náluk. Hazugság az egész . . . Rágalom!

Az olasz nagyot nézett erre a váratlan kifakadásra, de azután vállat vont és közömbös hangon mondotta:

— Meglehet. Az azonban bizonyos, hogy ön nagyon — lovagias ember.

Ismétlem, úgy kell lenni, hogy a hercegnőknek valami különös varázsuk van a lelkekre. Kázmér meg kiválóan fogékony lélek volt, álmodozó és ábrándos természetű, mint egy masamódleány. A szép hercegisasszony képe csodálatos erővel véste bele magát a gondolatába, zavart volt, szórakozott és nyugtalan. Este mintha láza lett volna, nagyon nehezen tudott elaludni és álmában megint csak vele foglalkozott. De akkor a hercegnő koldúsruhában volt, valami nagy, hegyesfejű kutya üldözte és már éppen rávetette volna magát, mikor megjelent ő, tarkón ragadta az állatot, mely most ellene fordult. Csak akkor vette észre, hogy nincs nála semmi fegyver, amivel a bestiát megölhetné. Rémült sikoltást hallott és — fölébredt.

A szabadsága három hátralévő hetében még kétszer látta Nia hercegnőt Kázmér Sándor. Mind a kétszer a tengerparton sétált. Mikor utoljára találkozott vele, a hercegnő tekintete tele volt szomorúsággal. Kázmér Sándor megesküdült volna rá, hogy sírt azon a délutánon és örült vágyat érzett, hogy utána rohanjon, megkérdezni, hogy mi a baja? Megfordult és nehéz szívvel, lassan követte a hercegisasszonyt. Nia hercegnőnek egy kis bokréta volt a kezében. A bokrétából kiesett egy kis fehér virág. Kázmér lehajolt, és reszkető kézzel, mint aki lop,

fölemelte a virágot és a zsebébe rejtette. A hercegnő ebben a pillanatban hátranézett. Meglátta-e, vagy nem, amit a fiatalember csinált, az nem bizonyos, Kázmér Sándor irtózatossággal megzavarodottságában csak annyit látott, hogy az egész kis bokréta lehull a földre. Úgy ejtette el Nia hercegnő, mintha csak — letette volna, azután gyorsan elsietett.

Kázmér Sándornak úgy vert, zakatolt a szíve, hogy majd szétvetette a mellét. A homloka égett: azt hitte, meg kell örülnie az izgalomtól.

II.

Ez — eddig van. Kázmér Sándornak harmadnap indulnia kellett haza. A szabadsága letelt. Az üdülés nem igen fogott rajta. Nagyon megtörtnek látszott, az arca fáradt volt és szomorú, mikor megérkezett. Az egész viselkedése, természete megváltozott. Azelőtt sűrűn járt társaságba, most kötéllal sem lehetett emberek közé húzni. Elvonult, elzárkózott, még a járása is olyan lett, mint az álomlátóé. Valami lármás legény azelőtt se volt, de most meg mintha végképpen elveszett volna a szava.

Az édesanyja, aki imádta az ő egyetlen fiát, százszor is vallatóra fogta, de nem tudott belőle kivenni semmit.

— Nincs nekem semmi bajom, anyám, — mondotta a legény és mosolygott, de a szeme, az nem

tudott vidám lenni. A tekintete szomoru maradt akkor is, mikor mosolygott.

Csak egyszer érte valami áruló dolgon az anyja. Az íróasztala nyitott asztala előtt ült Kázmér Sándor, amikor az asszony nesztelen léptekkel mögéje került. A fiatalember mozdulatlanul, szinte aléltnak ült, a nyitott fiókban egy csomó elszáradt virág hevert.

Az öregasszonynak tele lett a szeme könnyvel, de visszafojtotta még a lélekzetét is és hangtalanul, ahogy jött, kilopódzott a fia szobájából.

III.

Vagy öt nappal a hazajövele után egy téli estén hazafelé tartott Kázmér Sándor. Mélázva ment, mint rendesen, de egyszerre olyanformát érzett, mintha a szíve fölszaladna a torkába. A lélekzete elállt. Megállott, mintha hirtelen megragadták volna és egy pillanatig képtelen volt arra, hogy megmozduljon.

Azután hirtelen megfordult és szinte futva sietett egy karcsú, magas leány után.

— A hercegnő, — suttogta magának elfuló hangon. — A hercegnő . . .

Eléje került a leánynak és a tekintete olyan mohón csapott az arcába, hogy ez önkénytelenül, ijedten félrekapta a fejét.

Csakugyan, mintha a hercegnő lett volna. Ugyanaz az arc, ugyanaz a puha, dús, sötét haj, ugyanaz a végtelen finom metszésű kis száj és ugyanaz a bánatos tűző, nedves fényű, nagy fekete szem. És ugyanaz az alak, ugyanaz a járás. A fiatal-ember különös tekintete, amely ijedt, zavart és rimánkodó volt (mintha azt mondta volna: hát nem ismersz?) láthatólag megriasztotta a leányt. Átvágott a körut tulsó oldalára és szinte futásnak eredt.

Kázmér Sándor pedig utána. Nem mentek meszszi-
szire. A leány hamarosan befordult egy köruti ház kapuján. A kapuból abban a pillanatban egy fiatal-ember lépett ki. Köszönt a leánynak és mikor Kázmér Sándort meglátta, mosolyogva üdvözölte:

— Szervusz, Sándor, hová baktatsz erre?

Ez kérdéssel felelt a kérdésre:

— Ki ez a leány, akinek most köszöntél? Ismered?

— Hát hogyan ismerném, ha köszöntem neki. Itt lakom egy emeleten velük. Klárának hívják. Ugy-e, szép név?

— Szép, szép, — felelte türelmetlenül Kázmér, — de én többet szeretnék tudni.

Kristó nevetett:

— Jó, jó, öregem, látom, hogy nagyon érdekel a dolog. Bokor Klárának hívják, az anyja özvegy-asszony, úgy tudom, valami kegydíjból él, szerényen, de tisztességesen, a leány a preparandiába

jár,
séges

csalá

nagy
sorát

nél.
miért

barát

— ha
a leá
leány

jött:

lönbe
mind
vele.

jár, tanítónő lesz. Nagyon szép és nagyon tisztességes.

Kázmér szinte indulatosan felelt:

— Én is tisztességes vagyok!

Azután halkabban tette hozzá:

— Nagyon szeretnék megismerkedni ezzel a családdal.

Kristó mosolyogva felelt:

— Kérlek. Meg vagyok győződve róla, hogy nagyon fognak örövendeni. Ha megengeded, én majd sorát ejtem . . .

Kázmér megragadta a barátja kezét:

— Nagyon megkérnélek . . . Nagyon leköteleznél . . . Majd egyszer esetleg elmondom neked, hogy miért . . .

Annyira zavarodott és különös volt, hogy a barátja nem állhatta meg nevetés nélkül.

— Sohase hittem volna, — mondotta tréfásan, — hogy még ilyen friss a szíved. De azért értelek, a leány nagyon csinos és nagyon derék, kedves leány is.

Kázmér, maga se tudta, miért, majdnem dühbe jött:

— Dehogy érted! — felelte nyersen. — Különben, — mondotta aztán meghiggadtan, — az mindegy. A fő, hogy én szeretnék megismerkedni vele.

IV.

Két hónap mulva Kázmér Sándor már mindennapos volt Bokoréknál. A föllépése nagyon nyílt volt és becsületes. Nem leplezgette, hogy komoly a szándéka és nem is mutatkozott semmi nevezetesebb akadály annak, hogy ez a szándék valóra váljon. Versenytársakkal nem kellett megküzdenie, szegény leány körül, ha olyan szép is, hogy tündérkirálynő lehetne belőle, nem igen szoktak tolongani a komoly udvarlók, olyan meg, amilyen Kázmér Sándor volt, módos, előkelő állású legény, akinek minden föltétele megvan hozzá, hogy nagyra vigye, három közül is ritkán akad egynek. Egy pápaszemes tanárjelölt eleinte még föl-fölbukkant a leány körül, de Sinka úrban, így hívták a legényt, volt annyi tapintat és belátás, hogy hamarosan elenyészsen, amikor észrevette az új fordulatot.

És ahogy Kázmér Sándor viselkedett, az a legnagyobb mértékben alkalmas volt rá, hogy megmozdítsa a leány szívét. Ez nem is udvarlás volt, hanem hódolat és fölmagasztalás. Mintha csakugyan az a bizonyos királyfi jött volna el Bokor Klárához, akiről a leányok ábrándoznak, mikor Csipkerózsának álmodják magukat.

Mikor egyedül voltak a leánynyal, Kázmér Sándor egyszer így szólott hozzá különös, rajongással tele, suttogó hangon:

— Vegye úgy, mintha maga egy hercegnő volna, királykisasszony, akit vetélkedő királyfiak rajonganak körül. Hiszen megérdemelné, hogy így legyen. Én pedig szegény, vándor lantos vagyok, aki szerelmes a királykisasszonyba, reménytelenül és örült vágyakozással. Abból él, hogy a közelében lehet, ha elérhetetlen távolságban is tőle. A királykisasszony sétál a tengerparton a naplemente ragyogásában, a lantos nesztelenül kullog utána és föl-szedi a rózsákat, amelyeket a királykisasszony csendes álmodozásában a kezéből kihullajtott. Fölszedi és csókolja őket.

A leány halkán mondotta:

— Maga bolond!

De a hangja reszketett a megindultságtól, a szeme nedves fényben ragyogott és kis keze belesímult a férfi kezébe, aki alig hallható hangon mondotta:

— Higyje meg: így álmodtam.

V.

A következő napon pedig Bokor Klára, — hasztalan várta az ő szerelmes lovagját. És megtudta azt is, hogy ezentúl hasztalan várja. Ezt levélben írta meg Kázmér Sándor, egy hosszú, zavaros és rettentően furcsa levélben, amelyben magát szidta, de mégis mintha a leányt vádolná mindenért, amit nem

írt meg és amit a leány sehogy, de sehogy sem tudott kitalálni. A levélben ilyenforma mondatok voltak:

„Tudom, hogy maga nem oka semminek, tiszta, mint a hó, és ártatlan, mint az angyalok, de az után, ami velem történt, mégse tudok eléje kerülni. Ne is gondolkozzék ezen, vannak dolgok, amik megmagyarázhatatlanok, csak arra kérem, felejtse el, mintha soha sem ismert volna . . .“

A leány elolvasta a levelet tízszer, százszor, a szeme majd kiszáradt az olvasásban és nem tudta megérteni, mi történhetett, mi diktálta a szívére ezt a megérdemetlen ütést. A zavart és rejtelmes mondatok nem feleltek meg erre a kérdésre.

. . . Történt pedig ez azon a napon, amelyen a Nia hercegnő botrányával voltak tele a lapok. A hercegkisasszony esetével, aki egy héttel a speyeri herceggel történendő eljegyzése előtt megszökött egy nagyon gyöngé talentumu, de villogó szemű olasz piktorral.

tu-
utok

zta,
tán,
e is
gya-
ntha

r, a
adta
ezt
on-

yen
. A
yeri
kött
emü

Az ozdányi eset

tend
négy
tud
hara

kis
nös
szer
ras
vér
esz
a f
egy

fah
me
sze
vé

Az ozdányi templom tornyában tizenkét esztendő óta minden évben, május hetedikén, délután négy órakor meghúzzák a harangot. Ozdányi ember tudja, mit jelent ez a harangszó. Fehér Mártának harangoznak.

*

Ki volt ez a Fehér Márta? Senkise volt: egy kis vékony, haloványképű parasztleány. Semmi különös se volt rajta, csak éppen talán a nagy, vizes kék szeme, a mindig álmatag, búcsúzkodó tekintete. Parasztleánynak is nagyon szegény volt, anyátlan, testvértelen, az apja egy részeges favágó, ő maga tízesztendőös korában cseléd. Szóval a legutolsó leány a faluban. Nem igen volt annak szegénykének még egy tisztességes fejrevaló kendője sem.

Tizenhat esztendőös korában aztán elkerült a faluból. Ozdányban akkor szabályoztak, a mérnökné megfogadta Fehér Mártát pesztonkának, és úgy megszerette, hogy nem eresztette el. Mikor a faluban vége volt a munkának, fölvitte a leányt Pestre.

Igazában aztán ott kezdődik a szegény Fehér Márta története, ahogy megint hazajött a falujába. Szegénynek, mondom, mert valami nagyon jó erőben akkor se volt, amikor elkerült, de amikor hazajött, már élő se igen volt, csak egy halovány árnyék. Méreg lehet a pesti levegőben, hogy így lerontotta a szegény Mártát. Csak éppen, hogy el tudott vándorolni hazáig, nagyon beteg volt a leány, a falubeliek azon tudták meg, hogy hazajött, amikor megkérdezték: kihez hívták a papot?

Fehér Mártához hívták. Ahogy roppant fáradtan megérkezett, lefeküdt és föl sem kelt többet. Annyi ideje sem volt, hogy elmondja, mi mindent látott Pesten, csak az apja kezét szorongatta és bizonyos Balázs nevű legényről érdeklődött, hogy szeretne egy szót váltani vele, de mire a legény megjött, — pedig úgy szaladt haza a tanyáról, hogy a lélek is majd kiszakadt belőle, — már az az egy szava se volt Mártának. Már akkor az égiekkel beszélgetett a szegény kis szolgáló.

Ebben eddig nincsen semmi különös. Más leány is meghalt már tizenhét esztendőskorában, számosabb is, mint egy szegény kis parasztleány, aki bizony nem sokat határoz, van-e, nincs-e, a sok millió ember között, aki a sóhajtasával a levegőt rontja. Még ha teszem, egy grófkisasszony, vagy más ilyen rangos kisasszony hal meg ilyen fiatalon, akkor megilletődnek az emberek: hiszen még olyan sok szép-

ben, jóban lehetett volna része, igazán kegyetlenség, hogy így elpusztul; de mit veszíthetett az étellel a szegény Fehér Márta? Még jobb is neki így, annál hamarabb kerül a menyországba.

Csakhogyan éppen itt akadt a görcse a Fehér Márta sorsának. A menyország kapujában.

Fölment a harangozó a toronyba, hogy csendítsen a búcsúzkodónak. Megfogta a kötél végét, rántott egyet rajta, de nem a harang zendült meg a húzásra, hanem a kötél csapódott le a deszkapadlóra. Elszakadt a harangkötél, éppen abban a pillanatban, amikor Fehér Mártának akartak csendíteni.

A falusi népre szeretik ráfogni, hogy tudatlan. Az ozdányiakról ilyet nem szabad mondani. Az ozdányiak tudják, hogy semmi sem történik egészen hiába ezen a világon. Célja, vagy értelme van mindennek. Hiszen abban, hogy egy harangkötél elszakad, tulajdonképpen nem lenne semmi különös. Minden kötél elszakad egyszer. Van, aki kétszer is elszakad. Egy kötél se örökkévaló.

Így gondolkodik a fölületes ember, a tudatlan ember. Akinek azonban mélyebben szánt az esze, az nem végez az esettel ilyen könnyelműen. *Jel* is lehet a dologban. Ha a harangkötél éppen akkor szakad el, amikor egy lélek érkezését kellene jelenteni odafent, akkor ennek más sora is lehet, mint merő véletlenség.

Mert hogy az ilyen harangozás nem afféle üres

kongatás, azt a gyerek is tudja. Ennek jelentése és értelme van. Ez a harangszó égbe szálló figyelmeztetés: Szent Péter, keresd a kulcsodat, angyalok, fényes szárnyu angyalok, sorakozzatok, mert egy testvéretek érkezik a földről, aki ott a maga részét a munkából és szenvedésből kitöltötte és most megtért mindnyájunk Atyjához, az örökkévalóságba. Már emelkedik fehér köntösében, a harangszó szárnyán. Keringő csillagok, térjete ki az útjából, mert ő Istenhez megyen; angyalok, fényes szárnyu angyalok, fogadjátok énekszóval.

Ezt mondja a harangszó, mikor egy tizenhét-esztendő leánynak csendítenek, volt ez bár a földön grófkisasszony, vagy csak egy szegény pesztonka. Mert ez a jó Istennek egészen mindegy.

És ime, az égi figyelmeztetés nem zendült meg, mikor a Fehér Márta leromlott, csenevész kis testéből kiszállott a lélek. Hiszen, mondom, lehetett véletlenség is, hogy éppen akkor szakadt el az a harangkötél, de ki felel meg a kérdésre, hogy miért szakadt el véletlenül éppen akkor? Jó, erős kötél volt, valami nagyon régi se volt, ha meg valami láthatatlan hibája volt, miért nem szakadt el harmadnapja, mikor az öreg Kесе Lajos bácsinak kondítottak? Miért éppen most?

Egy órába sem tellett, tele volt a hírrel a falu.

— Fehér Mártának nem akart szólni a harang.

Ebben a mondásban aztán egyszerre benne volt

— min
Mártan
oka. C
Isten s
történt
biztosa
dotta a
kívánja

Íg
kor Fe
— a b
delik e

V
pörölj
lajdon
kadt h
ber ell
az utc
első k
ebben
hogy

E
Baláz
Mártá
szívbe
olyat
tántor
ökölb

— minden. Ha a harang nem akart szólni Fehér Mártának, akkor ennek bizonyosan megvan a maga oka. Ozdánytól messze van Pest városa, de a jó Isten szeme Pestre is ellát, Ozdányba is ellát. Mi történt a szegény Fehér Mártával Budapesten, arról biztosat semmi, senki se tudhatott, de azt elmondotta az elszakadt harangkötél, hogy a lelkét nem kívánják a menyországba. Ez világos volt egészen.

Így esett, hogy két halott feküdt kiterítve, mikor Fehér Mártából elszállott a lélek, a leány, meg — a becsülete. Úgy állott a dolog, hogy együtt földelik el mind a kettőt, még pedig harangszó nélkül.

Védelmére, hogy legalább a becsületét életre pörölje a leánynak, nem igen kelt senki. Még a tulajdon apja sem. Bajos is pörbe szállani egy elszakadt harangkötéllal, mikor annyi ember szól az ember ellen. Töméredek nagy város az a Pest, rengeteg az utca benne, bizony a szegény Fehér Márta nem az első kis falusi leány volt, aki valahogyan eltévedt ebben a nagy városban. Ki merne hitet tenni rá, hogy nem úgy volt?

És mégis, — akadna, aki merne. Az a bizonyos Balázs, akivel szava lett volna a haldokló Fehér Mártának. Ennek a Nagy Balázsnak, aki valamikor szívbeli pajtása volt a szegény Fehér Mártának, olyat ütött a lelkén a különös eset híre, hogy megtántorodott belé. Tűz borította el a legény szívét és ökölbe szorult a keze. Mintha belémarkolt volna

valaki a kebelébe és egy rántással akarná kiszakítani a szívét.

Pedig, jól meggondolva a dolgot, most már neki egészen mindegy lehetett volna: tiszta volt-e a szegény Fehér Márta, vagy sem. Hiszen most se mátkája, se szerelmese, senkije, semmije. Annak is mindegy, akármit mondanak róla, tavasszal az ő sírján is csak úgy kizöldül a fű, mint a másén.

Az a bizonyos Balázs azonban, talán mert csak egyszerű parasztlegény volt, ezt nem bírta fölérni észszel. Csak rettenetes keserűség fogta el a szívét. Ha valamivel keményebb indulatú a legény, botra kap és szétzúzza a koponyáját annak, aki először szalajtott ki a száján, hogy az a kötélszakadás nem lehetett tiszta véletlenség. De a legény nem volt ilyen szilaj természetű. Csöndes fiú volt, akiben még a bor is vízzé válik. Csak bántotta szörnyen az eset, de eszébe sem jutott, hogy bántson érte valakit.

Nézte a halott leány fehér arcát és nézte az eget, amelynek a csillagai beragyogtak az ablakon. A szívében hánykolódott a keserűség, mint viharban a habos hullám, azután, mikor éjfélre járt az idő, egyszerre kiosont a házból. Ment föl a templom felé.

Az ozdányi templom dombon áll a falu közepén. A falura ráborult az éjszaka csöndje. A legény megállott a templom előtt, fölnézett a csillagos égre, azután odadőlt a torony falához és elfuló, tompa hangon csak ennyit mondott:

—
tudod, I
ságot t

Fehér
ték a le
ségnek.

hogy ha

rang ne

zák nek

hogy m

bűnbe e

is alig

Íg

koporsó

Kísérte

El

megind

laltak

Mind a

sem hú

valaki

hetett,

áll, csö

a temp

szólnak

és szor

É

— A mátkám becsületéért jöttem. Istenem! Te tudod, hogy tiszta volt szegény, mint a hó, te tanúságot tehetsz mellette!

. . . És ime, Isten tanúságot tett a szegény kis Fehér Márta tisztaságáról. Másnap délután temették a leányt. Ozdányban nagy a becsülete a tisztességnek. Az ozdányiak nem akarták megengedni, hogy harang szóljon a temetésen. Akinek a kis harang nem akart szólani, nincs jussa, hogy meghúzzák neki a nagyot. Az ozdányi leányok kijelentették, hogy nem viszik a Fehér Márta koporsóját. Aki bűnbe esett, nem illeti ez a tisztesség. Még a papnak is alig akarták megengedni, hogy temesse.

Így indult a temető felé a szegény Fehér Márta koporsója. Az apja vitte, meg az a bizonyos Balázs. Kísérte a pap talán harmadmagával.

Ekkor történt az a híres ozdányi eset. Amint megindult a szegény kis menet: egyszerre megszólaltak az ozdányi templom tornyában a harangok. Mind a kettő, a nagy is, meg a kicsi is. Pedig senki sem húzta őket. Azaz, hogy valaki mégis, de ez a valaki emberszemnek láthatatlan. Látni csak azt lehetett, hogy a domb, amelyen az ozdányi templom áll, csöndes ingással mozog jobbra-balra, és mozog a templom, mozog a torony, úgy, hogy a toronyban szólnak a harangok, még pedig olyan szépen, tisztán és szomorúan, ahogy soha még harang nem szólott.

És így zengett a csodálatos harangszó, míg a

menet ki nem ért a temetőbe. De már akkor ott volt az egész bűnbánó falu a Fehér Márta temetésén, akinek maga a jó Isten harangozott, megrázzván a földet, hogy megmentse a becsületét az őhözája megtért kis cselédjének. Fertályóránál tovább tartott a csoda, addig folyton ingott a torony, de csak a harangok szóltak, egyébként még csak egy darab vakolat sem esett le a templom faláról.

Ez volt a híres ozdányi eset.

ott volt
én, aki-
zván a
nozzája
bb tar-
le csak
darab

A megtévedt lélek

zével e

ságok
lanság
lenne
tűzko
volna,
szárny

ide? .
dolok.
En! .

az inc

lélek

. . . Az újonnan érkezett lélek legyintett a kezével és kérdezte:

— Velem, Atyám, a legirtózatosabb méltatlanságok egész sora történt. Méltatlanság és igazságtalanság az is, ahogyan idekerültem. Ha csakugyan lenne osztó igazság a földön, legalább a martírok tűzkoronája kijárt volna nekem. Megérdemeltem volna, hogy a máglya lángjából fölszálló füstoszlop szárnya emeljen a Te trónusod elé.

— Elégedj meg, fiam, hogy itt vagy.

A lélek szeme fölvilámlott:

— Itt vagyok, igaz, de — hogyan kerültem ide? . . . A homlokom ég a szégyentől, ha rágon-dolok. Szívelzsírosodásban haltam meg, óh Atyám! Én! . . .

A lélek leplével eltakarta az arcát és reszketett az indulattól és fölháborodástól.

Az Úr türelmesen megvárta, míg a haragos lélek lecsöndesül, azután szelíden mondta:

— Az elején kezd a történetedet, gyermekem.

A lélek meghajolt:

— Ahogy parancsolod, Atyám, Neked nem kell bizonyítanom, amit én öntudatos életem első percétől éreztem, hogy én az Igazság gyermekének születtem. A bátor, a becsületes, a megvesztegethetetlen igazság fiának, akinek kötelessége, hogy a világot megtisztítsa a bűntől és a pizsoktól. Akinek hirdetnie, keresnie és követelnie kell az Igazságot, dolgoznia, szenvednie és véreznie kell érte. Akinek kötelessége, hogy lerombolja a hazugság bálványait, a bűn templomait és eltapossa a gyöngeségek kígyófészkeket. Mert láttam, hogy a világ tele van bűnnel és erkölcs^{telenséggel}, hazugsággal és elnyomással és az a tudat forralta a véretem és égette az ereimet. Először azon voltam, hogy keressem és megtaláljam a mindeneket megváltó, új, nagy Igazságot, óh, atyám! Esküszöm, hogy ezt kerestem . . .

A lélek elhallgatott.

Szelíden szólott az Úr:

— Folytasd, gyermekem.

A lélek lehajtotta a fejét és röstelkedő, halk hangon mondotta:

— Előtted hasztalan tagadnám, Atyám, új igazság — nem jutott az eszembe. Amit én ki akartam találni, azt már mind kitalálták . . . Szomorude kissé későn kerültem a földre. Megelőztek, Atyám! Megelőztek . . .

— A megismert jót szolgálni is nagyon szép hivatás, gyermekem.

A lélek büszkén egyenesedett föl:

— Ezt tettem én, Atyám! Jártam a földön, és a szavam lángpallós volt, amelylyel kikergettem a bűnösöket a paradicsomból, mint kikergették egykoron Édennek kertjéből a te angyalaid a romlásba esett Ádámot és Évát. Nyugodt lélekkel mondhatom neked, Atyám, nem féltém és szívemet nem ejtette meg semmiféle kísértése semmi emberi gyöngeségnek. Jártam az igazság szöges útját és lesújtottam a bűnösre, ha óriás volt is, mint Góliát. Pusztulj, mondtam neki, mert a földön, a levegő szabadságában csak a tisztáknak és igazaknak van hely.

Így találkoztam egy fejedelemmel, vagy kormányzóval, akit odalent bankdirektor néven tisztelnek és pedig fölötte tisztelék őt, mert aranya és cselédje volt tömérdek. Barátai voltak minden más urak, a népek pedig födetlen fővel tisztelték, ha az utcán találkoztak vele, mintha csak templomba lépnének. Hódolt neki és félt tőle valamennyi, holott sokan tudták, hogy csalárd és hűtelen sáfárja a rábízott kincsnek és szekerét az érdek sarkányai húzzák. Én, noha hozzám ez ember kegyes volt, nem lettem rabja a gyöngeségnek, hanem, mint az Igazság fia, fenszóval rákiáltottam: Gazember vagy, csalárd és hűtelen sáfárja a kincsnek, amit őrizni rád bíztak.

Így kiáltottam és a fórum előtt igazamat bizonyítottam. Mert én csak az igazságot szolgál-

tam, Atyám, mindig az igazságot. Az a bankár immár a poklok tüzen ég, nemde, Atyám?

Az Úr kegyesen intett:

— Csak folytasd a magad históriáját, fiam.

— Nem álltam meg az első lépésnél, mert temérdek a bűn a földön, Atyám. Láttam az utcán egy nőszemélyt az ura karján és mindenek tisztelték őt, mint egy tisztességes asszonyt, holott e nő csalfa volt és árulója az ő urának. Odaléptem a férfiúhoz és így szólottam hozzá:

— Miért vezeted te karodon ezt a nőt, mint egy tisztességes asszonyt, a tisztességes asszonyok között, mikor ez az asszony megcsal téged és neved tisztességét, amit rábízál, meghurcolja? Taszítsd el a bűnöst! Taszítsd el!

Megtapostattam és véreztem az igazságért, óh, Atyám, és bár igazamat a fórumon most is megbizonyítottam, a földi bírák tömlöcbe vetettek, mert gyöngé kis mécs csak az ő világosságuk. De megtapostatnom, véreznem és börtönt ülnöm öröm volt nekem, óh Atyám, mert tudom, az üldöztetés és megkínzás együtt jár az Igazság szolgálásával. Az apostolok és vértanúk szenvedésének dicsőségét éreztem az én szenvedésemben és lelkem újjongott e testvérség gyönyörűségében. Vajha lett volna porkolábom oly kegyetlen, mint amilyen gyáván elnéző, figyelmes volt. De a börtönök ma már rettenetesen tágasak, világosak, Atyám és a rabkenyér mellé húst

is ad
böven
angya
ságért

M
estén,
tem a
folyan
padt a
élettől

merés:

É

tanúja

Gyilk
szított

M

meke

te árt

karom

gyöng

A

elfuta

testét.

S

is adnak! . . . A rabság azonban így is keserves és bőven volt részem az igazságtalanul szenvedőknek angyalszárnyu fájdalmában. Szenvedtem az Igazságért, Atyám, és gyönyörűséggel szenvedtem.

Mikor aztán tömlőcöm ajtaja megnyílt, amaz estén, szívemben tele a szenvedés örömevel, kimentem a folyam partjára, ahol erősebb a szél. És a folyam partján láttam egy fiatal leányt, amint sápadt arcát a víz fölé hajtván, imával búcsúzott az élettől. Odasiettem és vállát megragadtam.

— Ki vagy te, — szólott ő, — hogy megállítani merészelsz engem, mikor menekülök a szenvedésből!

És rám emelte könyes szemét.

— Én, — feleltem, — az Igazság fia és vértanúja vagyok.

— Gyilkos vagy! — sikoltotta a leány. — Gyilkos vagy, aki gyalázatba, börtönbe és sírba taszítottad atyámat, sírba anyámat és engem, az árvát.

Mondtam a leánynak, aki ama bankár gyermeke volt:

— Atyád bűnös volt, neki lakolnia kellett; de te ártatlan vagy, nincs tehát, amiért szenvedj. Én karomat nyújtom neked, mert én védem az árvát, a gyöngét és az ok nélkül szenvedőt.

A leány azonban, az együgyű, szegény, sebesen elfuta tőlem és a folyam hideg ágyának adta fiatal testét.

Sírtam, Atyám, nagy fájdalmamban, mert

semmi máglya tüze nem lehet oly égető, mint a kín, amely szívemben lángolt. De tudtam, hogy ez a szenvedés is az igazságért való és — meg nem tántorodtam. Ez a szenvedés az én bérem, ez a fájdalom az én jutalmam, gondolám magamban, mert jól tudom, szenvedniök kellett mindazoknak, szenvednek és szenvedni fognak mindig, akik az igazságért harcolnak a földön. Ez a szenvedés a lélek szárnya és boldogok azok, akik így szenvednek.

Én tehát mentem tovább úton, az Igazság pallósával kezemben. A Te türelmed ugyan végtelen, Atyám, de ha mind elsorolnám neked harcaimat és küzdelmeimet, olyannak látszanám, mint aki dicsekszik, holott jól tudom: én csak kötelességemet teljesítettem. De hiszen Te tudod is, mily sokan valának, akiknek bűnös fejére kardom lecsapott. Hatalmasak és kevélyek, az erényben gyöngék, a kötelességben ingadozók: egész sereg, akiktől a világot megtisztítottam. Lelkem erős lett, mint karom és az illetlen könyörület le nem bírta soha.

A lélek elhallgatott egy pillanatra, elkomorodott, azután halkabb hangon folytatta:

— Az apostoloknak, az Igazság hitvallóinak jutalmát — a szenvedést, a megkínzást és megfeszítetést azonban nem kaptam meg, Atyám! A világ gyávasága immár vetekedik a bűnösségével, Atyám, és ez a gyávaság ellopta tőlem a szenvedést. Nem üldöztek, nem vetettek börtönre, nem hurcol-

tak m
tésért.
neken
szegye
lacnal
mond
laltak
súlyos
meg
hogy
mágly

öklét

érdem
katon
tak í
mega

gok
való
megf
bet k

bámu
kor

tak máglyára, noha szívem esengett e meggyötörtetésért. Sőt alázatosan hajlongtak előttem, hódoltak nekem, a szolga nekem hozta zúzáját a csirkének, szegyéit a marhának és ropogós combját a fiatal malacnak, az úr engem tett meg kincse fizetett örének, mondván, hogy bennem bízhatik igazán... Így hizlaltak engem, úgy, hogy lelkem gyarló hüvelyének súlya kilencvennégy kilóra emelkedék és a háj ölt meg engem, Atyám, akinek álma, vágya az volt, hogy mint az igazság ösztövére apostola, a vértanúk máglyájának tüzén égettessem meg.

A lélek a fogait csikorgatta, haragosan rázta öklét és keseredett hangon kiáltotta:

— Hát igazság ez, Atyám!? Hát ezt a sorsot érdemeltem én, az Igazság hú fia és rettenthetetlen katonája? Mondd meg nekem, Atyám, miért bántak így velem, mikor más apostoloknak mindig megadatott a mártírok tűzkoronája?

Szelíden felelt az Úr:

— Nyugodj meg, gyermekem, mert ez a dolgok rendes rendje odalent a földön. Az apostolokat valóban megégetik és megfeszítik, de a szeméthordót megfizetik, minél több szemetet takarít el, annál többet kap érte.

A lélek hátrahőkölt és karikára nyílt szemmel bámult az Úrra. Egy ideig szólni sem tudott, de mikor visszakapta a hangját, mohón mondotta:

— Akkor küldj engem a pokol tüzébe, Atyám,

mert odalent másnak vallottam magamat, mint ami voltam.

Az Úr csöndesen intett:

— Nem, gyermekem; te itt maradsz a menyországban, mert becsülettel és jóhiszeműséggel végezted a munkádat odalent. És a menyországhoz joga van minden tisztességes léleknek, akár apostolé, akár szeméthordóé.

És az Úr az angyalok kürtszava között távozott az ő napsugárból épült palotájába: a lélek pedig komoran meredt maga elé és kétségbeesetten mormogta:

— Mit csinálok én itt, a menyországban?

E pillanatban egy angyal sietett el mellette. A lélek valami fényeset látott az oldalán. A szemében gyanu csillant meg és hirtelen az angyal után ugrott. Akkor látta, hogy az, ami fénylik, az angyal szárnya.

Az angyal rábámult és csöndesen kérdezte:

— Mit nézel, testvérem?

A lélek zavartan felelte:

— Semmit . . . Semmit . . .

Magában pedig röstelkedve mormogta:

— Igazán, azt hittem, hogy — ezüstkanál.

ami

eny-
l vé-
ghoz
apos-

ávo-
edig
mor-

ette.
emé-
után
gyal

Az udvarháti Jákob

M
hogy le
ügyben
Barnab
lemesne
indul a
az emb
kezik.
tehát a
lomáso
szen fő

K
egy erő
hallotta
met a

lok; ne

szintén

dott ki

Megboldogult ügyvédbojtár-koromban történt, hogy le kellett utaznom Udvarhátra valami örökségi ügyben egyezkedni egy odavaló birtokossal, Téthy Barnabással. Az utazás nem ígérkezett valami kellemesnek. A legalkalmasabb vonat esti tíz órakor indul arrafelé és éppen négyszer kell átszállani, míg az ember másnap reggel kilenckor Udvarhátra érkezik. Féltem, hogy elnyom az álom, megkértem tehát a kalauzt, hogy Ladányon, az első átszálló állomáson, nézzen be és ha aludni találnék, ébreszzen föl.

Ketten voltunk a szakaszban. Az utitársam, egy erős, szőke bajszos, nagyon jóképű úr, amikor hallotta, hogy kétszer is a lelkére kötöm a kérésemet a kalauznak, mosolyogva fordult hozzám:

— Ne féljen, kérem, Ladánynál én is átszálllok; nem hagyom elaludni.

— Köszönöm szépen, — válaszoltam. — Hát szintén át méltóztatik szállni?

— Igen és még háromszor, míg hazaérek. Áldott kis összeköttetésünk van nekünk arrafelé.

— Merre felé?

— Én Udvarhátra megyek. Ott lakom.

— No, — feleltem, — akkor végig utitársak leszünk, minden viszontagságon keresztül. Én is odautazom.

Összeismerkedtünk. Megtudtam, hogy az utitársam az udvarháti közjegyző, akivel esetleg nekem dolgom is lesz, ha meg tudok egyezni azzal a Téthy Barnabás urral. El is mondtam neki mindjárt, hogy mi járatban vagyok.

A közjegyző mosolygott.

— Nem lesz könnyű dolga, — mondotta.

— Hát közjegyző úr ismeri az ügyet?

— Az ügyet nem, — felelte, — de annál jobban ismerem Téthy Barnát. Igen jó barátom; úgy szegről-végről atyafiságban is vagyunk.

— Csökönyös ember?

— Csökönyös? Lehet, hogy önök felé így mondanák. Nálunk bántó jelentése van ennek a szónak: emberre nem igen alkalmazzuk.

— Bocsánat, — mondtam, — se okom, se érdekem, hogy ismeretlenül is sértegessem az ön barátját.

A közjegyző nevetett.

— Tudom, tudom, — mondta megnyugtatólag. — De hogy megismerje ezt a Téthy Barnabást, elmondom önnek a házassága történetét. Ha töké-

letes le-
netet új

— az e-
szolgált
nek talál
és ma is
esztende
azt hisz
nak a d
világ.

a feleség

—
lelte a k
én barát
és ma r
fiatalem
megaján
is alhat

Me

—
jegyző,
szerezté
hold föl
igen vo

letes lenne az osztó igazság munkája, ezt a történetet úgyis ismernie kellene.

— Olyan nevezetes história?

— Az utitársam vállat vont.

— A bibliai Jákóbról, — mondta mosolyogva, — az egész világ tudja, hogy tizennégy esztendeig szolgált a feleségeért. Ezt a dolgot elég nevezetesenek találták, hogy följegyezzék az ó-testamentomba és ma is emlegetik, pedig annak már jó néhány ezer esztendeje. Nos, uram, ha az ilyen nagy dolog volt, azt hiszem, a mi helyi Jákóbunknak, Téthy Barnának a dolga is megérdemelné, hogy tudjon róla a világ.

— Hát ő is tizennégy esztendeig juhászkodott a feleségeért?

— Ez egyszerű — plágium lett volna, — felelte a közjegyző. — Ennyire nem ragaszkodott az én barátom a bibliához. Ma már más idöket élünk és ma már más dolgokat követelnek a házasulandó fiatalemberektől. Elején kezdem a történetet, ha megajándékoz a türelmével. Ladányig még azután is alhatik egy sort.

Megnyugtattam, hogy nem vagyok álmos.

— A dolog ott kezdődik, — beszélt a közjegyző, — hogy az én Téthy Barna barátom megszerezvén az ügyvédi diplomát, amire a háromezer hold földje kegyelméből valami nagy szüksége nem igen volt, ezelőtt nyolc esztendővel hazajött Udvar-

hátra, nem annyira fiskálisnak, mint — földesurnak. Nagyon helyes legény volt, Pesten is rajta tanultak öltözködni a fiatal urak; a legjobb táncos, a legügyesebb verekedő és a legkedvesebb fiú. Ahányszor én megszökött hercegkisasszonyokról olvastam, mindig csodálkoztam, hogy — nem ő volt a partnerük. E mellett eszes, karakteres legény, igazi gavallér, akinek írás a szava. Látja, én is így beszélek róla, hát most képzelje el, hogy néztek rá — az asszonyok.

Hogy egyszerre ő lett az első gavallér nálunk, az természetes. És ő hűségesen teljesítette a ráruházott föladatot. Ott volt a világon mindenütt — már a mi kis világunkat értem, — ahol tenni kellett valamit. Szervezett, szónokolt, rendezett, táncolt, udvarolt szakadatlanul. Ha szabad nekem, egyszerű aktacsinálónak, egy költői képpel élnem, ő volt a nap, amely körül a mi egész kis világunk forgott. És forgott ugyancsak elevenen. Csak egyben különbözött az igazi naptól, még pedig igen nagy mértékben. Ez ugyanis lenyugszik minden este. No hát ebben a dologban az én pajtásom egy szikrát se hasonlított hozzá. Sőt egyenesen az ellentéte volt. Ez ugyan le nem pihent soha. Soha, uram, soha. Eleinte nem igen vették észre, de hogy nem hetek, hanem hónapok multak el a nélkül, hogy Téthy Barna ne kalap alatt töltötte volna az éjszakát; rá kellett eszmélni. Napoleonról azt mondják, hogy csak két órát

aludt m
ságos
hogy e
arra se
linben
tatta m
Muszá
érthete
belépus
látszott
fáradt

N
sége. E
volt m
hány l
Íg
Akkor
az apja

—
—
ha meg
zonyos
kezdve
kedni
hibátla
napig
Rákhe
mint a

aludt napjában, no hát akkor a nagy császár való-
ságos hétalvó volt Téthy Barnához képest. Mert
hogy ez a legény mikor aludt csak egy félórát is,
arra senki se tudott rájönni. Ráköltötték, hogy Ber-
linben volt egy híres professzornál, akivel kioperál-
tatta magából az álmot. Neki nem kell aludnia soha.
Muszáj is volt valami ilyet hinni, mert egyenesen
érthetetlen volt az egész. Más ember okvetetlenül
belépusztult volna ebbe az életbe. Ezen nyoma se
látszott soha. Nem volt ez még csak álmos, vagy
fáradt se soha.

Nem sok időbe telt: ez lett a legnagyobb híres-
sége. Egy ember, aki sohase alszik. Ilyen még nem
volt még Udvarháton se, pedig ott már termett né-
hány legény, aki ritkán ért rá, hogy lefeküdjék.

Így tartott ez, kérem, teljes három esztendeig.
Akkor történt az, hogy Domján Teruskát hazahozta
az apja az intézetből.

— És Jákób meglátta Lábán leányát, Rákhelt.

— Úgy van, uram, Jákób meglátta Rákhelt és
ha meglátván őt, nem is „síra fenszóval“; annyi bi-
zonyos, hogy egyebet aztán nem is látott ettől
kezdvé. Hihetőleg lesz alkalma önnek is megismer-
kedni vele és látni fogja, hogy Téthy Barnabásnak
hibátlan volt a gusztusa is. Nem is kellett egy hó-
napig laknia Lábán házában, hogy belehabarodjék
Rákhelbe: egy nap alatt már bent volt a boltban,
mint a hogy mifelénk mondják, tökéletesen. Úgy

beleszeretett az én pajtásom a kis leányba, hogy könyharmatos volt még a hangja is, amikor beszélt róla.

Nem is állta sokáig szomjan ezt a nagy érzést. Két hét múlva már igen komoly dologban kívánt szólni Domján Sándor bácsival. Megkérte tőle a leánya kezét. Az öreg Domján szeliden elmosolyodott, a legény vállára tette a kezét és csak ennyit mondott:

— Ne bolondozz, öcsém!

Amire Téthy Barna lángvörös arccal jelentette ki, hogy soha életében nem beszélt olyan komolyan, mint mostan. Erre aztán az öreg is komolyra fordította a szót.

— No hát, öcsém, akkor én is egészen komolyan ismétlem, hogy ne bolondozz. Én nagyon szeretlek téged és igazán semmi, de semmi kifogásom sincs ellened, de ahhoz, amit most említettél, az én beleegyezésemre ne számíts. Nem neked való dolog az, öcsém és én semmi kincsért se venném a lelkemre, hogy rám is háruljon valami felelősség belőle.

Erre a beszédre már elsápadt Téthy Barna.

— Amit én teszek, — dadogta kissé értetlenül, — azért enyém a felelősség.

Domján bácsinak most már keményre vált az arca.

— Jól van, öcsém, — mondta, — hát beszél-

jünk eg
vagy a
én vagy
a szegé
néz le a
jó szív
minden
ziát. So
sét . .

A

kérdezt

—

öcsém,
érte; az
ahogy l
másfajt
sírva vá

Té
úgy fog

—

el, egész

De
csóvált

—

— de i
nem az

A

jünk egész világosan. A te tevésedért valóban te vagy a felelős. De már az én leányom boldogságáért én vagyok a felelős a magam lelkiismeretének, meg a szegény édesanyja lelkének, aki már odafönről néz le a gyermekére. Azt mondod, hogy a leány is jó szívvel van hozzád. Lehet. Ez sok, de még nem minden. Aranypohárból se ivott mindenki ambróziát. Sok ember megsiratta már a tulajdon érzését . . . Megértettél?

A legénynek verejtékes lett a homloka.

— Az életmódomot gondolod, bátyám? — kérdezte halkán.

— Azt, — felelte őszintén az öreg. — Látod, öcsém, — folytatta szeliden, — én nem ítéllek meg érte; az életed a tiéd, talán bölcsesség is van abban, ahogy használsz: de én az én leányomnak mégis másfajta férjet szántam. Nem olyat, akit hajnalig sírva várjon haza a felesége . . .

Téthy Barna majd hogy térdre nem borult, úgy fogadkozott:

— Egészen más ember leszek, bátyám! Hidd el, egészen más.

De az öreg hajthatatlan maradt. Csak a fejét csóválta:

— Szívesen hiszek neked, öcsém, — mondta, — de ilyen nagyba én nem játszom. Mert itt már nem az egész kockázat az enyém.

A legény erre nem könyörgött tovább. Föl-

szegte a fejét és kemény szóval csak ennyit mondott:

— Be fogom bizonyítani neked, bátyám, hogy az én szavam nem kockajáték.

— Nagyon fogok örülni neki.

Ezzel Téthy Barnabás fogta a kalapját és ment oda, ahova legritkábban szokott járni: haza. Meg kell említenem, hogy ez február elején történt. Úgy tudom, nyolcadikán. Otthon megkérdezte a legényétől:

— Meg van vetve az ágyam, Miska?

— Meg, vagy három hete, tekintetes uram, — felelte rá a legény.

Téthy Barna ezzel leült az íróasztalhoz és elkezdett számolni. Számolt jó két óra hosszat, azután a kalendáriumot nézegette és mikor kész volt a számolással, becsöngette megint a legényt.

— Te, Miska, — mondta neki, — én most lefekszem aludni és senkinek se szabad, hogy háborgasson. Látogatókat nem fogadok és ha táviratot hozna a postás, vagy nagyon sürgős dologban keresne valaki, mondd meg neki, hogy jöjjön szeptember tizenhatodikán, délután négy órákor.

A legénynek majd leesett az álla.

— Mikor, tekintetes uram? Szeptemberben?

— Szeptember tizenhatodikán, délután négy órákor. Mától számítva hét hónap és nyolc nap múlva.

— De hisz addig meg is halhatunk, tekintetes uram!

— Esetleg hamarább is, — felelte Téthy, — de ez nem változtat a dolgon. Én addig alszom. Te bejössz hozzám naponta háromszor, ételt hozol, mert e nélkül nem lehet meg az ember: de más teremtet lélek ide be nem jön. Értetted?

A legény dadogva felelte:

— Értem, ha muszáj.

— Hát muszáj! És most csukd be az ablak-táblákat.

És ekkor kezdődött Téthy Barna nagy cselekedete, amelyről igazság szerint önnek is kellett volna már hallani valamit. Ezen a napon lett a magyar Jákóbbá, aki megtette azt, hogy hét hónapig és nyolc napig aludt a feleségeért. Három vármegyéből zarándokoltak az emberek Udvarhátra nézni a Téthy-ház behajtott ablaktábláit, amelyek mögött Barnabás úr — vezekelt behunyt szemmel. Voltunk, akik egy idő múlva már megsokaltuk a dolgot. Aggódtunk miatta. Féltettük az egészségét ennek a bolond fiúnak. Be akartunk menni hozzá. Nem lehetett. Megnyugtatóításunkra kiüzente, hogy semmi baját se érzi, de megizente azt is, hogy aki őt a fogadalma teljesítésében zavarni próbálná, azt erkölcsi kötelességének tartja lelőni, mint egy haramiát. Ezt tudomásul kellett venni.

— És aludt csakugyan hét hónapig?

— Hét hónapig, meg nyolc napig, uram. Elmult a tél, a tavasz, meg a nyár és Téthy Barna nem mozdult ki az elsötétített házából. Nem, egész szeptember tizenhatodikáig. Még gyertyaszentelőkor se. Szeptember tizenhatodikán azután fölkelte és egy kicsit megfehéredve, de különben teljes jó egészségben beállított megint az öreg Domjánhoz:

— Kedves bátyám, — mondotta, — megint azért jöttem, amiért legutóljára itt voltam. Van okom hinni, hogy most már megváltozott a határozatod. Amit akkor ellenem vetettél, abban tökéletesen igazad volt. Való, hogy egy kicsit kevesebbet aludtam a kelleténél, három esztendőn át. De amit mulasztottam, nyugodt lélekkel mondhatom, becsülettel kipótoltam. Nyolc órát aludtam naponkint, az igaz, hogy — utólag és egyhuzamban. Hanem amivel tartoztam: megfizettem a szolid életnek. Most már nincs nálam rendesebb életű ember a vármegyében, azt hiszem, ezt neked is el kell ismerned. És ígérem azt is, hogy ezentul — nem hagyom így összegyűlni ezt az ilyenfajta adósságot.

— Ime, uram, — fejezte be a közjegyző, — ez a Téthy Barna házasságának a története. Azt hiszem, önnek, aki most egyezkedni megy vele, érdemes volt megismerni ezt a históriát, mert most már az embert is ismerheti.

i. El-
nem
szep-
or se.
egy
zség-

egint
Van
hatá-
kéle-
ebbet
amit
ecsü-
t, az
ami-
Most
gyé-
. És
ösz-

, —
t hi-
rde-
már

Asati bukása

A
zett a
hessen
pokol
A fiu
szórtá

L
meke
gényt
desné
ellátt

indul
A tar
beri l
hozol
vény
zett
szaba

Az ördög legkisebb fia nagykorú lett. Elérkezett az idő, amikor remekelnie kellett, hogy belépessen a céhbe. Egy lelket kellett megszereznie a pokol számára: ez avatja az ördögifjút mesterré. A fiu kiválóan ambiciózus volt és a szeme csak úgy szórta a szikrát, mikor az indulás órája ütött.

Belzebúb, akinek ez a fiu a legkedvesebb gyermeke volt, a búcsúzásnál gyönyörködve nézte a legényt, barackot nyomott a fejére és hangja a rendnél puhábban recsegett, mikor útravaló tanácscsal ellátta:

— Na, fickó, — mondta neki, — most először indulsz a földre, hogy a magad szakállára dolgozzál. A tarsolyodban ott van minden szer, amivel az emberi lelket megejteni lehet. Bízom benned, hogy nem hozol szégyent a fejemre. De figyelmeztetlek a törvényeinkre, ne feledd, hogy az ördögnek úgynevezett emberi érzéssel a lelkét megmértelyezni nem szabad. Ha elég vigyázatlan lennél és ilyen érzés lo-

pózhathnák a lelkedbe: ördögi hatalmad egyszeriben megszűnt. Vége halhatatlanságodnak, erődnék, amely a mulandóságon úrrá tesz és az emberi gyarlóságokon felül emel. Nem vagy többé ördög, hanem egyszerű ember: esendő, halandó, tévedő és szenvedő ember. Ezt jól elmédbe vésd és eszerint cselekedjél!

A fiatal ördög nevetett:

— Megköszönném szíves tanácsaidat, — mondotta gúnyosan, — ha ilyesmi nálunk szokás lenne és ha lenne mit megköszönni rajtuk. De egyáltalában nem szorultam az oktatásra és tudtommal nem adtam rá okot, hogy akárkinek is félnie kellene a — gyöngeségemtől. Nem telik bele két hét és olyan lelket hozok ide a földről, hogy a menyország összes angyalai sírni fognak miatta . . . Légy egészen nyugodt, dicsőséges aggastyán, teljességgel nincsen okod attól a szegyénytől tartani, hogy a fiad még a — menyországba talál kerülni.

Ezzel a siheder-ördög meglegyintette a szárnyát, sárga, kénszagu füstgomoly szállt a magasba és Belzebúb legkedvesebb fia a következő pillanatban fent volt a földön.

Azonnal nekilátott a keresésnek. Az első napon roppant jókedve volt, de huszonnégy óra múlva már kissé elszontyolodott. Nem azért, mintha sikertelen lett volna a keresgélése — sőt majdnem ellenkezőleg. Üzletet köthetett volna már az első félórán és

azután
a lelke
vesebb
volna
diázott
léha en
volna
kik sze

A
san fo

— én
legyen

D
váloga
Asati
sett. E
vatart
sodort

E
jókedv
öröme

—
csapot

J
posan
pek a

azután is, akár minden tíz percben: de bizony ezek a lelkek nem olyanok voltak, hogy az ördög legkedvesebb fia a maga méltó remekének dicsekedhetett volna velük. Fakó, fáradt, megviselt, agyonkomédiázott lelkek, megtört, kétségbeesett, leszerelt és léha emberek lelkei, akik talán províziót is fizettek volna valami ágensnek, aki egy kis előleget tud nekik szerezni az ördögtől.

Asati, ez volt a neve a fiatal ördögnek, bosszúsan fordította félre a fejét, mikor velük találkozott.

— Ilyen zsákmányra, — mondotta magában, — én nem pályázom! Az én remekem — remek legyen.

De az ördögnek sincs könnyü dolga, ha nagyon válogatós. Már eltelt kétszer huszonnégy óra és Asati még mindig nem találta meg azt, amit keresett. Egy kicsit bosszús lett és haragjában olyan zivatart zúdított a földre, hogy az utcák tele lettek lesodort gólyafészkekkel.

Ez a vihar elfújta a fiatal ördög haragját. A jókedve visszatért, sőt egyszer csak nagyot ugrott örömében.

— Megvan! — lihegte és a szeméből kék láng csapott elő.

Jókora kert közepén volt akkor. A kertet alaposan megfürdette az éjszakai zápor. Az esőcseppek a faleveleken és a virágszirmokon úgy ragyog-

tak a reggeli napsugár fényében, mintha az egész kertet telehintették volna gyémántporral. A levegő illatos volt és meleg, mintha tele lett volna az ébredő tavasz lehelletével.

A homokos útnak, amely a kertet átszelte, majdnem a végén, közel a falkerítéshez, egy fiatal leány állott. Tiszta fehérben volt. A haja szőke és a szeme kék és nedves. Fölfelé nézett, olyan különös, álmodó tekintettel, mintha muzsikát hallana a magasságból.

Valami nagyon megható muzsikát, mert a keble pihedett és tágra nyílt szeméből könny serkedt az arcára.

— Ez az, — sziszegte csendes vigyorgással Asati. — Ez az, akit én kerestem. Föl a munkára.

A leány még a levegőbe nézett és észre sem vette, hogy már nincs egyedül. Villogó szemü, dús, fekete haju, karcsu legény térdelt előtte és pengette a lantját.

Az ördögnek lantpengetés közben kissé reszketek az újjai. Mert a muzsika az ördögnek nem kedves eszköze. Nem igen ért hozzá. Az aranyat ügyesebben tudja pengetni, mint a gitárt és Asati nyugtalan is volt. Nem nagyon bízott a hatásban. De az ördög sem dolgozhatik mindig a legbiztosabb szer számjával.

Nem is mert fölnézni a leányra addig, míg kész

nem let
szemét
leányna
nyitva
a köny
olyan
mondta

— A

tem vo

ször j

A

— A

A

soly, c

megsz

—

F

—

Nem t

napján

talak.

tem, l

nekem

az, ak

A

—

nem lett a nótával. Akkor is aggódva emelte rá a szemét: de — egyszeriben kiderült a tekintete. A leánynak csupa sugárzás volt az arca. A szája félig nyitva volt és fehér arcán, mint a harmat, csillogtak a könyecseppek. Alig tudott megszólalni és a hangja olyan gyöngye volt, mint a sóhajtás, mikor ezt mondta:

— Óh, de gyönyörű volt . . .

Az ördög szerényen hajlongott:

— Nem volt olyan szép, amilyennek én szerettem volna . . . De reszketett az újjam. Hiszen először játszottam neked.

A leány különös, réveteg hangon mondotta:

— Először . . . Igaz. Először.

A fiatal ördög ajkán átcikázott egy hideg mosoly, de a hangja meleg volt és reszketeg, mikor megszólalt:

— Ismersz, ugy-e? Hiszen vártál.

Halkan felelt a leány:

— Nem tudom, hogy ki vagy, de ismerlek. Nem tudom, honnan jössz, de vártalak. A tavasz első napján lettem tizenhét esztendő, azóta mindig vártalak. Néha azt hittem, királyfi vagy, néha azt hittem, koldúslegény vagy, — de ez egészen mindegy nekem, mert akár herceg vagy, akár koldús, te vagy az, akit vártam.

Az ördög fia sűgva válaszolta:

— Én vagyok.

— És nem hagysz el engem többé soha?

— Visszajövök érted és elviszlek magammal.

A leány azt sem kérdezte, hogy — hová. Csak ezt mondta:

— Várlak és megyek veled.

— Tehát itt várj rám holnap este kilenc órákor.

A leánynak felhő futott át a homlokán.

— Este kilenc órákor, — mondotta halkán, — az anyám ágya mellett szoktam ülni. Beteg szegény és nem tud elaludni, ha engem nem lát az ágya mellett.

A legény, mintha nem is hallotta volna, mit mond a leány, keményen ismételte:

— Itt várj rám holnap este kilenc órákor.

— Itt várlak holnap este kilenc órákor.

Az ördög fia már indulóban volt, amikor eszébe jutott valami. A — fogláló. Erről majd hogy meg nem feledkezett, pedig szabály a pokolban, hogy minden üzletet foglalóval kell kezdeni, mert az emberek semmit sem adnak olyan nehezen vissza, mint az előleget.

Az ördög természetesen telerakta az ő legkedvesebb fiának a tarsolyát mindenféle kincscsel, drágasággal. De Asatinak eszéágában sem volt, hogy ezekhez folyamodjék. Nem szorult rá senki segítségére.

Lehajolt és fölvelt az útról egy vizes, homokos

kavicsot
adta a

—
A

—
nél szel
És

Me

Asati, —
kénköve
ütötte.
nyomáb

—
ördög r

—
szabadk
nyomod
godat, o
dolog a
ne feled

Asa

— Nem

Az

jókedvé
rongásf

—
log, —

kavicsot. Egy egészen közönséges kavicsot. Ezt átadta a leánynak.

— Íme, ez az én ajándékom!

A leány fölsikoltott örömében:

— Soha, — mondotta, — sohasem láttam ennél szebb drágakövet.

És a keblébe rejtette a kavicsot.

Messze künt száguldott már az országúton Asati, — veszettül jókedve volt és csak úgy fújta a kénköves párát, — mikor valaki hátulról vállon ütötte. Hátranézett. Egy öreg ördög baktatott a nyomában, az egykori nevelője.

— Mit akarsz? — mordult rá Asati. — Egyik ördög ne járjon a másiknak az útján!

— Csak gratulálni akartam neked, Asati, — szabadkozott az öreg. — Az apád küldött, hogy a nyomodban legyek. Gyönyörűen csinálod a dolgodat, de azért jól vigyázz, öcsém! Nincs nehezebb dolog annál, amit nagyon is könnyűnek tartunk és ne feledd, hogy az ember nem egészen a miénk!

Asati dühbe jött.

— Eredj haza a pokolba! — kiáltotta dühösen. — Nem szorultam a prédikálásodra!

Az öreg ördög el is kotródott: de az Asati jókedvén csorba esett. A fiatal ördög valami szorongásfélét érzett.

— Csakugyan, nagyon is könnyen megy a dolog, — mormogta. — Túlságosan könnyen.

Nem tudta világosan, mi az, ami ebben bántja és nyugtalanítja, holott igazán örülnie kellett volna neki. Töprengve nézett a magasba, — ez is hiba volt pedig, mert az ördögnek nem ajánlatos fölfelé nézni, — és látta, hogy egy fehér galamb száll a feje fölött. Asati ráírvallt:

— Hogy mersz te engem követni, te ostoba madár! Mindjárt kitekerem a nyakadat!

Erre a kemény fenyegetésre a fehér galamb azzal felelt, hogy odaereszkedett az ördög vállára és a nyakába hajtotta a fejcskáját.

— Kitekerem a nyakadat! — ordította megint az ördög, de a galamb meg sem rezdült.

— Buta madár, — mormogta Asati és ledobta a válláról. De nem tekerte ki a nyakát. Sőt rá sem kiáltott többé. Hagyta, hogy ott röpjön mindig a nyomában.

Hogy másnap este kilenckor az ördög nem ment el a légyottra, az természetes.

— Csak várjon a kicsike, — vihogta ravaszul, — csak várjon! Nem szabad elkényeztetni. Ő csak várjon.

És nem ment el másnap és nem ment el harmadnap este sem. Negyednap átvillant az agyán: hátha már nem is vár?

Az ördög fia megriadt erre a gondolatra. Vad vágatással indult a kert felé, de — a kerítésnél megállott.

—
inkább

És

Az

állott a

Az

amelyik

közel h

és beler

Az

soha. C

jalak.

Az

—
én azt

— Különös, — suttogta zavartan, — mintha inkább attól félnék, hogy — vár rám.

És megint visszafordult.

Az ötödik nap este mégis elment. A leány ott állott a kerti út közepén, ahogy neki parancsolta.

Az ördög fia, akin megint az a habitus volt, amelyikben először megjelent, nem ment egészen közel hozzá. Sohasem érzett nyugtalanság fogta el és belereszketett a hangja is, amikor megszólalt:

— Hát még mindig vártál?

— Vártalak, — felelte a leány.

— Vártál, noha nem jöttem?

— Megígérted, hogy eljössz.

— De hiszen nem jöttem.

— Tudtam, hogy el fogsz jönni.

— Ki mondta neked, hogy higgy nekem?

— Kinek higgyjek, ha nem neked?

Asati nem tudott szólani. Ilyent nem érzett még soha. Csönd volt. A házból jajszó hallatszott.

— Mi az? — kérdezte az ördög.

— Az anyám sír utánam.

— És te nem mégy hozzá?

— Azt parancsoltad, hogy itt legyek és várjalak.

Az ördög érezte, hogy — reszket.

— Leány, — suttogta remegő hangon, — és ha én azt mondom neked, hogy — menekülj tőlem?

— Én csak hozzád menekülhetek.

Az ördög most már kiáltott:

— És ha nem az vagyok, akinek te engem gondolsz!?

— Sohasem gondolkoztam azon, hogy ki vagy.

— És mondd, ha én az ördög vagyok és a pokol kohója az, ahová viszlek?

A leány remegés nélkül való hangon felelt:

— Akkor megyek veled a pokolba.

Az ördög tekintete elhomályosodott. Érezte, hogy a szeme megtelik meleg nedvességgel és Asati tudta, hogy ez mit jelent. Tudta, hogy ez a nedvesség egyszerre kioltja az ő halhatatlansága, ördögi ereje tüzét. Érezte, hogy teste, lelke, eltelik a mulandó ember érzéseivel, neki eleddig ismeretlen szenvedésekkel és örömökkal. Érezte, hogy vége bűvös hatalmának és nincs erő, amely azt neki visszaadhatná. Mindezt érezte és a könny a szemében mégse a fájdalom könye volt. És nem is elveszített hatalmának és ördögi dicsőségének fájdalma tette reszketővé a hangját, mikor odalépve a leányhoz, így szólott hozzá:

— Most már én kérlek téged, add ide a kezedet és ne hagyj el engem soha.

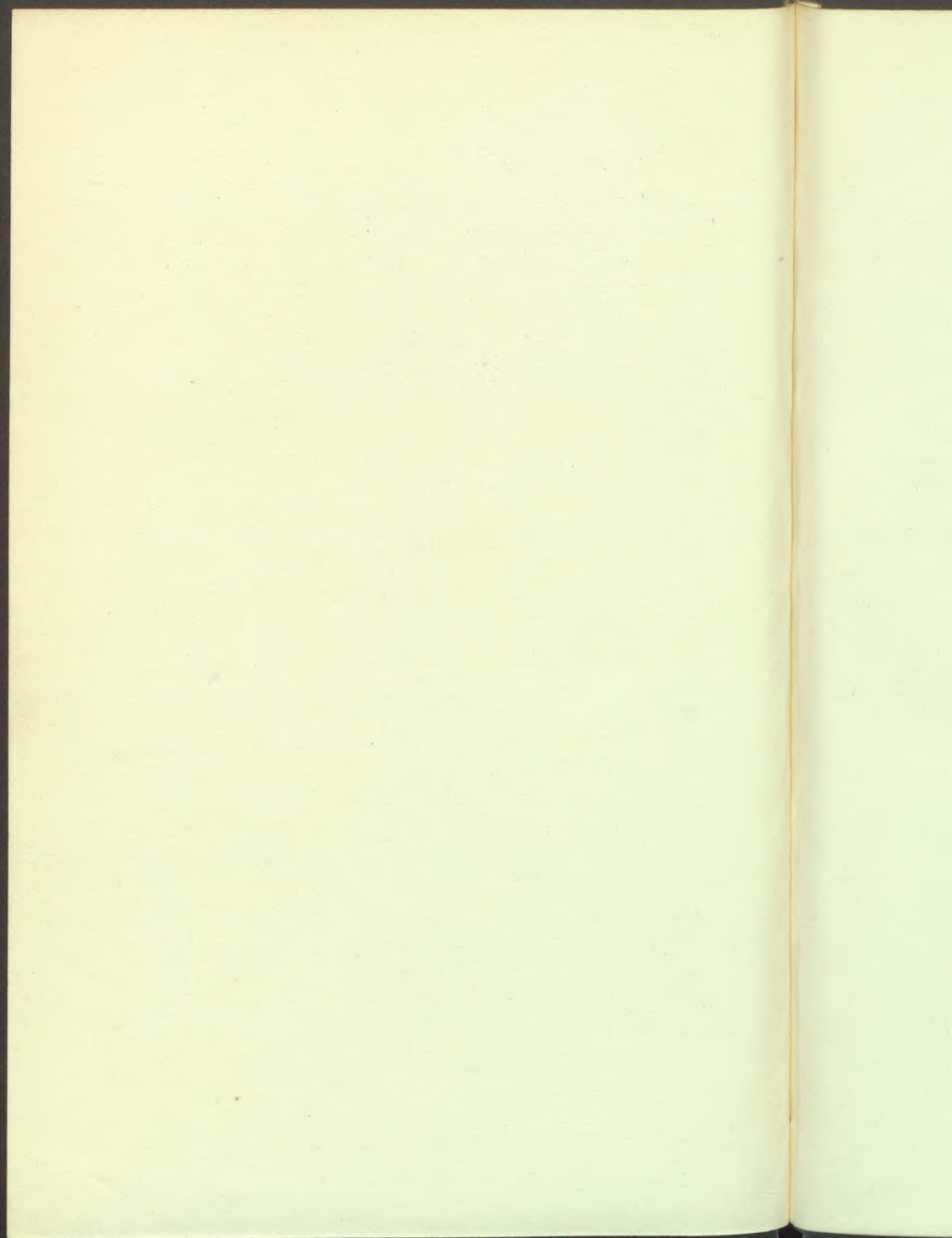
*

Lent pedig az öreg Belzebúb ordított és tombolt dühében, úgy, hogy reszketett az egész pokol.

—
fejedem
kedvese
És
a tulaj

— Ilyen szégyen! — dühöngött az ördögök
fejedelme. — Ilyen gyalázat! És éppen az én leg-
kedvesebb fiam hozta a fejemre!

És vadul tépdeste a szakállát és verte az öklével
a tulajdon koponyáját.

Józsua

I
nap v
natra
menn

I
amint
dig m
dolt é
a mi

É
Józsua
évenk
volt u
den a
többny
volt. I
növel,
ki, ho
marca
volt, r

Mikor megtudtuk, hogy Török Mártának tegnap volt a kézfogója Gál kapitánynyal, egy pillanatra köd ereszkedett a kompánia lelkére és valamennyiünknek kiszaladt a száján:

— Szegény Józsuá!

De ez csak olyan — mosolygós részvét volt, aminthogy az embernek, csodálatosképpen, mindig mosolyognia kellett egy kicsit, ha Józsuára gondolt és főként olyankor, mikor ez bánatot jelentett a mi furcsa és érzékeny barátunknak.

És erre meglehetősen sűrűn volt alkalom. Mert Józsuá, akit az igazi nevén Balog Lászlónak hívtak, évenként átlag csak egyszer vagy legföljebb kétszer volt ugyan szerelmes, de mindig halálosan és minden alkalommal — szerencsétlenül. A katasztrófa többnyire nyáron kezdődött, mikor Józsuá vakáción volt. Ilyenkor a fürdőn mindig megismerkedett egy nővel, akit a végzete arra a drámai hivatásra jelölt ki, hogy először csordultig megtöltse, azután szétmarcangolja a mi barátunk szívét. A nő néha szőke volt, néha barna, néha leány, néha asszony, esetleg

özvegy vagy elvált: de bizonyos dolgokban hasonlított egymáshoz valamennyi.

Legelsősorban abban, hogy „sokat, de nagyon sokat szenvedett már“ valamennyi. Mindegyiknek megvolt a maga fájdalmas, bús regénye, amely a mártírok glóriáját vonta aranyszőke, esetleg hollófekete fürtjei közé. Ezt már úgylátszik, megkövetelte a Balog László érzelmes lelke, amely annyira tele volt a részvét készségével, hogy okvetetlenül el kellett árasztania mindig valakit ezzel a nemes érzéssel. Akár volt rá valóságos oka, akár nem. Alapos okunk volt föltenni, hogy azok a fájdalmas és megindító csöndes tragédiák, amelyek mindig egy nemes és kiváló női lélek látható fölmagasztosulásának adtak keretet, igazában nem is történtek meg. Ezeket a szép kis meséket a mi Józua barátunk áradó érzésének képzelete szötte az imádott nő alakja köré, hogy megokolt áhítattal regélhessen róla.

Áhítattal és — súgva. Mert Józua mindig diszkrét volt. Még pedig igen sajátságos módon. Inkább meghalt volna, semhogy társaságban még csak a nevét is kiejtse a szenvedő nőnek, akiért éppen haldokolt, de ha négy szem között maradt velünk, akik mindannyian az ő egyetlen, legjobb barátjai voltunk, őszinte lelkéből menten kicsordult a fájdalmas regény. De előzőleg, természetesen, háromszor becsületszavunkat kellett adnunk, hogy

senki
széln
Nag
mes
men

végz
zödt
a reg
a mi
lehet
nyel

reces
ha c
vel f

kábi
szár
örök
mele
tava
mar
hős
kéne
már
két
seiv

senkinek, de a világon senkinek nem fogjuk elbeszél-
szélni. A mi merőben, — fölösleges is lett volna.
Nagyon jól tudtuk, hogy a derék fiu összes szerel-
mes regényeinek teljes bibliotékája megvan vala-
mennyiünknek.

És ezek a regények mind halállal — akartak
végződni Józsuára és valósággal házassággal vég-
ződtek az imádott nőre nézve. Az a harmadik, aki
a regényt így befejezte, rendesen delibb legény volt
a mi barátunknál, akit bizonyos túlzás nélkül nem
lehetett volna csinos fiúnak mondani. Egy csípős
nyelvű szép asszony egyszer ezt mondta róla:

— Így nem valami hódító jelenség, de — sze-
recsennek nagyon csinos szerecsen lett volna belőle,
ha csak egy kicsit feketébb lenne az arca és valami-
vel fehérebb — a foga.

Ebből érthető, ha Józsuának nem volt valami
kábító szerencséje a szerelemben. De mi, kissé meg-
száradt lelkű legények, szerettük, mert mintha
örökké égő, sajgó és forrongó szívében egy csomó
melegét hozta volna vissza közénk annak a gyönyörű
tavaszi tűznek, amelynek minálunk már a pernyéje
maradt. Józsuának is ezért neveztük el. Mint a
hős vezér fölött a nap, ennek a furcsa fekete legény-
kének a feje fölött is megállt a húszesztendős kor
már vagy tíz év óta és állandóan elárasztotta a lel-
két a maga meleg hullámaival és édes szenvedé-
seivel.

Így ismervén a mi Józsuá barátunkat, csak természetes, hogy a legújabb esetének valami végzetes fontosságot nem tulajdonítottunk. Hogy nem fog beléhalni, abban egészen bizonyosak voltunk: de mikor már három nap is elmúlt és a kis fekete legény nem mutatta magát az asztalunknál, a lelkünkben megint hullámot vetett a nyugalanság.

— Baj van a kis öreggel, — mondta valaki. — Azt hallom, a hivatalába sem jár; beteget jelentett . . . Három napig az ő haldoklása nem igen szokott eltartani.

Meghökkentünk. Valaki azt a javaslatot tette, kerítsünk cigányt, menjünk el a lakása elé és adjunk neki — éjjeli zenét. Azután hurcoljuk el és diktáljunk belé egy üveg pezsgőt. Mire kijózanodik, eltelik újabb három nap, ennyi idő alatt pedig föltétlenül meggyógyul.

Ezt a kúrát azonban, noha csaknem mindnyájan kitűnőnek üdvözlöttük, energikusan leintette az — elnök, a mi kedves, nemes, öreg professzorunk, aki dísz volt az asztalunknak és akinek az akaratát mindig ellentmondás nélkül respektáltuk.

— Nagyon nem szeretném, ha megtennék, — mondotta igen komoly hangon. — És nagyon megtisztelnének, ha a gyerek dolgának az elintézését énám bíznák. Vegyék egyszer az öregnek is hasznát a háznál!

Mosolyogva tette hozzá:

— Hát ki érthetne ilyen szerelmi bonyodalmakhoz jobban, mint én!

Az elnök kívánsága, mint már említettem, nekünk parancs és törvény volt mindig. Különben is tudtuk, hogy a mi öreg barátunk nagyon szereti a „gyereket“.

Talán jobban, mint akármelyikünket. Hátártalan türelemmel és mélységes komolysággal tudta végighallgatni bizalmas vallomásait, minden érdekelte és mindig érdekelte az, amit a *gyerek* mesélt neki és ő volt az egyetlen közöttünk, aki soha egy csípős megjegyzéssel nem illette a furcsa leánykét, aki valósággal beletapadt a ragaszkodásával.

Meg is kérdeztük egyszer tőle:

— Nem únja még, tanár úr?

— Soha! — felelte igen komoly hangon az öreg tudós. — Melegedem nála. És az én koromban az embernek már mindig jól esik a meleg.

A gyerek dolgát tehát rábíztuk az elnökre, de azért az este még sokat beszéltünk Józsuaról. Ez az esete valamivel súlyosabbnak látszott a többi eseténél. Tartósabb is volt. Aminek az öreg Török Dániel, a szép Márta milliomos édesapja volt az oka, aki két álló esztendeig makacskodott, míg végre is rá állt, hogy a daliás, de vagyontalan Gál kapitánynak adja egyetlen gyermekét. A szép, sugár, barna leánynak sok könyje hullott ez alatt a két esz-

tendő alatt és a mi ábrándos kis barátunk, aki olyan rettenetesen tudta méltányolni a szép lányok szenvedéseit, sokszor kapott tőle ilyen üzenetet:

— Lacika, ha még rám nem únt, nézzen föl hozzánk, mert nagyon szomorú vagyok és maga a legderekből ember a világon.

És Lacika, akinek szeme könnybe borult a büszkeségtől és meghatottságtól, abban a tudatban, hogy Török Márta őt tartja a világ legderekből emberének, Lacika — ment. És közben egész kis rövidáru kereskedés gyűlt a nagy selyemtárcájába, mindenféle színű szalagocskákból, csipkedarabokból, selyemkeszkenőcskékből, csupa illatos, meleg lengeségből, amit mind a Török Márta keze érintése avatott szentté.

Igaz, hogy közben, mikor egyszer Török Mártát hat hónapra elvitte az apja, a mi Józsánk fogékony szívében föllobbant a részvét lángja egy másik, igen bájos gyermek iránt is, aki egy nyári színházban fújta a kórust és akiben a mi barátunk a néma szenvedések egész óceánját „értette meg“, — de ezt a gyöngye katasztrófát nem lehetett egészen komolyan venni. Annál kevésbbé, mert ez a szenvedő gyermek még a szezon befejezése előtt megszökött egy táncmesterrel és Józsa energikusan kijelentette, hogy csak elvetemedett lelkű ember teheti föl róla, hogy ő egy ilyen nő iránt, — aki különben korántsem olyan elvetni való teremtmény, mint amilyennek a

látszat mutatja, — mást érezhetett volna, mint őszinte, mélységes — sajnálkozást.

Az egész este a Józua dolgainak az emlegetésével telt el.

— Én csak egytől félek, — mondotta Szoboszlai, a mérnök, aki nagyon csinos és egy kicsit cinikus legény volt.

— Ugyan mitől fél? — kérdezte kissé élesen az öreg professzor, aki ez estén láthatólag nyugtalan volt és különben se nagyon szerette a mérnököt.

— No, nem attól, — felelte ez mosolyogva, — hogy Józua valami kárt tesz magában. De tesz valami olyat, hogy az a szerelmes kapitány kénytelen lesz — nyakonütni a barátunkat!

Az öreg tudós szelíd, szép kék szeme megvilámlott és a karja megrándult. Félrefordította a fejét és egy percnyi hallgatás után halk, de kemény hangon mondotta:

— Talán már elég is volt ebből a témából. Az urak voltak szívesek rám bízni a gyerek dolgát.

Azután felém fordult:

— Magát megkérném egy szívességre.

Nemsokára ketten maradtunk. Mikor a többiek eltávoztak, az öreg megint mosolygósra enyhült arcával kérdezte:

— Tudja maga, hol lakik a gyerek?

Megmondottam neki.

— Akkor hát jó.

Belenyúlt a belső zsebébe, akkora zseb volt, mint egy közepes hegyszakadék, — és kizedte belőle a következő dolgokat: Egy névjegynagyságu kis fehér kartonlapot, egy borítékot meg egy kis — kék ibolyabokrétácskát.

A kartonlapot elém tette:

— Magának olyan vékony, nőies írása van. Írjon erre egy női keresztnévet.

Ránéztem és megkérdeztem:

— Jó lesz ez, hogy — Márta?

Hevesen rázta meg fehér fejét:

— Nem. Akármilyen, csak ez nem! Sőt ne is legyen M. betűs név.

— Tehát — Olga?

— Jó.

Ráírtam a kartonlapra, hogy — Olga.

Az öreg pedig fölszárította az írást és a kartonlapot a kis bokrétával együtt beletette a borítékba.

Kissé megütődve néztem rá.

— Mit akar ezzel tanár úr? Talán csak nem azt, hogy elküldi . . .

Intett a kezével.

— De igen. Ez a levél hajnalban már ott lesz a gyerek asztalán. Bízom benne, hogy nem árul el.

A dolog megzavart. Téveteg hangon mondtam:

— Szó sincs róla . . . De nem értem a dolgot . . .

Sőt igen különösnek találom . . . Ön . . .

Érezte a hangomon a kelletlenséget. A vál-

lamra
függ

lenne
nem
gosar
rek,
álmo
van
gyen

nál.
éjsz
körü
ságn
kolt
dezt
szól
kedv
hog

csak

sígn
vad
róla

lamra tette a kezét és jóságos, okos szemét rám-függesztve, csöndesen mondotta:

— Bizzék bennem, barátom. Ha olyan öreg lenne, mint én és úgy látná az embereket, mint én, nem kívánná tőlem most magyarázatot, mert világosan látná, hogy miért cselekszem. Vannak emberek, akik azért születtek, hogy egész életükön át — álmodjanak. És ezeknek az embereknek álmokra van szükségük. Csak álmokra. Csak arra, hogy legyen miről álmodniok . . . Jó éjszakát!

*

Másnap este az elnök nem jelent meg az asztalnál. De ott volt — Józsua. Az arcán átvirrasztott éjszakák sápadtsága ült, nagy karika volt a szeme körül: de más nyoma nem volt rajta a boldogtalanságnak. A legényke már szemmel láthatólag kihaldokolta magát. Kíméletesen bántunk vele, azt sem kérdtük tőle, miért nem mutatta magát és erről ő sem szólt semit, pedig sokat beszélt és — igen jókedvűen. Olyan élénk volt, hogy észre kellett venni, hogy valami fúrja az oldalát.

Mikor távozóban voltam, a kapuban egyszer csak mellettem termett.

— Valamit mutatnom kell neked, — mondotta sítgva, — valami igen érdekeset, ha a becsületszavadat adod, hogy senkinek, de senkinek nem szólsz róla.

— Ha gondolod, hogy megbízhatol bennem?

— Óh, kérlek! . . . De azt mondhatom, hogy nagyon, de nagyon érdekes. Nézd!

Kihúzta a kabátjából azt a bizonyos selyemtárcát és kinyitotta. A Török Márta szent pántlikái és csipkefoslányai eltűntek belőle. A helyükön egy szegény, kis hervadó ibolyabokrétácska szorongott, meg egy fehér kartonlap.

Nagyon komoly arcot vágtam, de kikéredzett belőlem az ördög:

— Márta? — kérdeztem sűgva.

A kis legény legyintett a kezével:

— Márta!? . . . Szó sincs róla! . . . Mi közöm nekem ahhoz a kisasszonyhoz? Egészen más, barátom, egészen más!

— Nos?

Az ajkára tette az újját:

— Elégedj meg ennyivel. Ezt is csak azért mutattam meg, mert tudom, hogy te vagy a legjobb barátom és — a szavadat is adtad. Többet *ezúttal* nem mondhatok, hát ne is kérdezz!

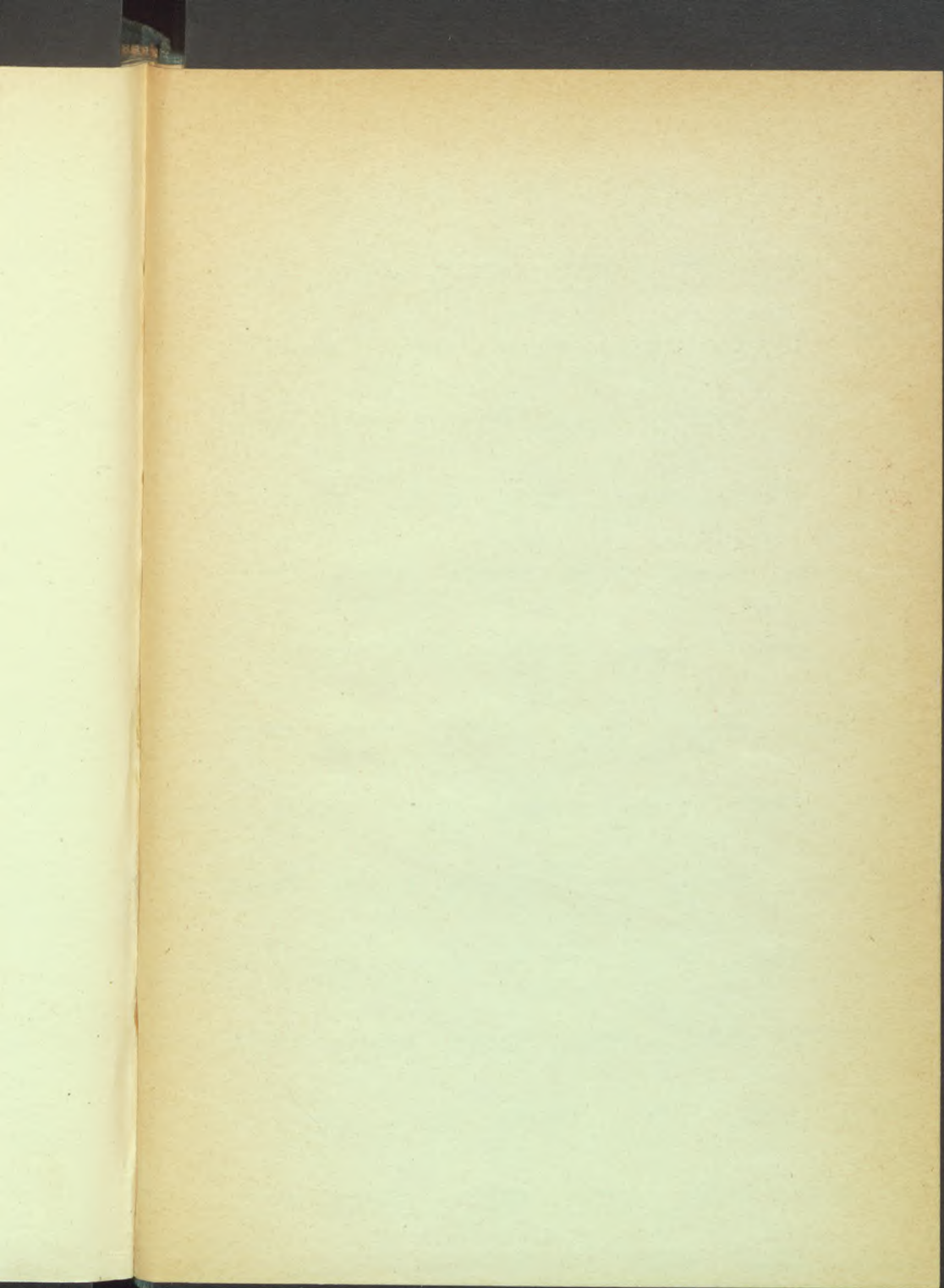
Visszacsúsztatta a tárcát a szíve fölé, azután forrón szorította meg a kezemet. Sugárzó, fekete gyermekszeme tele volt rejtelmességgel és boldogsággal.

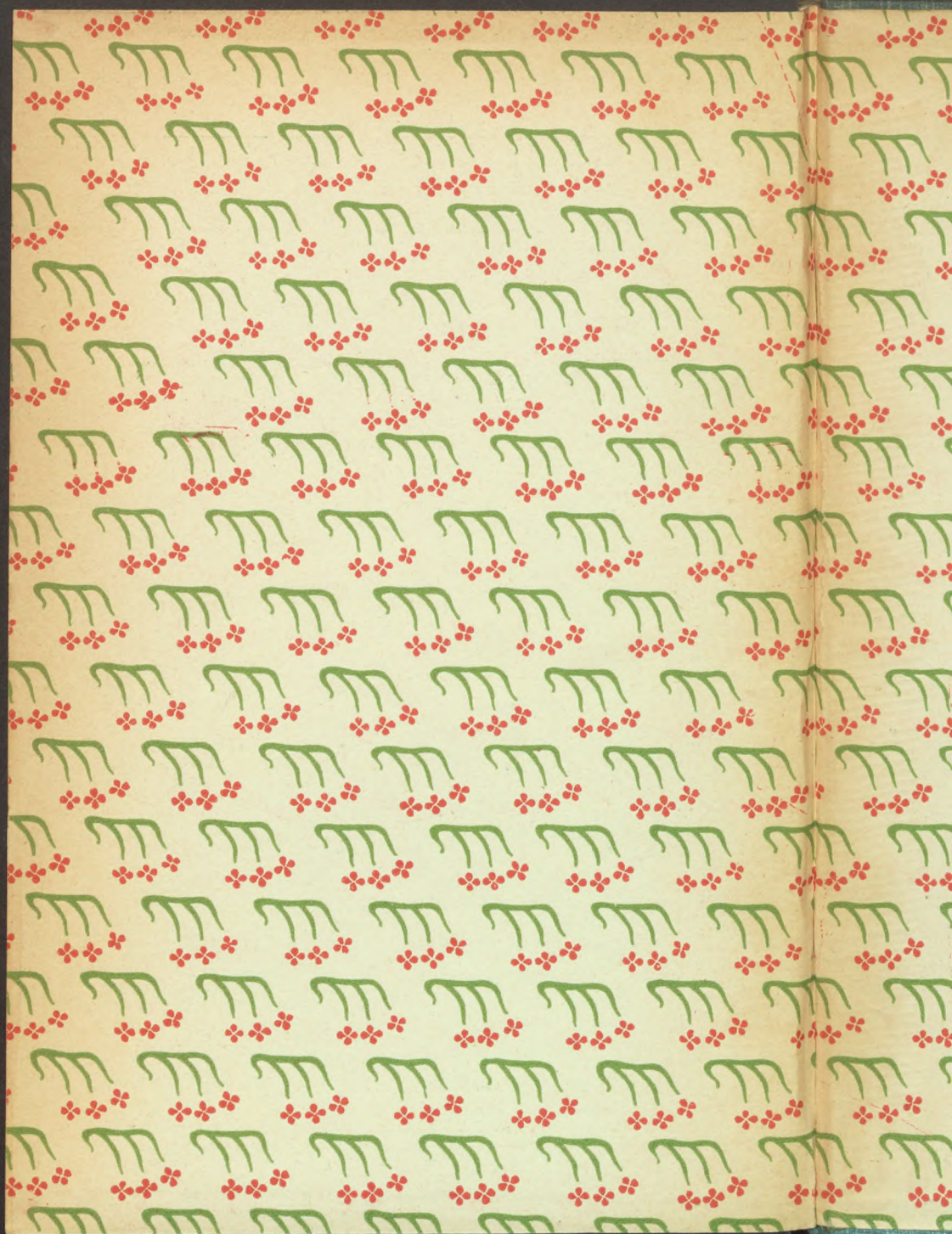
A hi
Mese
Mac
A b
Esth
Kázi
Az i
Az a
Szer
Az c
Kül
A b
Az a
Emb
A r
A g
Nia
Az
A n
Az
Asa
Józ

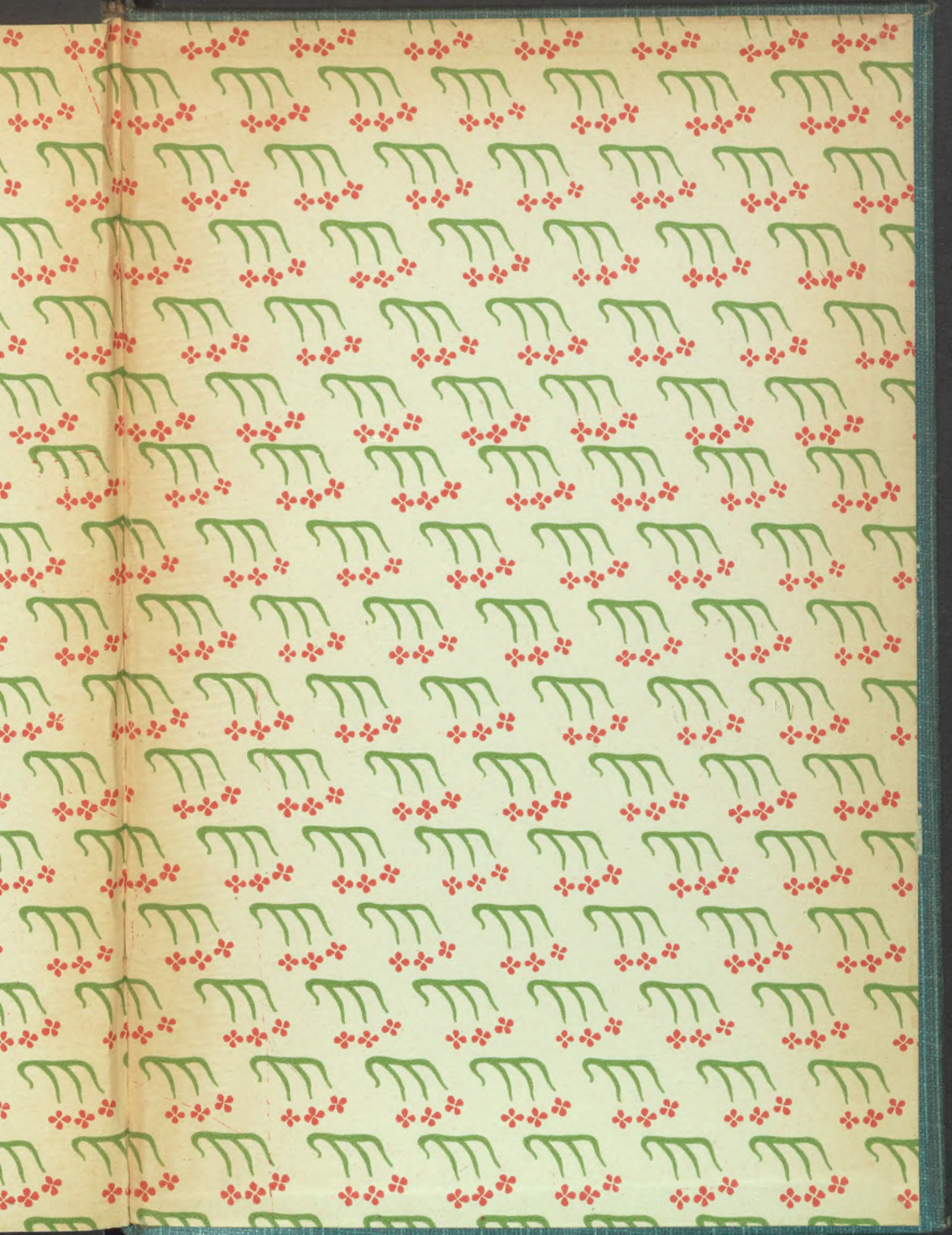
TARTALOM.

	Oldal
A híres Bodolay	5
Mese a tökéletes boldogságról	21
Macskák	37
A bolond Szederjey	53
Esthajnal	65
Kázmér lovag	79
Az igazság	95
Az állomáson	105
Szerencsés Márta	119
Az ebéd	133
Különös történet	145
A beteg Bordács	157
Az a bizonyos Kálmán	169
Ember	181
A rettenetes Romulusz	191
A gyilkos	205
Nia hercegnő	217
Az ozdányi eset.	229
A megtévedt lélek	239
Az udvarháti Jákob	249
Asati bukása	261
Józsua	275

GÖTTERMAYER N. KÖNYVK. MŰINT. BUDAPEST

VIDAM
KÖNYVEK

SZÖLLÖSSY
A HIRES
BODOLAY

18607

Singer & Wolfner
Budapest